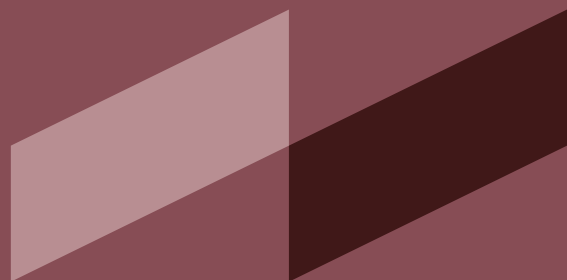

Kultūros ir meno projektų bei procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistema

Muziejų sritis

Ekspertinio vertinimo ataskaita

Ši santrauka yra tyrimo *Stebėsenos, analizės ir modeliavimo sistemos kokybinių rodiklių nustatymas. Muziejų sritis*, vykdomo siekiant sukurti Kultūros ir meno projektų ir procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistemą (SAMS), dalis.

Parengė prof. dr. Rimvydas Laužikas

Santrauka parengta vykdant projektą „Kultūrinės plėtros projektų ir procesų valdymo, stebėsenos ir analizės sistemos sukūrimas ir išbandymas“.

Projektas bendrai finansuojamas iš Europos socialinio fondo lėšų (Projekto Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-01-0033).

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Lietuvos kultūros tarybai priklauso autorių turtinės teisės atgaminti bet kokia forma ar būdu, išleisti ir viešai skelbti (visą ar dalimis), įskaitant padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais, tyrimą ir visas pateiktas rekomendacijas. Šios informacijos naudojimas galimas mokslo ir nekomerciniais tikslais, nurodant cituojamą šaltinį.

Autorių išreikštas požiūris nebūtinai sutampa su Lietuvos kultūros tarybos.

Turinys

Ataskaita	4
1. Muziejų srities apibrėžimas	4
2. Muziejų veiklų sąrašas	13
3. Muziejų srities plėtra (procesas)	19
4. Muziejų srities plėtros (procesas) vertinimas	24
5. Plėtros stebėsenai ir analizei reikalingų duomenų grupės	36
6. Muziejų srities plėtros vertinimo kriterijai / rodikliai	40
7. Muziejų srities projekto vertinimo kriterijai / rodikliai	48
Santrauka	51
Muziejų srities apibrėžimas	51
Muziejų srities veiklų sąrašas.....	51
Muziejų srities produktų ir paslaugų sąrašas.....	51
Muziejų srities raidos apibrėžimas.....	52
Muziejų srities projekto apibrėžimas	52
Muziejų srities raidos vertinimo kriterijai	53
Muziejų srities raidos rodikliai	54
Muziejų srities projekto vertinimo kriterijai	58
Muziejų srities projekto rodikliai	58

Ataskaita

1. Muziejų srities apibrėžimas

1.1. Muziejų apibrėžimo istorinis ir teorinis kontekstas

Istoriškai muziejaus pavadinimas kildinamas iš graikiško žodžio *mouseion*, kurio pradinė reikšmė „mūzų šventovė“. Tačiau jau graikiškosios antikos laikais pavadinimas įgijo kelias prasmes, kaip antai „meno ir poezijos mokykla“, „mokymosi vieta“.¹ Terminas išpopuliarėjo Europoje Renesanso laikotarpiu. XVI a. antrojoje pusėje – XVII a. Europoje pastebimi pirmieji bandymai apibrėžti muziejų kūrimo tikslus, principus, metodus, ekspozicijų organizavimą. Pavyzdžiui, 1565 m. Samuelis van Quicchenbergas, Albrechto V Bavarijos rūmų gydytojas, Miunchene išleidžia bene pirmąjį muzeologijos veikalą „Inscriptiones vel tituli theatri amplissimi...“. Jo nuomone, idealus muziejus (*theater sapientiae*) turi būti sudarytas iš ypatingų ir retų daiktų. Jie turi būti ir *artefacta* (žmogaus rankų kūriniai), ir *naturalia* (gamtos įdomybės). Svarbiausias vaidmuo tenka stebuklingiems daiktams (*miracula*), arba daiktams, kuriuos pagaminti reikia ypatingo meistriškumo. S. Quicchenbergo muziejus – tų daiktų parodymas, kurį sudaro ne vien rinkinys, bet ir patalpa, kurioje daiktai sukuria rinkėjo veiklos efektą. Savo idėjas jis praktiškai įgyvendino Albrechto V rinkiniuose. Po kelerių metų šios publikacijos pagrindu Johnas Tradescantus sutvarkė savo Londono kolekciją. 1587 m. Drezdene pasirodė Gabrielio Kaltenmarcto knyga apie kunstkameras (G. Kaltenmarckt, *Bedenken wie Kunste–Cammer aufrichten seyn möchte...*), kurioje jis susiejo teoriją ir praktiką, kurią įgijo dirbdamas Saksonijos kurfiursto rinkiniuose. 1635 m. Lione buvo išleista Kludijaus Clementso knygelė apie muziejus ir bibliotekas (C. Clements, *Musei sive bibliothecae tam private quam publicae extractio....*). Joje autorius teigė, kad tik per keistenybes galima pažinti pasaulį ir gamtos tvarką, tai sunkus kelias, bet jei pasiekiamas tikslas – atsiranda rinkiniai, sudaryti iš gamtos ir meno stebuklų (*miracula*), kurie džiugina išmintingųjų protus. Tokiu būdu buvo formuojama ankstyvojo muziejaus–kabineto kaip *kunst* ar *vunder* kameros samprata, suvokianti muziejų kaip erdvę, kurioje ieškoma intelektualinio įkvėpimo ir kur atgaivinami atsiminimai. Comenius (Janas Amosas Komenskis) 1654 m. savo knygoje „Orbis sensualium pictus...“ aprašė muziejų kaip savotišką mokslininko celę – vietą, kurioje mokslininkas užsidaro savo individualiam darbui, knygų skaitymui.² Panaši prasmė terminui „muziejus“ buvo suteikiama ir XVII a. anglų kalboje: studijų, mokymosi vieta, bibliotekos sinonimas (pirmiausia kalbant apie Aleksandrijos antikinę biblioteką), kiek vėliau – pastatas ar pastato dalis, kurioje saugomi objektai, susiję su menais, mokslu ir literatūra.³

1 Online etymology dictionary. 2001-2020. <https://www.etymonline.com/search?q=museum>

2 Mairesse François (2019) The Definition of the Museum: History and Issues, *Museum International*, 71:1-2, -159, DOI: 10.1080/13500775.2019.1638072

3 Online etymology dictionary. 2001-2020. <https://www.etymonline.com/search?q=museum>

XVII a. muziejaus idėja plinta Europoje ir lėtai transformuojasi nuo „muziejaus kaip keistenybių kabineto“ link „muziejaus kaip mokslinio rinkinio, atspindinčio pasaulio tikrovę“. Pirmiausia pritaikant muziejaus rinkiniams „moksliškai pagrįstas“ kladifikavimo taisyklės. 1674 m. Kilyje pasirodžiusioje Johanno Danieliaus Majoro knygoje apie *kunst*– ir *natur*– kameras (J. D. Major, *Unvorgreiffliches Bedencken von Kunst- und NaturalienKammern insgemein*) teigiama, kad rinkiniai atsiranda iš natūralaus žmogaus poreikio žinoti; rinkiniai turi būti klasifikuojami pagal Aristotelio nustatytą gamtos sistematiką. 1679 m. Frankfurte pasirodė Jakobo Sponiuso „Miscelanea...“ (I. Sponius, *Miscelanea eruditatae antiquitatis in quibus marmora, statua, musiva, toreumata, gemmae, numismata...*), kurią jis parašė grįžęs iš kelionės po Italiją, Graikiją ir Artimuosius Rytus. Savo darbe autorius apibrėžė bei išaiškino daugelį terminų, vartojamų to meto meno mėgėjų ir kolekcininkų. Kitas svarbus ankstyvasis teoretikas buvo Kasparas Frydrichas Neickelius (Neikelis), jo „Muzeografija...“, išleista 1727 m. Hamburge (C. F. Neickelius, *Museographie oder Anleitung zum rechten Begriff und nutzlicher Anlegung der Museorum oder Raritätenkammern*) buvo pirmoji parankinė kolekcininkų ir muzeografų knyga, joje padėti rinkinių klasifikavimo ir konservavimo pagrindai. Beje, šioje knygoje pirmą kartą pavartotas terminas *muzeografija*. Galiausiai 1753 m. Karlas Linaeus’as (Linėjus) išleido „Instructium musei rerum naturalium“, kur suformulavo sisteminio muziejinių gamtos rinkinių sudarymo principus.⁴ Tokiu būdu atsiranda du muziejaus, kaip tikrovės atspindžio, sampratos konceptai: britiškas muziejaus konceptas, kurį sudaro du dėmenys (gamtos istorijos ir žmonijos istorijos), ir vokiškas, kurį sudaro taip pat du dėmenys (politinė istorija ir meno istorija). Taip randasi pirmasis šiuolaikinio muziejaus idėjos dėmuo – specifinis santykis su tikrove, kurio esmė yra pastebėti, atrinkti ir išsaugoti dalykus, atspindinčius vieno ar kito laikotarpio realybę. Šis, mokslinis, muziejaus supratimas ryškus ir kuriantis pirmiesiems muziejams Lietuvoje – Vilniaus universiteto moksliniams kabinetams (Tomas Žebrauskas (Tomasz Żebrowski) 1752 metais įkūrė pirmąjį viešąjį muziejų Lietuvoje – Vilniaus universiteto Matematikos muziejų (*Museum mathematicum*). 1775 metais atsirado antrasis Vilniaus universitete – Fizikos kabinetas (muziejus)).⁵

Muziejaus, kaip reiškio, apibrėžimui buvo svarbūs keli procesai: viešųjų muziejų, muziejinkystės studijų ir muziejinkų asociacijų atsiradimas. 1471 m. popiežius Sikstas IV atveria dalį meno rinkinių visuomenei (duodamas pradžią Kapitolijaus muziejams). 1882 m. atidaroma pirmoji muziejinkų rengimo mokykla prie Luvro muziejaus, o nuo 1908 m. pradedamos muziejinės studijos JAV, Pensilvanijos muziejuje. 1888 m. įsikuria pirmoji muziejinkų asociacija Anglijoje. XIX–XX a. pasirodė pirmieji fundamentalūs muziejinkystės istorijos ir teorijos veikalai – 1837 m. F. G. Klemo, 1908 – J. Schlosserio. 1901 m. Anglijos muziejų asociacija pradeda leisti pirmąjį periodinį muziejinkystės leidinį – „Museums Journal“.⁶ XX amžiuje buvo pradėta daugiau galvoti apie muziejų lankytojus, jų vaidmenį visuomenėje. Taip greitai pirmojo muziejaus idėjos dėmuo – rinkinių kaupimo ir tyrimų – radosi antrasis

4 Chodynicki Antoni Romuald (1992). Pismienictwo dla zbieraczy i miłosnikow sztuki XVI – XVII wieku, *Opuscula musealia*, Z. 6, p. 31–55 Fabianski Marcin (1990) *Musaea in written sources of the fifteenth to eighteenth centuries*, *Opuscula musealia*, Z. 4, p. 7–44.

5 Keršytė Nastazija (2016) Lietuvos muzeologija. *Acta Museologica Lithuanica*, 3. <https://doi.org/10.15388/MusLithuan.2016.3.10404>. Zubovas V. (1986). *Tomas Žebrauskas ir jo mokiniai*. Būčys Žygintas (2012). *Senienos ir visuomenė: paveldo komunikacija XIX a. Lietuvoje: daktaro disertacija*, Vilnius: Vilniaus universitetas.

6 Mensch Peter van. *Towards a methodology of museology. PhD thesis, University of Zagreb*. 1992. Waidacher Friedrich (2007). *Bendrosios Muzeologijos Metmenys*.

komunikacinis dėmuo – „su tikslu, kad būtų naudojama dabartinėje kultūroje“. Šios idėjos vedami muziejai pradėjo domėtis lankytojų poreikiais, kurti į lankytojus orientuotą turinį. Muziejaus samprata evoliucionavo labiau demokratiško, atviro, komunikatyvaus, įtraukiančio muziejaus linkme. Muziejaus sampratai įtakos turėjo po Antrojo pasaulinio karo atsiradę Naujosios muzeologijos, į visuomenę orientuotos socialinės muzeologijos, ekomuzeologijos idėjos ir judėjimai.⁷

1946 metais įkurta Tarptautinė muziejų taryba (ICOM) ėmėsi formuoti muziejų sampratą tarptautiniu lygiu. 1946 metų ICOPM Statute muziejus apibrėžiamas kaip žodis, reiškiantis visus visuomenei atvirus meno, amatų, mokslo, istorijos, archeologijos rinkinius ir kolekcijas, įskaitant zoologijos ir botanikos sodus, bet neįtraukiant bibliotekų. Terminu apibrėžimas buvo peržiūrimas 1951 m., 1961 m., 1974 m. 1989 m., 1995 m., 2001 m., 2007 m. Pagal 2007 metų Statuto redakciją, muziejus yra pelno nesiekianti, nuolat visuomenei ir jos plėtrai tarnaujanti vieša institucija, kuri įsigyja, saugo, tyrinėja ir eksponuoja žmonijos materialųjį ir nematerialųjį paveldą ir jį supančią aplinką švietimo, mokslo ir pramogos tikslais.⁸ Naujausioje ICOM apibrėžimo versijoje (jei lygintume su ankstesnėmis versijomis) įtrauktas nematerialusis paveldas kaip muziejų veiklos objektas bei daugiau akcentuojamas švietėjiškas (ne mokslinis) muziejaus veikimo tikslas. Šiuolaikiniame pasaulyje skirtingos šalys muziejus apibrėžia kiek skirtingai, tačiau iš esmės išlaikoma ICOM muziejaus apibrėžime suformuota kryptis.⁹ Lietuvoje muziejus apibrėžiamas formaliai Muziejų įstatyme kaip: „juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė, viešoji įstaiga ar kitos teisinės formos juridinis asmuo, įsteigtas įstatymų nustatyta tvarka, kurio svarbiausia veikla yra kaupti, saugoti, restauruoti, tirti, eksponuoti bei populiarinti materialines ir dvasines kultūros vertybes bei gamtos objektus“.¹⁰ Pabrėžtina, kad yra buvę bandymų muziejus teisiškai apibrėžti ne taip formaliai, pavyzdžiui, „muziejų misija – kaupti, saugoti, restauruoti, tyrinėti kultūros, istorijos, gamtos ir technikos paveldo vertybes, suprantamai, patraukliai, pasitelkiant šiuolaikiškas komunikacijos priemones pristatyti jas visuomenei, formuoti žmogaus istorinę, kultūrinę, socialinę patirtį laikantis bendradarbiavimo, socialinės atsakomybės, darnos ir kultūrinio atvirumo principų.“¹¹ arba „muziejus – tai vieša, nesiekianti pelno, visuomenei ir jos tobulėjimui atvira institucija, kuri, siekdama suteikti visoms visuomenės grupėms pažinimo, ugdymo, studijų, kūrybiškumo sklaidos, kokybiško laisvalaikio galimybes, sistemingai renka žmonijos ir ją supančios aplinkos materialius ir nematerialius liudijimus, juos tyrinėja, eksponuoja, populiarina ir saugo ateities kartoms.“¹² 2016 metais ICOM inicijavo naujas diskusijas dėl muziejaus apibrėžimo.¹³ Tokia iniciatyva yra svarbi, nes muziejai, kaip viešos ir visuomenei tarnaujančios institucijos, negali nereaguoti į besikeičiančius visuomenės poreikius. Skaitmeninių technologijų

7 Doucet Paul (1999). *Écomuséologie et muséologie sociale: bibliographie internationale / Ecomuseology and Social Museology: International Bibliography*. <https://www.mesracines.ca/Guides%20Pratiques/Guides%20pratiques/Ecomuseologie%20sociale.pdf>.

8 Development of the Museum Definition according to ICOM Statutes (2007-1946). http://archives.icom.museum/hist_def_eng.html.

9 Key Concepts of Museology. (edited by André Desvallées and François Mairesse), 2010. <http://www.icomitalia.org/wpcontent/uploads/2018/02/ICOMItalia.KeyconceptsofMuseology.Pubblicazioni.2010.pdf>

10 Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas (1995-2019). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.18317/asr>.

11 Muziejų plėtros strateginės kryptys 2015–2020 metams (2014). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ef6fe420e93a11e4b7b698256c072611>

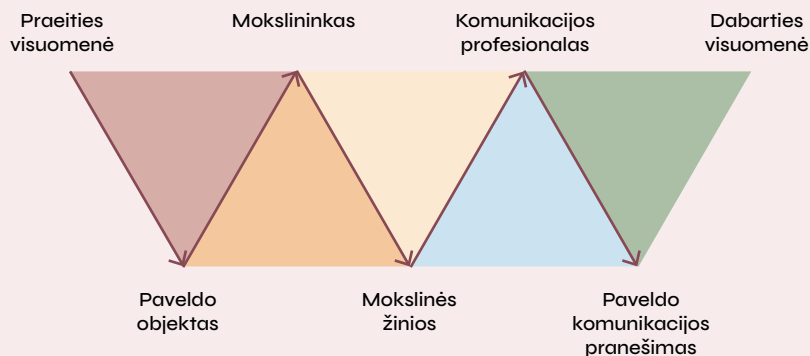
12 Nacionalinė muziejų koncepcija pagal tvaraus vystymosi principus (2018). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b31fbf92d95511e8820ea019e5d9ad04?fwid=1v5692gvz>

13 Mairesse François (2019). The Definition of the Museum: History and Issues, *Museum International*, 71:1-2, 152-159, DOI: 10.1080/13500775.2019.1638072. Mairesse François (2017). Définir le musée du XXIe siècle. Matériaux pour une discussion. <https://icom.museum/fr/ressource/definir-le-musee-du-xxie-siecle-materiauxpour-une-discussion/>.

paskatinti socialiniai pokyčiai, įvardijami kaip tinklaveikos visuomenės formavimasis,¹⁴ kuria kitokią erdvę ir socialinį kontekstą muziejų veikimui, sudaro sąlygas rasti virtualiems ir mišriems (*blended*) muziejams bei kitokioms, itin aktyvių lankytojų dalyvavimu (*crowdsourcing*) grįstoms dalyvaujamojo muziejaus formoms.¹⁵ Svarbu atkreipti dėmesį, jog muziejaus apibrėžimas yra išvestinis, priklausomas nuo pasirinkto bazinio teorinio koncepto.¹⁶ Tolesniame tekste laikomasi komunikacijos ir informacijos mokslams būdingos teorinės priegios, leidžiančios muziejų suvokti kaip institucionalizuotą paveldo komunikacijos erdvę.

Paveldo komunikacijos teoriniam apibrėžimui perspektyvus požiūris, aptartas Tartu universiteto (Estija) semiotikos mokyklos lyderio Jurijaus Lotmano (1922–1993) semiosferos teorijoje. Anot autoriaus, semiosfera – tai erdvinis mechanizmas, kurio pirminė funkcija – išsaugoti buvusią, komunikuoti esamą ir kurti naują informaciją. Tai globali sistema, integruojanti visus galimus ženklus (semiotinė prasme), tekstus, interpretacijas, simbolius, informaciją, žinias, jų reprezentacijas ir tarpusavio ryšius, įskaitant ryšius su „ne– semiotiniais“ elementais, esančiais už semiosferos ribų. Semiosfera yra užpildyta įvairiais ženklinio pobūdžio elementų konglomeratais (struktūromis, tekstais, suvokiamais plačiąja prasme), kurie tarpusavyje sąveikauja skirtingiausiais būdais. Be to, būtina suprasti, kad semiosfera kaip atviroji sistema yra nuolat kintanti (evoliucionuojanti) sistema, turinti savotiškus atminties mechanizmus, kurie išsaugo praeities būsena elementus ar jų fragmentus. Tokiu būdu semiosfera veikia kaip sinchroninė struktūra, vienu metu būdama ir kultūros (praeities kultūrų) evoliucijos pasekmė, ir dabarties kultūrų evoliucijos bei naujų kultūrų atsiradimo priežastis.¹⁷

Pritaikydami Jurijaus Lotmano semiosferos teoriją paveldui ir jo komunikacijai turime atkreipti dėmesį, kad dabarties kultūros (kaip semiosferos struktūros) sąveika su praeities kultūromis vyksta per trijų lygmenų tekstines struktūras (1 iliustracija).

1 iliustracija. Paveldo, mokslinių tyrimų ir paveldo komunikacijos sąveika.

Pirmiausia sąveikaujame per semiosferoje išlikusius praeities kultūrų fragmentus, kurie atpažįstami kaip materialaus ir nematerialaus paveldo objektai (artefaktai, ekofaktai, tradicijos ar jų kompleksai). Čia paveldo kompleksus galime traktuoti kaip tekstus ar tekstą suprasdami kaip bet kurią tvarkingą komunikacijai skirtą ženklų

14 Castells Manuel (2005). Tinklaveikos visuomenės raida.

15 Simon Nina (2010). The Participatory Museum. <http://www.participatorymuseum.org/>

16 Key Concepts of Museology. (edited by André Desvallées and François Mairesse), 2010.

<http://www.icomitalia.org/wpcontent/uploads/2018/02/ICOMItalia.KeyconceptsofMuseology.Pubblicazioni.201.pdf>

17 Lotman Jurij (2004). *Kultūros semiotika*.

sistemą, kurios aiškų skirtumą nuo kitų sistemų galima fiksuoti. Šiuos kompleksus sudarantys pavieniai paveldo objektai (radiniai, artefaktai, ekofaktai) gali būti interpretuojami kaip ženklai. Čia ženklu vadinamas pavienis, nedalomas (atominis) paveldo objektas (duomenų vienetą). Ženkilai į tekstus yra jungiami ne chaotiškai, o taikant tam tikras taisykles, vadinamas kodais. Taigi paveldo objektai ir jų kompleksai yra ne kas kita kaip ženklai ir kodais organizuotų ženklų sistemos (tekstai), nurodantys į praeities visuomenių mentalines idėjas. Savo ruožtu mentalinės idėjos yra žmonių sukurtos, nulemtos kultūros arba subkultūros, kuriai priklausė. Jos yra dalis sistemos, kurią konkrečios kultūros nariai taikė tarpusavio komunikacijai, o visuomenės sukurti tekstai paklūsta taisyklėms (kodams), kurias suprato ir pripažino visi tekstą vartojančios bendruomenės nariai. Tokiu būdu paveldo (ženklų ir tekstų), tyrėjo ir praeities (kaip buvusios tikrovės fragmentų) santykis gali būti suprantamas semiotine „perskaitymo“ prasme, suartinančia J. Lotmano ir Charles Sanders Peirce'o (1839–1914) idėjas. Paveldo atveju mokslininkas, tiriantis paveldą (pavyzdžiui, archeologas), tampa interpretantu, bandančiu užfiksuoti ir perskaityti senųjų visuomenių paliktus ženklus bei jų sistemas (paveldo objektus, pirminius tekstus), siekdamas suprasti savo tyrimų objektą – praeities visuomenę. Kartu mokslininkas tampa subjektu, kuriančiu naujus ženklus ir ženklų sistemas (antrinius, mokslinio pobūdžio tekstus: paveldo fiksacijas – ataskaitas ir interpretacinio pobūdžio mokslines publikacijas). Šie antriniai tekstai yra kuriami, remiantis konkrečiais laikotarpio archeologijos mokslo, kaip vienos iš semiosferos struktūrų teorijos, anot J. Lotmano, „kanonine“, ne–periferine, kalba“. Tačiau, „skaitydami“ praeities visuomenių paliktus tekstus, moksliniame lygmenyje susiduriame su esmine problema – tos kultūros, kurios tekstus bandome perskaityti, jau seniai nebėra. Todėl senųjų kultūrų paliktų materialių tekstų iškodavimas negali būti suprantamas kaip komunikacija klasikine prasme ir negali būti išreiškiamas klasikiniiais komunikacijos modeliais. Mokslininkas tarsi skaito daiktų kalba parašytus laiškus adresatams, kurių jau seniai nebėra. Taigi, paveldą tiriantis mokslininkas, J. Lotmano semiosferos teorijos požiūriu, atlieka ne tiek tiesioginį teksto perskaitymą ar vertimą, kiek teksto rekonstrukciją. Iš esmės paveldo tyrimas yra dialogas tarp kintančio dabarties mokslo ir praeities kultūrų tekstų fragmentų, kaip iškodavimo ir užkodavimo procesas: ženklų ir tekstų skaitymas ir ženklų ir tekstų kūrimas. Mokslininkas, turėdamas savo laikotarpio teorinį ir metodologinį instrumentarijų ir iš praeities visuomenių atėjusius tyrimo šaltinius bei empirinius duomenis (ženklus ir tekstus), siekia rekonstruoti juos siejantį hipotetinį kodą, kurį vėliau verifikuoja per kitus praeities visuomenių paliktus tekstus (bandydamas juos perskaityti ir taip patikrinti rekonstrukcijos tikslumą). Taigi, paveldo moksluose turime kiek neįprastą, bet, J. Lotmano požiūriu, neišskirtinį procesą, kai ne žinomą kalbą naudojame kaip įrankį tekstams perskaityti, bet tekstus naudojame kaip pagrindą kalbos rekonstrukcijai. Šiame procese senųjų kultūrų palikti tekstų fragmentai veikia kaip naujos informacijos generavimo katalizatoriai, generuojantys J. Lotmano minimą „informacinę energiją“.

Šių dviejų lygmenų tekstų (paveldo objektų ir mokslinių žinių) egzistavimas sudaro sąlygas (ir katalizuoja semiosferoje) trečio lygmens tekstų, skirtų neprofesionalų auditorijoms (muziejų ekspozicijos, vadovėliai, pamokos, paskaitos, parodos, kompiuteriniai žaidimai, televizijos laidos, grožinės literatūros kūriniai ir kt.) atsiradimą. Trečio lygmens teksto kūrėjas, sąveikaudamas su dabarties visuomenė (būdamas

jos dalimi), tampa interpretantu, skaitančiu mokslinius tekstus ir naudojančiu atitinkamus paveldo objektų rinkinius (kolekcijas), kad sukurtų trečio lygmens tekstą (mūsų atveju – muziejaus ekspoziciją ar kitą muziejų kuriamą komunikacinį produktą). Tretinių tekstų įvairovė yra sąlygota visuomenės įvairovės (iš esmės skirtingų tikslinių vartotojų grupių poreikių) – paveldu besidominčių žmonių bendruomenių, kurios (J. Lotmano teorijos kontekste), kaip savarankiškos ženklinės struktūros, krealizuojasi su paveldą tiriančiais mokslais (taip pat savarankiška ženklina struktūra).

Konstruojant paveldo komunikacijos pranešimus (trečio lygmens tekstus), skirtus šiuolaikinei visuomenei, paveldo objektai ir jų kompleksai bei mokslinės žinios apie juos atlieka svarbų vaidmenį, o juos organizuojančio kodo vaidmuo tenka autoriaus interpretacijai, kuri yra glaudžiai susijusi su naratyvu. Komunikacijos ir informacijos mokslų kontekste naratyvas yra suvokiamas ne tiek kaip teorinis istorijos mokslo ar istorijos žinių populiarinimo įrankis, bet kaip conceptualus komunikacinis meta-konstruktas, diskurso forma, naudojama kaip „rėminanti struktūra“ trečiojo lygmens tekstams kurti. Šiuo požiūriu būtent naratyvas lemia ne tik tai, kokius kodus pasirinks ir kaip juos panaudos trečiojo lygmens tekstų kūrėjas (muziejininkas) ir koks pranešimas bus perduodamas muziejaus ekspozicijoje, bet ir tai, kaip lankytojas šį tretinį tekstą supras. Lankytojo lygmenyje naratyvas taip pat veikia kaip „rėminanti struktūra“, kuri: (i) filtruoja lankytojui nereikalingą informaciją, (ii) suformuoja lankytojui suprantamą pranešimą iš tos filtruotos informacijos likučių.

Sekant šiuo požiūriu galima teigti, kad gamtos ir kultūros paveldo komunikacija yra pagrindinė muziejaus funkcija, suteikianti prasmę kitoms funkcijoms (paveldo kaupimo, išsaugojimo ir tyrimų). Šiame komunikaciniame kontekste paveldo kaupimą ir išsaugojimą galime traktuoti kaip informacijos kaupimo ir išsaugojimo funkcijas, be kurių neįmanoma komunikacija, o paveldo mokslinius tyrimus ir restauravimą – kaip jau saugomos informacijos pridėtinės vertės didinimą, sukuriantį geresnes sąlygas komunikacijai. Toks kontekstas formuoja muziejaus komunikacinės veiklos išskirtinumą, nes tik muziejuje yra galimybė komunikacijai naudoti išsaugotus autentiškus artefaktus ir ekofaktus.

Pažymėtina, kad tokiu būdu – per komunikaciją – paveldas ir istorijos mokslo žinios yra „dabartizuojami“. Jie pradeda veikti ne kaip „iš praeities atkeliavę objektai“ ar „informacijos apie praeitį reprezentantai“, bet kaip dabarties kultūros elementai – šiuolaikinės kultūros ir kūrybinių industrijų, laisvalaikio, tapatumų konstravimo, politinės komunikacijos, informacinių karų ir pan. įrankiai, daugiau veikiantys ne kaip atminties objektai ar vietos (plg. *genius loci*, *lieux de mémoire*), bet kaip tinklaveikos visuomenės bendruomenės siejančios idėjos, per skaitmenines technologijas įgyjančios vis daugiau virtualių socialinių tinklų bruožų. O pats muziejus, jame esančios ekspozicijos ir parodos pradeda funkcionuoti kaip medija, išsauganti ir perduodanti informaciją bei susiejanti mus, šiuolaikinės visuomenės narius, su praeities visuomenėmis.

1.2. Muziejų srities apibrėžimo formuluoatė

Išdėtyta teorinė prieiga leidžia interpretuoti P. van Menscho¹⁸ ir F. Waidacherio¹⁹ muziejų apibrėžimus ir pateikti muziejų srities šiuolaikinę formuluoatę, apibrėžiančią **muziejų kaip institucionalizuotą santykio su tikrove formą, pasižyminčią tikslingu ir sistemingu tam tikrų tikrovės daiktų išskyrimu, rinkimu, išsaugojimu, tyrimais ir tolesniu naudojimu šiuolaikinėje kultūroje**. Svarbu pažymėti, kad šiuolaikinėje kultūroje naudojami artefaktai ir ekofaktai yra paimti iš pirminio konteksto, praradę savo tiesiogines funkcijas ir tapę komunikaciniais objektais pagal šiuolaikinės visuomenės tikslinių grupių poreikius ir šiuos poreikius formuojančius dabarties kontekstus. Pats muziejus gali būti institucionalizuotas ne tik formaliai (kaip įregistruotas juridinis asmuo), tačiau veikti ir kaip neformali grupė ar bendruomenė fiziniėje ar virtualioje erdvėje ar kaip mišri institucija.

1.3. Muziejų srities unikalumas kultūros ir kūrybinių industrijų, informacijos institucijų, mokslo tyrimų institucijų atžvilgiu

Muziejų veikimas šiuolaikinėje kultūros erdvėje ir muziejų srities apibrėžimui taikomi konceptai sieja juos su kitomis institucijomis ir kultūros sritimis. Šiame tekste aptarsime sąsajas su kūrybinėmis ir kultūros industrijomis, informacijos ir mokslo tyrimų institucijomis.

Kūrybinių (kūrybos) industrijų (*creative industries*) konceptas atsirado anglosakšiškoje erdvėje XX a. paskutiniajame dešimtmetyje.²⁰ Kartu su šios koncepto formavimusi radosi ir kūrybinių industrijų srities apibrėžimai, kurių bene plačiausias pateikiamas Kembridžo anglų kalbos žodyne: „kūrybinės industrijos – industrijos, grindžiamos veiklomis, kurioms yra svarbios originalios idėjos. Tokių veiklų pavyzdžiai gali būti meninės veiklos, medijos, kompiuterinės programinės įrangos projektavimas ir kt.“²¹ Tokie plataus pobūdžio, kūrybiškumu ir inovacijomis grįsti kūrybinių industrijų apibrėžimai konkretizuojami įvardijant veiklos sritis, kurios priskiriamos šiai sferai. Pagal UNESCO apibrėžimą tai yra kultūros industrijos, apėriantios leidybą, muziką, kiną, dailiuosius amatus ir dizainą, o jų kūriniai paprastai saugomi patentais ar intelektinės nuosavybės teisėmis.²² Jungtinės Karalystės „Creative Industries Mapping Documents“ šiam sektoriui priskiriama reklama, architektūra, menai ir senienų prekyba, dailieji amatai, dizainas, mada, filmai ir kita vaizdo produkcija, interaktyvios laisvalaikio kompiuterinės programos, muzika, vaizduojamieji menai, leidyba, programinės įrangos kūrimas ir kompiuterių paslaugos, radijas ir televizija.²³ Diskutuotinas klausimas apie kūrybinių ir joms giminingų kultūros industrijų ribas. Tame pat UNESCO kontekste kultūros industrijos apibrėžiamos kaip kultūrinės prigimties (paprastai saugomų intelektinės nuosavybės teise)

18 Mensch Peter van. *Towards a methodology of museology. PhD thesis, University of Zagreb. 1992.*

19 Waidacher Friedrich (2007). Bendrosios Muzeologijos Metmenys.

20 Creative Nation: Commonwealth cultural policy, October 1994.

<https://apo.org.au/node/29704>. Miller Toby (2014). *The Routledge Companion to Global Popular Culture. Origins of Creative Industries Policy* (2011). https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/42872_Flew.pdf.

The birth of the creative industries revisited An oral history of the 1998 DCMS Mapping Document (2014). <https://www.kcl.ac.uk/cultural/resources/reports/the-birth-of-the-creative-industries-revisited.pdf>

21 Cambridge Dictionary (2020). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/creative-industry>

22 Creative Industries (2020). <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/creativity/creative-industries/>. UNESCO creative Economy report (2013). <http://www.unesco.org/culture/pdf/creative-economyreport-2013en.pdf>.

23 Creative Industries Mapping Documents (2001).

<https://www.gov.uk/government/publications/creativeindustries-mapping-documents-2001>

produktų ir paslaugų kūrimas, gamyba bei sklaida.²⁴ Lietuvoje kūrybines ir kultūros industrijas siekiama apibrėžti kaip vientisą vienetą: „kūrybiškumu ir intelektu grindžiamos tarpsektorinės ekonominės veiklos, kuriomis kuriami materialūs produktai ir nematerialios intelektualinės arba meninės paslaugos, turinčios kūrybinę, kultūrinę, socialinę ir ekonominę vertę.“²⁵ Muziejų vieta kūrybinių ir kultūros industrijų erdvėje priklauso nuo konceptualios interpretacijos ir formalių sampratų. Konceptualiam lygmenyje muziejai neabejotinai yra šių industrijų dalis, nes muziejų personalas, naudodamas kūrybiškumą, kuria naujus materialius produktus (pvz., parodas, ekspozicija, leidinius, duomenų bazes ir t. t.) ir nematerialias paslaugas (pvz., ekskursijas, edukacijas) rinkai, o rinkoje šie produktai kuria socialinio, kultūrinio, inovacijų ir finansinio kapitalų vertes. Formaliame lygmenyje muziejai ir su paveldu susijusios paslaugos įtraukiamos į ne vieną kūrybinių ir kultūros industrijų klasifikaciją (pvz., Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos (*United Nations Conference on Trade and Development*, UNCTAD) klasifikacijoje yra grupė „kultūros vietos“, apimanti istorinius paminklus, muziejus, bibliotekas, archyvus ir kt.²⁶ Kūrybinių ir kultūros industrijų erdvėje muziejai gali būti klientai (pvz., ekspozicijų dizaino paslaugų), paslaugų ir turinio teikėjai, bendrakūrėjai, kūrybinės aplinkos, kūrybinės įvairovės skatintojai ir pan.²⁷ Tačiau, nepaisant panašumų, muziejus skiriasi nuo kitų kūrybinių ir kultūros industrijų savo specifiniais ištekliais, kurių pagrindu yra kuriami muziejaus produktai ir paslaugos, skirtos rinkai. Tai – muziejaus atrinkti, saugomi ir tyrinėjami materialaus ir nematerialaus paveldo (artefaktų ir ekofaktų) rinkiniai. Tokio išteklių neturi ir tokio išteklių kaupimo bei saugojimo funkcijos neatlieka jokia kita kūrybinių ir kultūros industrijų sektoriaus institucija.

Informacijos institucijos yra apibrėžiamos remiantis informacijos paslaugų konceptu kaip institucijos, teikiančios informacijos paslaugas, tai yra suteikiančios klientams prieigą prie duomenų, informacijos ar žinių, atsižvelgiant į jų poreikius.²⁸ Informacijos paslaugų teikimas paprastai vyksta analizuojant klientų poreikius, skirstant klientus pagal vaidmenis ir formuojant jiems reikalingus informacinių paslaugų paketus.²⁹ Muziejus iš dalies atitinka informacijos institucijos apibrėžimą, nes informacijos paslaugos yra dalis – tačiau nedidelė dalis – muziejaus komunikacinių paslaugų paketo (greta tiesioginio muziejaus lankymo, muziejų leidybos, edukacinių veiklų, virtualios komunikacijos, renginių organizavimo, prekybos suvenyrais ir kt.).³⁰ Kadangi informacinės paslaugos dažniausiai siejamos su bibliotekų ir verslo informacijos paslaugų įmonių veikla, jos

24 Exploring The Cultural and Creative Industries Debate. Culture Action Europe (2013). <https://archive.is/20130708123205/http://www.cultureactioneurope.org/lang-en/think/creativeindustries#selection-1675.1-1675.54>

25 Lietuvos Respublikos kultūros politikos pagrindų įstatymo projektas (2019). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d4dda730fbb111e993cb8c8daaf8ff8a>

26 UNCTAD's work on the Creative Economy (2020). <https://unctad.org/en/Pages/DITC/CreativeEconomy/Creative-Economy.aspx>. UNCTAD Creative Economy Outlook: Trends in international trade in creative industries (2018). https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditcted2018_d3_en.pdf

27 Museums and Creative Industries Toolkit. <https://www.nimc.co.uk/fs/doc/1.%20Museums%20and%20Creative%20Industries%20Toolkit%20-%20Getting%20started%20for%20artists%20and%20creative%20businesses.pdf>. Museums and Creative Industries in Progress, Report. [http://www.creativemuseum.lv/files/bundleNewsPost/654/Creative_industries_report_\(1\).pdf](http://www.creativemuseum.lv/files/bundleNewsPost/654/Creative_industries_report_(1).pdf)

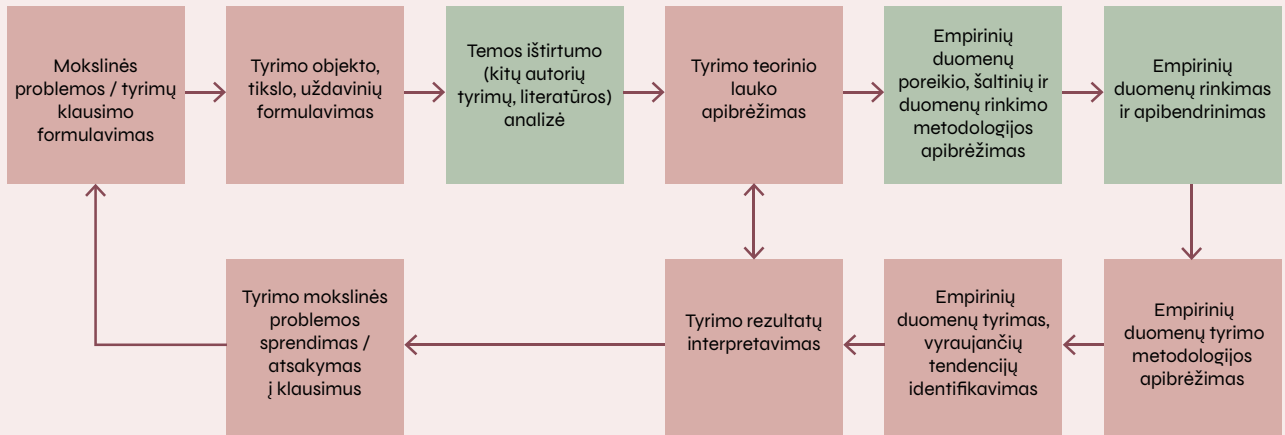
28 Stojanovski Jadranka, Papić Anita (2012). Information Services in Academic Libraries: Browsing Services vs. Searching Services. *Proceedings of the Central European Conference on Information and Intelligent Systems*. https://bib.irb.hr/datoteka/595123.Stojanovski_Papic-CECIS_2012_85-90.pdf

29 Grover Robert J., Greer Roger C., Agada John (2010). Assessing Information Needs: Managing Transformative Library Services: Managing Transformative Library Services. Smith Linda C., Wong Melissa A. (2016). *Reference and Information Services: An Introduction*, 5th Edition: An Introduction.

30 Ambrose Timothy, Paine Crispin (2018). *Museum Basics: The International Handbook*.

plačiau teikiamos muziejuose, turinčiuose turtingas bibliotekas ar kitus (ypač skaitmeninius) informacinius išteklius (plg. informacinių paslaugų pasiūla Manitobos muziejuje³¹).

Mokslo tyrimai ir juos atliekančios institucijos gali būti apibrėžiamos remiantis Frascati vadove pateiktu mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) apibrėžimu, kaip „kūrybiškas ir sistemingas darbas, atliekamas siekiant plėsti turimas žinias, įskaitant žinias apie žmoniją, kultūrą ir visuomenę, ir rasti naujų tokių žinių pritaikymo būdų“.³² Mokslo tyrimų apibrėžtis yra detalizuojama per daugumai tyrimų būdingus proceso etapus (2 iliustracija).

2 iliustracija. Mokslinių tyrimų tipinis procesas (žalia spalva pažymėti proceso etapai, kuriuose paprastai dalyvauja muziejai).

Muziejus iš dalies yra mokslo tyrimų institucija, nes paveldo tyrimai (greta jo kaupimo, išsaugojimo ir komunikacijos) yra viena iš bazinių muziejaus funkcijų, o mokslo tyrimų metu gauta informacija ir žinios yra itin svarbus muziejų komunikacijos dėmuo. Muziejai vykdo tyrimus savo lauke, kuris gali būti teminis (pvz., dailės, aviacijos, etnokosmologijos, arklio muziejai) arba daugelio temų, bet apribotas geografiškai (pvz., regioniniai, krašto muziejai). Tačiau **muziejams būdingi, juose vykdomi mokslo tyrimai yra specifiniai, neapbrėpantys viso mokslinių tyrimų proceso. Muziejai paprastai vykdo literatūros savo tema analizę, kaupia, sistemina eksponatų rinkinius, atlieka pirminius eksponatų bei rinkinių tyrimus (pvz., inventorinimo, katalogų rengimo, konservavimo ir restauravimo metu) bei šių pirminių tyrimų metu gautų duomenų ir informacijos sistemimą. Moksliniu požiūriu muziejaus eksponatai (artefaktai ir ekofaktai) ir jų rinkiniai yra mokslų (pvz., humanitarinių, gamtos) tyrimų šaltiniai, kuriuose (kaip laikmenose) saugomi svarbūs empiriniai duomenys ir informacija. Todėl muziejai mokslui yra svarbūs kaip viena pagrindinių mokslinio tyrimo šaltinių saugyklų. Kokybiškas šios informacijos valdymas tampa svarbiu muziejaus mokslinės veiklos aspektu. Muziejuose vykdomų mokslo tyrimų tikslai yra susieti su pavienių eksponatų ir rinkinio pažinimu, informacijos, skirtos komunikacijai, turtinimu. Jie iš esmės tenkina muziejaus reikmes, bet nenagrinėja platesnių visuomenei aktualių**

31 Information services (2020). <https://manitobamuseum.ca/main/collections-research/information-services/>.

32 Frascati vadovas. Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros duomenų rinkimo bei teikimo rekomendacijos (2015). <https://lic.lt/wp-content/uploads/2017/09/Frascati-vadovas-2015-1.pdf>

problemų. Tačiau muziejuose atlikti preliminarūs tyrimai yra svarbi pagalba mokslininkams, dirbantiems kitose mokslo institucijose (ne muziejuose). Tokiu būdu muziejai užima atskirą nišą mokslo tyrimų procese, nedubliuodami „grynųjų“ mokslo institucijų. Žinoma, muziejuose vykdomi ir tyrimai, aprėpiantys visą mokslinio tyrimo procesą, tačiau tokių tyrimų yra nedaug ir jie būdingi tik nedidelei daliai didžiausią žmogiškąjį potencialą turinčių muziejų. Be to, tokių tyrimų plėtrai trukdo ir mokslo tyrimų institucijų bei muziejų sektorinė atskirtis Lietuvoje, kur mokslo tyrimų institucijos yra kuruojamos Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, o dauguma muziejų – Kultūros ministerijos ir savivaldybių.

2. Muziejų veiklų sąrašas

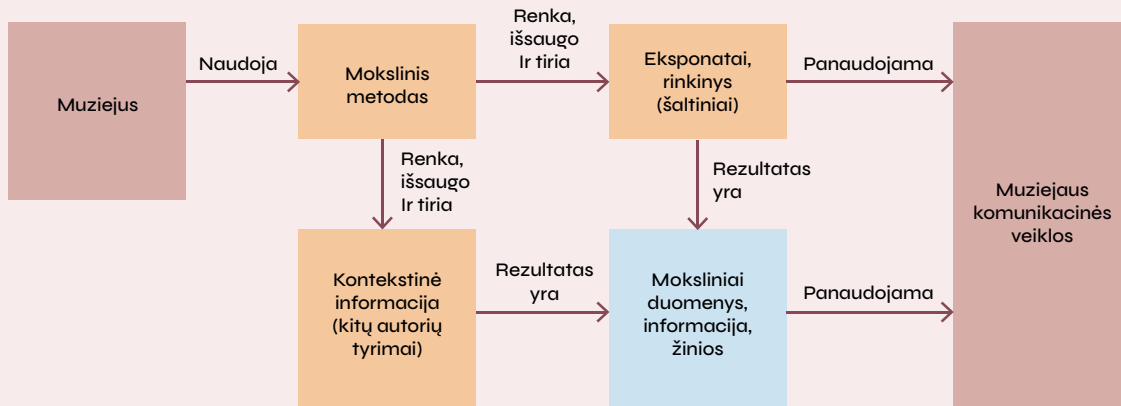
2.1. Veiklos, kuriomis vyksta muziejų plėtra: muziejuose vykdomi kultūros ir gamtos paveldo tyrimai, muziejuose vykdoma kultūros ir gamtos paveldo komunikacija

Šiuolaikiniuose muziejaus apibrėžimuose akcentuojamos keturios pagrindinės šios institucijos funkcijos: paveldo kaupimas, saugojimas, tyrimai ir komunikacija. Muziejų kaip institucijų istorijoje skirtingu laikotarpiu vienos šių funkcijų laikytos pagrindinėmis, kitos – pagalbinėmis. Kaip jau minėta, šioje ataskaitoje laikomasi požiūrio, jog muziejaus pagrindinė funkcija ir veikla yra komunikacinė. O muziejaus komunikacinės veiklos ir mokslo tyrimų sąsajos ir atskirtis apibrėžiamos per komunikacijos ir informacijos moksluose žinomas komunikacinę ir informacinę paradigmas, kurios sąveikauja per informacijos gyvavimo ciklą kaip skirtingos šio ciklo dalys.³³

Mokslo tyrimams ir mokslo tyrimų institucijoms labiau būdingos informacinės paradigmos požiūriu, bet kuris tikrovės objektas (taip pat ir muziejinis eksponatas) yra mokslo tyrimams svarbių objektyvių duomenų laikmena (mokslinio tyrimo empirinių duomenų šaltinis), o empirinio duomenų rinkimo tikslas – kuo detalesnis ir išsamesnis šių duomenų „nuskaitymas“. Tai yra į duomenis ir informaciją orientuotas (angl. *data oriented*) požiūris. Remiantis šiuo požiūriu, tyrimams būtiniems duomenims rinkti (išgauti iš laikmenos) taikytinos visos įmanomos techninės ir metodologinės priemonės. Kaip jau buvo užsiminta, mokslo tyrimai muziejuje yra veiklos, tenkinančios muziejaus informacinius poreikius ir kuriančios pagrindą geresnei muziejaus komunikacijai (3 iliustracija).

33 Huvila Isto (2006). The Ecology of Information Work A Case Study of Bridging Archaeological Work and Virtual Reality Based Knowledge Organisation. <http://www.istohuvila.eu/files/huvila2006.pdf>.

Teminis ir geografinis
muziejaus interesų laukas

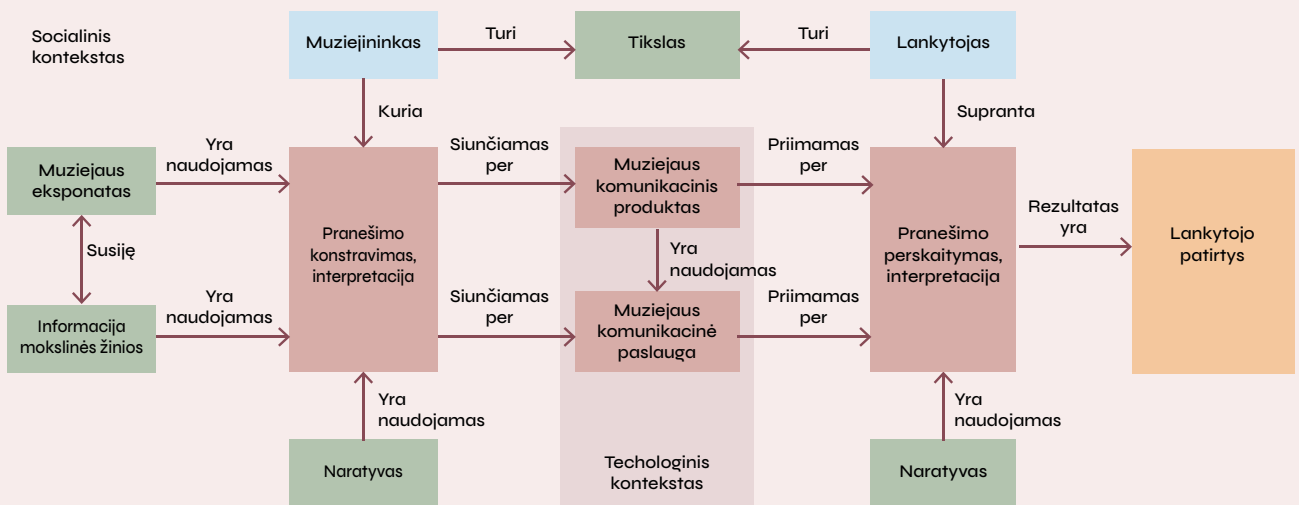
3 iliustracija. Muziejuose vykdomų kultūros ir gamtos paveldo tyrimų procesas.

Veikdamas konkrečiame teminiame ir geografiniame interesų laike muziejus (muziejaus darbuotojai), naudodamas atitinkamus mokslinius metodus, kaupia rinkinius (šaltinius), kontekstinę informaciją (tyrimus muziejui aktualia tematika), taip pat tiria šaltinius, naudodamas kontekstinę informaciją ir taip kaupdamas duomenis, informaciją ir žinias, kurios (kartu su ekspozatais) naudojamos muziejaus komunikacijoje.

Antrosios, muziejams labiau būdingos, komunikacinės paradigmos požiūriu, bet kuris tikrovės objektas (taip pat ir paveldas) yra subjektyviai interpretuojamas ženklas, o eksponatų rinkinys ar komunikaciniai produktai – tekstai (semiotinė prasme). Taip įvyksta dėl to, kad perkeliant tikrovės daiktus į muziejų, keičiasi jų kontekstas, o dėl to pakinta ir objekto statusas – natūrali daikto funkcija (pvz., kirvis yra skirtas mal-koms kapoti) išnyksta, o vietoj jos įsigali komunikacinė daikto funkcija (nulemta dabartinės visuomenės kontekstų), paverčianti artefaktą ar ekofaktą ženklu, tyrinėjimo ir eksponavimo objektu.³⁴ Tuomet muziejaus rinkinys – tai dažniausiai paradigmiskai organizuotas tekstas, kurio pagrindu galima kurti ir sintagmiškai organizuotus tekstus (pvz., edukacines programas, virtualias ir realias ekspozicijas, parodas, leidinius, mokslines publikacijas ir t. t.) ir vykdyti jais grįstas muziejaus komunikacines paslaugas. Komunikacinės paradigmos požiūriu, teksto interpretavimas yra priklausomas ne tik nuo tyrėjo ar auditorijos, bet ir nuo pateikimo kontekstų. Čia veiklos tikslu tampa „teisingas“, bet iš esmės subjektyvus ženklų ir tekstų „perskaitymas“. Tai yra į objektus orientuotas (angl. *object oriented*) požiūris. Remiantis šiuo požiūriu, tiriamo objekto duomenys (kurie suvokiami kaip iš esmės subjektyvūs) yra kur kas mažiau svarbūs nei pats objektas, todėl komunikacine paradigma grįstas požiūris yra orientuotas ne tiek į duomenų „nuskaitymą“ ar kaupimą, kiek į paties paveldo objekto, jo fotografijos, skenuoto vaizdo ar kitokios fiksacijos pateikimą. Taip pateiktas objektas yra atviras auditorijos interpretacijoms, „skirtingiems perskaitymams“.

34 Mensch Peter van. *Towards a methodology of museology*. PhD thesis, University of Zagreb. 1992. Waidacher Friedrich (2007). *Bendrosios Muzeologijos Metmenys*. Stransky Zbynek Z. (1995). *Introduction a l'etude de la museologie*.

Toks požiūris į muziejaus veiklą sukuria sąlygas muziejaus komunikacijai taikyti komunikacijos ir informacijos mokslams būdingą teorinę prieigą tiek muziejuje vykdoma reikšmių konstravimu (žr. 1 iliustraciją, ir proceso aprašymą), tiek komunikacijos proceso prasmėmis. Svarbu atkreipti dėmesį, kad **muziejuose vykdoma paveldo komunikacija yra ne tiek informacijos sklaida, kiek sąmoningas, suplanuotas ir prasmingas pranešimų konstravimas, veikiantis ne kaip profesionalaus mokslo žinių perteikimas visuomenei, o kaip kryptingas realiame gyvenime veikiančios ir asmeniui svarbios pasaulėžiūros ugdymas, orientuotas į konkrečią tikslinę grupę ir konkrečių, šiuolaikinei visuomenei svarbių problemų sprendimą.** Nuo komunikacijos tikslo ir planuojamos tikslinės auditorijos specifikos priklauso, kaip bus konstruojami pranešimai ir kokios medijos bus pasirinktos šiems pranešimams transliuoti. Pažymėtina, kad skirtingais laikotarpiais interpretanto vaidmenis paveldo komunikacijoje galėjo prisiimti skirtingi subjektai, tačiau, pagal šiuo metu plintantį „dalyvaujamosios kultūros“ požiūrį, šį vaidmenį gali užimti kiekvienas bendruomenės narys. Todėl šiuolaikiniai paveldo komunikacijos produktai yra „vėsesni“, paliekantys daugiau erdvės žiūrovo interpretacijai, Marshallo McLuhano medijų teorijos prasme.³⁵ Ir dėl šios priežasties (komunikacijos produktų vėsumo) yra kur kas sunkiau pasiekiamas efektyvus komunikacijos rezultatas, kai faktinė auditorijos reakcija į pranešimą maksimaliai atitinka pranešimo siuntėjo lūkesčius (komunikacijos rezultatai atitinka tikslą). Muziejuje vykdomos paveldo komunikacijos procesas atvaizduotas 4 iliustracijoje.

4 iliustracija. Muziejuose vykdomos kultūros ir gamtos paveldo komunikacijos procesas.

Panaudodamas muziejaus eksponatus, su jais susijusias mokslines žinias muziejaus ir, turėdamas tikslą, darbuotojas kuria komunikacinius pranešimus, kurie yra jam priimtinos / suprantamos muziejaus turinio interpretacijos, sąlygotos platesnės apimtys naratyvų. Šie pranešimai materializuojami ir komunicuojami lankytojams per muziejaus komunikacinius produktus (ekspozicijas, leidinius, virtualius produktus) ir muziejaus paslaugas. Tiek produktai, tiek paslaugos yra kuriami konkrečiuose technologiniuose kontekstuose, naudojant konkrečias technologines priemones (spaudiniai, virtualioji realybė, vaizdo filmavimas, ekspozicijų stendai fiziniėje

35 McLuhan, Marshall. 2003. *Kaip suprasti medijas: žmogaus tęsiniai*.

erdvėje ir kt.). Lankytojas, turėdamas konkretų tikslą ar tikslus, naudojami muziejaus sukurtais komunikaciniais produktais ir / ar paslaugomis. Tačiau nepriima jų tiesiogiai, o interpretuoja priklausomai nuo savo patirčių, turimų naratyvų, pažiūrų. Naratyvas šiuo atveju veikia dvejopai: (i) kaip rėminanti struktūra, kuri filtruoja dalį muziejaus siunčiamo pranešimo; (ii) kaip kodas (semiotinė prasme), kuriuo remiantis iš filtrą įveikusios informacijos likučių sukonstruojama individuali muziejinė partitūra. Svarbu pabrėžti, kad visas šis procesas vyksta konkrečiame (konkrečiuose laike ir erdvėje egzistuojančiame) socialiniame kontekste.

2.2. Muziejaus sukuriamų produktų ir suteikiamų paslaugų grupės.

Muziejaus mokslinė produkcija ir moksliniais tyrimais grįstos paslaugos. Muziejaus kuriami komunikaciniai produktai ir jais grįstos paslaugos.

Nors neretai produkto sąvoka apima ir gaminius, ir paslaugas, šiame tekste muziejų sukuriami produktai ir suteikiamos paslaugos yra skiriami ir apibrėžiami kaip: (i) muziejaus sukuriamas produktas, tai – muziejuje sukurtas ir muziejaus lankytojams skirtas fizinis ar virtualus objektas ar sistema; (ii) muziejaus suteikiama paslauga, tai – muziejuje organizuojama ir muziejaus lankytojams skirta veikla. Muziejų sukuriami produktai ir paslaugos sąveikauja tarpusavyje tiesioginės priklausomybės būdu. Tai yra paslaugos muziejuje dažniausiai suteikiamos naudojant muziejuje sukurtus produktus (pvz., ekskursija (paslauga) ekspozicijoje (produktas) ar renginys (paslauga) muziejaus erdvėje (produktas)). Tačiau nebūtinai kiekvienas muziejuje sukurtas produktas turi būti lydimas paslaugos. Kai kuriais produktais lankytojai naudojami savarankiškai (pvz., skaitydami muziejaus išleistas knygas). Taip pat priklausomai nuo taikomo metodo muziejaus lankytojai gali būti įtraukiami į produkto kūrimą (plg. dalyvaujamojo (angl. *participatory*) muziejaus; dalijimosi paveldu (angl. *sharing heritage*) ar minios paslaugų (angl. *crowdsourcing*) konceptus), o pats kūrybinio proceso moderavimas – pozicionuojamas kaip muziejaus teikiama paslauga.

Aprašant ir vertinant muziejaus kuriamus produktus ir suteikiamas paslaugas, analizuotinas ne tik rinkinių, mokslo tyrimų, komunikacijos, bet ir muziejuje kuriamų meno produktų bei su jais susijusių paslaugų segmentas (pvz., meno kūrinio skelbimas (atlikimas), meno renginio kuravimas ar moderavimas, meno srities publikacijos be mokslinio aparato (meno kritikos straipsniai, meno populiarinimo straipsniai, pranešimai, tezės, recenzijos, pastabos ir pan.), meno srities laidų skelbimas arba kuravimas).

Muziejaus mokslinė produkcija gali būti klasifikuojama ir apibrėžiama, vadovaujantis Lietuvoje galiojančiais teisiniais dokumentais (1 lentelė) skaičiuojant visą mokslinį produktą ar jo dalį (jei produktas sukurtas kartu su bendraautoriais).³⁶

36 Kasmetinio universitetų ir mokslinių tyrimų institutų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos ir meno veiklos vertinimo reglamentas. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. V-747. Galiojanti suvestinė redakcija: 2020-03-04. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/69270ef0a8d411e78a4c904b1afa0332/asr>. Pavyzdiniai mokslo sričių mokslo ir sklaidos projektų galimos produkcijos sąrašai. Patvirtinta Lietuvos mokslo tarybos pirmininko 2014 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. V-217. Galiojanti suvestinė redakcija: 2017-05-25. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e7fb9b8037ea11e6a222b0cd86c2adfc/asr>.

1 lentelė. Muziejams būdingos mokslinės produkcijos sąrašas

Mokslinis produktas	Apibrėžimas
Mokslų monografija	Mokslų monografija yra recenzuotas leidinys, kuriame sistemingai ir išsamiai išnagrinėta viena tema (dalykas), aiškūs ir žymūs naujumo ir kiekvienai mokslų sričiai arba krypčiai savi mokslinio elementai; išleistas turi turėti ISBN numerį, o išleistas lietuvių ar kita mažiau paplitusia kalba – ir santrauką anglų, prancūzų arba vokiečių kalba. Mažiausia mokslų monografijos apimtis – 8 autoriniai lankai. Ne mažiau kaip 20 % monografijos turi sudaryti nepublikuota ir kokybiškai nauja medžiaga.
Mokslų studija	Mokslų studija yra leidinys, atitinkantis mokslų monografijai keliamus reikalavimus (išskyrus apimties). Mažiausia mokslų studijos apimtis – 2 autoriniai lankai.
Sintezės mokslų darbas	Sintezės mokslų darbas yra mokslų krypties disciplinas ar tarpdalykinio pobūdžio tyrimus, pateiktus mokslų monografijose, mokslų studijose bei mokslų straipsniuose, sintetinantis darbas, atitinkantis mokslų monografijai keliamus reikalavimus (išskyrus apimties). Mažiausia sintezės mokslų darbo apimtis – 2 autoriniai lankai.
Mokslinių straipsnių rinkinys	Recenzuojamas originalių, vieno ar kelių autorių mokslų darbų (straipsnių) rinkinys arba kolektyvinis mokslų darbas; išleistas privalo turėti ISBN numerį.
Periodinis ar tęstinis mokslų leidinys	Recenzuojamas, periodiški ar neperiodiški, bet tęstiniu būdu leidžiamas ir ISSN ar ISBN numerį turintis mokslų leidinys, kurio redakcinę kolegiją sudaro kelių mokslų ir studijų institucijų mokslininkai.
Mokslų straipsnis recenzuojamame leidinyje	Mokslų straipsnis yra straipsnis, paskelbtas recenzuojamame leidinyje, turintis konkrečiai mokslų krypčiai įprastą mokslinį aparatą (išnašas ar (ir) bibliografiją, ar (ir) formules, ar (ir) brėžinius, ar (ir) metodologijos aprašą, ar (ir) statistines lenteles ir pan.) ir atitinkantis tos mokslų krypties mokslinio kriterijus. Mažiausia mokslų straipsnio apimtis – 0,25 autorinio lanko.
Mokslininkai susistemintą duomenų rinkinį	Mokslininkai susistemintą duomenų rinkinį yra skaitmeninis archyvas, skaitmeninė duomenų bazė ar skaitmeninis teksto, garso ir (ar) vaizdo kūrinių leidimas, sukurtas skaitmeninant esamus tradicinės formos archyvus, kartotekas ar leidinius bei parengiant naujus elektroninius duomenų rinkinius, taikant specialius medžiagos atrankos kriterijus, klasifikavimo būdus, metaduomenis bei programinę įrangą, pranokstančią įprastas programines priemones.
Taikomojo mokslų darbo leidinys	Taikomojo mokslų darbo leidinys yra mokslinis šaltinio leidimas, mokslinis vertimo leidimas, mokslinis žodynas, mokslinis žinynas, enciklopedija, (bio)bibliografija. Kiekviena taikomojo leidinio rūšis yra apibūdinama pagal Kasmetinio universitetų ir mokslinių tyrimų institutų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir meno veiklos vertinimo reglamentą.
Mokslinių tyrimų ataskaita	Nepublikuoti moksliniai tyrimai ir jų rezultatai, pateikti užsakovo reikalaujama forma.
Žodinis ar stendinis pranešimas moksliniame renginyje	Perskaitytas tekstas ar vizualiai pateikta informacija apie gautus pirminius ar galutinius mokslinio tyrimo rezultatus mokslinio renginio metu.
Mokslinis renginys	Apibrėžtos tematikos konferencija, seminaras, simpoziumas ar kt., kur mokslininkai ir kiti tyrėjai pristato savo idėjas bei naujausius tyrimų rezultatus, aptaria vieną arba kelias susijusias mokslines problemas.

Muziejus gali teikti tokias mokslines paslaugas:³⁷ (i) ekspertines (ekspertizė, rekomendacija, išvados, gairės, įžvalga, strategija, galimybių studija, vertinimas ir komentarai (istoriniai, filologiniai, menotyriniai, sociologiniai, teisės aktų ir jų projektų) ir kitoks institucijoms bei organizacijoms pateiktas kūrinys, taip pat mokslotyros ir (ar) mokslų politikos darbas); (ii) taikomųjų ir užsakomųjų tyrimų (originalus tyrimas (pvz., archeologijos, genealogijos, istorinis ar kt.), atliekamas naujoms žinioms

37 Paslauga apibrėžimai pagal: Kasmetinio universitetų ir mokslinių tyrimų institutų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir meno veiklos vertinimo reglamentas. Patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslų ministro 2017 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. V-747. Galiojanti suvestinė redakcija: 2020-03-04. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/69270ef0a8d411e78a4c904b1afa0332/asr>. Pavyzdiniai mokslų sričių mokslų ir sklaidos projektų galimos produkcijos sąrašai. Patvirtinti Lietuvos mokslų tarybos pirmininko 2014 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. V-217. Galiojanti suvestinė redakcija: 2017-05-25. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e7fb9b8037ea11e6a222b0cd86c2adfc/asr>. Frascati vadovas. Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros duomenų rinkimo bei teikimo rekomendacijos (2015). <https://lic.lt/wp-content/uploads/2017/09/Frascati-vadovas-2015-1.pdf>

įgyti ir nukreiptas visų pirma į specifinių praktinių tikslų pasiekimą ar uždavinių įgyvendinimą, atliekamas užsakovo pageidavimu). Muziejaus kuriami komunikaciniai produktai ir jais grįstos paslaugos pasižymi didele įvairove. Tad būtų tikslinga juos klasifikuojami, siekiant kurti vienokias ar kitokias jų suvokimo, palyginimo ir vertinimo sistemas. Tokį klasifikavimą galima atlikti, remiantis komunikaciniams produktams naudojamų medijų tipologija (2 lentelė). Lentelėje pateikiami komunikacinių produktų ir paslaugų sąrašai nėra baigtiniai. Jie gali būti plečiami ir papildomi vykdant muziejų veiklas.

2 lentelė. Muziejaus kuriami komunikaciniai produktai ir jais grįstos paslaugos.

Medija	Komunikacinis produktas	Paslauga
Fizinės erdvinės medijos (muziejaus pastatas, erdvė, rinkiniai ir kt. kaip medijos)	Muziejaus rinkinys, biblioteka, archyvas	Informacinės paslaugos
	Ekspozicija, paroda	Ekspozicijos ar parodos lankymas savarankiškai Ekspozicijos ar parodos lankymas su gidu
	Muziejaus erdvė (patalpos, lauko erdvė)	Renginių organizavimas Muziejaus patalpų / lauko erdvės nuoma
	Muziejaus parduotuvė	Suvenyrų, leidinių prekyba
Nematerialūs produktai	Mokymų programa	Edukacinis užsiėmimas
Spausdintos medijos	Knyga Straipsnių rinkinys Straipsnis Lankstinukas Atvirukas	Mokslo komunikacija Mokslinė komunikacija Informacinė paslauga
Transliavimo medijos	Radio laida Filmas TV laida	Mokslo komunikacija Mokslinė komunikacija
Skaitmeninės medijos	Interneto svetainė Virtuali paroda Profilis socialiniame tinkle Kompiuterinis žaidimas YouTube siužetas Mobilioji programėlė	Mokslo komunikacija Mokslinė komunikacija Informacinės paslauga

3. Muziejų srities plėtra (procesas)

3.1. Muziejų srities plėtros (proceso) Lietuvoje teisinis, socialinis ir kultūrinis kontekstai

Ataskaitoje teisinis kontekstas yra suprantamas kaip sritį reglamentuojančių teisės aktų visuma. Lietuvos muziejų srities plėtros teisinis kontekstas yra gana painus, nes jį formuoja didelės apimties teisinių dokumentų grupė (iš viso 7 320 valstybės ir savivaldybių lygmens galiojančių teisės aktų, iš jų 3 tarptautiniai dokumentai, 155 įstatymai, 1 120 kitų valstybės institucijų ir įstaigų teisės aktų, 4 183 savivaldybių teisės aktai ir 86 teismų dokumentai).³⁸ Svarbiausios kitos sritys, su kuriomis siejasi muziejų teisinis reglamentavimas valstybės institucijų ir įstaigų teisės aktų lygmenyje, yra (pagal *Eurovoc* klasifikatorių, skliausteliuose nurodytas susijusių teisės aktų skaičius): kultūra ir religija (406); finansavimas ir investavimas (183); vykdomoji valdžia ir valstybės tarnyba (154), Bendrijos finansai (146); kultūros paveldas (141); valdymas (140); aplinkos politika (133); veiksmų programa (124); teisės šaltiniai ir sritys (111); finansavimas (109); EB fondai (96); aplinkos apsauga (96); paveldo apsauga (95); kultūra (91); administracinis vienetas (90); civilinė teisė (84); regionai ir regioninė politika (82); parlamento darbas (75); socialiniai reikalai (75); teritorinis planavimas (75); gamtos aplinka (72); struktūriniai fondai (70); kultūros vertybė (69); teisėkūra (68); ekonominė politika (64); statyba ir miestų planavimas (63); investicija (63); valstybės finansai; informacija ir jos apdorojimas (54); darbo rinka (48); Bendrijos finansavimas (46); kultūros politika (46); iškilmingas paminėjimas (43); aplinkosauga (41); nekilnojamasis turtas (39); švietimas (37); informacijos technologija ir duomenų apdorojimas (36); viešoji nuosavybė (36); mokymas (35); šalies biudžetas (35); klimato kaita (34); sausumos transportas (33); mokymo organizavimas (33); personalo vadyba ir darbuotojų atlyginimas (33); moksliniai tyrimai ir intelektinė nuosavybė (32); statyba ir viešieji darbai (30). Įstatymų lygmenyje dominuoja šios teminės sritys: šalies biudžetas (43); kultūra ir religija (39); savivaldybių finansai (37); valstybės finansai ir biudžeto politika (29); kultūros paveldas (29); kultūros vertybė (29); valstybės finansai (26); biudžetas (25); kultūros politika (25); paveldo apsauga (20); biudžetas (19); politinė struktūra (17); biudžeto patvirtinimas (17); vykdomoji valdžia ir valstybės tarnyba (14); socialiniai reikalai (14); valstybės institucijos (14); informacija ir informacijos apdorojimas (13); kultūra (13); meninė kūryba (12); biudžeto priėmimas (11); informacijos technologija ir duomenų apdorojimas (10); užimtumas (10); informacijos sistema (10); viešasis valdymas (10).³⁹

Tarp teisinių dokumentų svarbiausią vietą užima Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas.⁴⁰

38 Svarbiausi Lietuvos muziejų veiklą reglamentuojantys teisės aktai yra pateikti Lietuvos muziejų interneto svetainėje: https://muziejai.lt/Teises_aktai/Teisiniai_aktai.lt.asp.

39 Parengta, remiantis Teisės aktų registre pateikiama informacija. <https://www.teisesakturegistras.lt/portal/lt/index>.

40 Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas. 1995 m. birželio 8 d. Nr. I-930. Galiojanti suvestinė redakcija: 2019-07-01. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.18317/asr>

Šiuo įstatymu grindžiami kiti muziejų veiklą reglamentuojantys teisės aktai. Tačiau Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas buvo priimtas 1995 metais ir yra iš esmės fiksuojantis XX amžiaus 8–9 dešimtmečių muziejų veiklos praktikas ir teisinį reglamentavimą. Per laiką, po 1995 metų, įstatymas buvo koreguotas nedaug ir dėl neesminių dalykų⁴¹ (iš esmės vyko tik derinimas su kitais, susijusiais teisės aktais, kurie keitėsi). Įstatyme trūksta muziejų įvairovės pagal teises formas, veikimo sritis ir būdus (dominuoja valstybinio kultūros istorijos muziejaus paradigma, pavyzdžiui, išlaikoma atskirtis tarp muziejų ir meno galerijų, muziejus suvokiamas kaip į praeitį orientuota, bet ne dabarties kultūroje veikianti institucija, nacionalinių ir respublikinių muziejų skirtis iš esmės atkartoja sovietinę sąjunginių ir respublikinių institucijų skirtį, nėra aptariami sąveikos ir bendradarbiavimo tarp skirtingų valstybinių, savivaldybių, privačių ir kt. muziejų modeliai, nėra aptariama, kaip teisiškai reglamentuojama nevalstybinių muziejų veikla, kaip įgyvendinamas muziejų sistemos valstybinis valdymas, kokie yra taikomi atviri finansavimo modeliai). Esamas muziejų įstatymas yra rimta grėsmė, ribojanti muziejų srities plėtrą Lietuvoje, ypač dinamiškuose (skaitmeninių technologijų taikymo, tinklaveikos visuomenės plėtros) kontekstuose. Svarbu, kad kitose panašiose šalyse (Latvija, Estija) nauji muziejų veiklą reglamentuojantys įstatymai buvo priimti 2007–2013 metais.

Ataskaitoje socialinis kontekstas suprantamas kaip sritimi besidominčios visuomenės dalies sociodemografinių rodiklių visuma. Lietuvos muziejų srities plėtros socialinis kontekstas yra analizuotas tik fragmentiškai. Muziejų socialinio konteksto tyrimai yra orientuoti į kiekybinių muziejaus ir lankytojo santykio parametrų skaičiavimą, menkai analizuojant koreliacinius ir neanalizuojant priežastinių ryšių tarp muziejų veikimo ir socialinio konteksto. Nėra tyrimų apie muziejų socialinį poveikį, nerenkama tokio pobūdžio tyrimams reikalinga statistika.

Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis 2017 metų tyrimo rezultatai atskleidžia tokį Lietuvos muziejų lankymo fizinėje erdvėje socialinį kontekstą: „...muziejuose, galerijose ar parodose dažniau linkę lankytis: jaunimas (iki 29 m.), asmenys su aukštesniu išsimokslinimu, dirbantys aukštos kvalifikacijos darbus, disponuojantys didesnėmis pajamomis (daugiau nei 350 eurų vienam šeimos nariui), didmiesčių gyventojai, studijuojantys ar dirbantys kultūros srityje; muziejuose, galerijose ir parodose dažniau lankosi tie žmonės, kurie labai didžiuojasi Lietuvos pilietybe ar tiki, kad dalyvavimas kultūrinėje veikloje stiprina tiek patriotiškumą, tiek kūrybingumą; kurie nemato jokių kliūčių dalyvauti kultūroje; kurie yra pilietiškai aktyvūs (dalyvavo Seimo rinkimuose), labiau pasitiki kitais žmonėmis, jaučiasi laimingi, pasižymi gera dvasine savijauta ir mano, kad yra kūrybingi; rečiau muziejuose ir parodose lankosi vyresnio amžiaus gyventojai (70 metų ir vyresni), nedirbantys arba dirbantys žemesnės kvalifikacijos darbus, disponuojantys mažesnėmis pajamomis (vienam šeimos nariui – 350 eurų ir mažiau), kaimo gyventojai...“⁴² Aptariant muziejų lankymą virtualiai, vienoje tyrimo ataskaitos vietoje teigiama, kad: „...parodas, muziejus, kultūros paminklus lankančių ir apžiūrinių kiek daugiau yra tarp moterų, 30–39 ir 60–69 metų amžiaus gyventojų, tarp aukštesnio socialinio

41 Svarbesnieji pakeitimai: 1997-06-26 įstatymas Nr. VIII-319; 1999-03-16 nutarimas; 2003-05-29 įstatymas Nr. IX-1593; 2010-04-08 įstatymas Nr. XI-733; 2013-12-23 įstatymas Nr. XII-753; 2016-05-03 įstatymas Nr. XII2330; 2018-06-27 įstatymas Nr. XIII-1315; 2018-12-11 įstatymas Nr. XIII-1750.

42 Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2017.

<http://www.kulturostyrimai.lt/metai/2017-metai/gyventoju-dalyvavimas-kulturoje-ir-pasitenkinimas-kulturos-paslaugomis-2017/>

statuso gyventojų, turinčių aukštąjį išsimokslinimą, dirbančių aukštos kvalifikacijos darbą. Virtualiu būdu kultūros paveldo objektais dažniau domisi ir tie, kurių darbo ar studijų sritis yra susijusi su kultūra; virtualiai muziejais ir kultūros paminklais dažniau domisi dalyvavusieji Seimo rinkimuose, tikintys ir praktikuojantys tikėjimą, pasitikintys kitais žmonėmis, įsitikinę, kad domėjimasis ir dalyvavimas kultūroje stiprina kūrybingumą bei patriotiškumą, galintys save pavadinti kūrybingais...“.⁴³ Tačiau toliau, kiek prieštaraujant anksčiau išsakytiems teiginiams, teigiama, kad, pagal gyventojų dalyvavimo kultūroje ir kultūros vartojimo tipologiją, muziejais labiausiai domėjosi masinės kultūros vartotojai (dažniau vyrai, žemesnės kvalifikacijos, sukūrę šeimą, bet gyvenantys be vaikų, disponuojantys aukštesnėmis pajamomis (daugiau nei 350 eurų vienam šeimos nariui), gyvenantys didmiesčiuose). Vilniaus miesto gyventojų apklausa apie miesto muziejų parodė, kad miesto muziejaus patrauklumas didžiausias lankytojų grupei „moksleiviams, šeimoms su vaikais“ (43 proc.).⁴⁴

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, lyginant 2016 m. ir 2011 m. duomenis, galima fiksuoti, kad muziejų nelankančių gyventojų procentas sumažėjo nuo 65,5 iki 52,2, o per metus lankančių daugiau nei 6 kartus padidėjo nuo 3,5 iki 5,2. Tarp gausiai muziejus lankančių žmonių dominuoja moterys, miestų gyventojai, aukšto išsilavinimo, 25–34 metų amžiaus grupei priskiriami gyventojai.⁴⁵

Dalyvavimo kultūroje tyrimas rodo skirtingų tipų muziejų lankymo tendencijas: „...muziejuose, galerijose ar parodose per metus apsilanko kas trečias Lietuvos gyventojas. Lietuvoje esančiuose muziejuose per pastaruosius metus apsilankė 27 % gyventojų, muziejuose užsienyje – 37 % po užsienio šalis keliavusių gyventojų (t. y. 11 % visos tyrimo auditorijos). Muziejuose lankomasi nedažnai – vidutiniškai 1–3 kartus per metus. <...> Besilankantys muziejuose dažniau renkasi arba meno muziejus (53 % Lietuvoje, 52 % užsienyje), arba istorijos ir archeologijos muziejus (41 % Lietuvoje, 57 % užsienyje). Užsienyje istorijos ir archeologijos muziejai lankomi dažniau nei Lietuvoje. Rečiau lankomasi Lietuvos etnokultūrinuose (33 %), mišriuose (28 %), gamtos istorijos ir gamtos mokslų (20 %) muziejuose. Lietuvoje mažai populiarūs mokslo ir technologijų muziejai (16 %), tuo metu užsienyje šie muziejai lankomi dažniau (21 %). Memorialiniai muziejai retai lankomi tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse (atitinkamai 14 % ir 10 %)....“.⁴⁶

Aptartas socialinis kontekstas (atsižvelgiant ir į augantį muziejų lankytojų skaičių) kuria palankias sąlygas muziejų plėtrai fizinėje erdvėje Lietuvoje. Tačiau problemiškas (pirmiausia dėl tyrimų trūkumų ir menko situacijos supratimo) muziejų plėtros virtualioje erdvėje socialinis kontekstas.

Ataskaitoje kultūrinis kontekstas yra suprantamas kaip kultūrinės aplinkos, kurioje veikia srities institucijos (muziejai), visuma. Muziejai (dažniausiai fragmentiškai) nagrinėjami Lietuvos ir regioninių kultūros ir kūrybinių industrijų tyrimuose.

43 Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2017. <http://www.kulturostyrimai.lt/metai/2017-metai/gyventoju-dalyvavimas-kulturoje-ir-pasitenkinimas-kulturos-paslaugomis-2017/>

44 Vilniaus miesto gyventojų apklausa apie miesto muziejų, <http://www.kulturostyrimai.lt/metai/2017metai/vilniaus-miesto-gyventoju-apklausa-apie-miesto-muzieju/>

45 Kultūros vietų lankomumas. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=ad15e2d7-dafa-4823826a-a51e158f27b1#/>

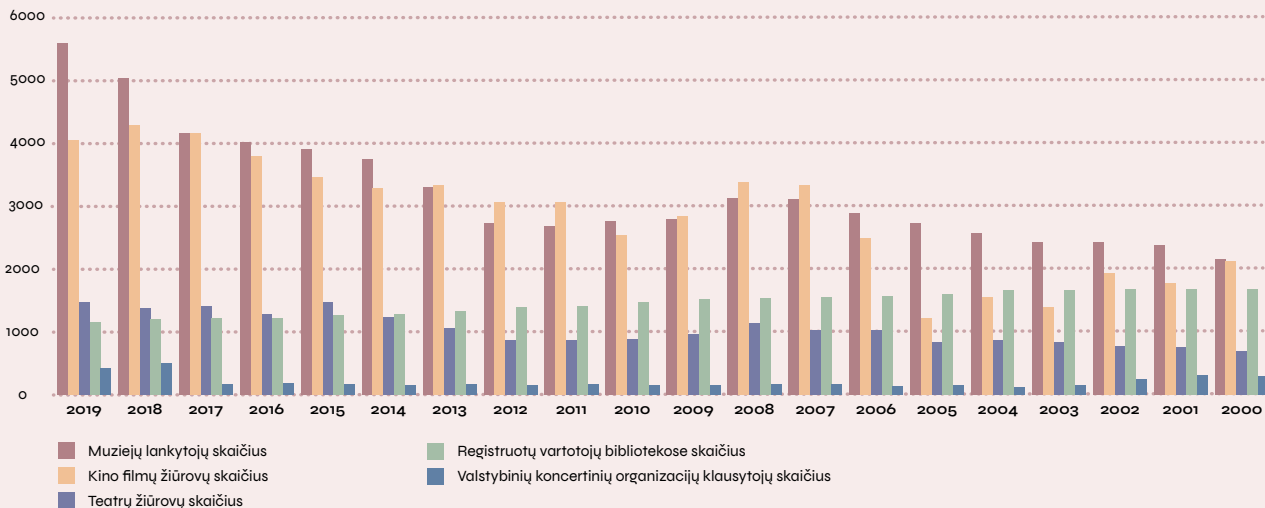
46 Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2017. <http://www.kulturostyrimai.lt/metai/2017-metai/gyventoju-dalyvavimas-kulturoje-ir-pasitenkinimas-kulturos-paslaugomis-2017/>

Pavyzdžiui, galimybių studijoje „Vilniaus kūrybinių industrijų žemėlapis“ teigiama, kad pagal skirtingose veiklos rūšyse 2009 m. sugeneruotas pajamas Vilniaus mieste muziejai su 2,4 mln. litų užėmė pirmą vietą tarp visų kūrybinių industrijų.⁴⁷ 2014 metais, vertinant Lietuvos kūrybinių ir kultūrinių industrijų konkurencingumą vidaus ir užsienio rinkoje, buvo vertinami tik keli muziejai, bet pagal KI sričių įmonių apyvartą ir pagal KI sričių įmonių bendrojo pelno vertinimą muziejų veikla surinko 9 balus iš 12, o bendrame KI sričių vertinime surinko bendrai 43 balus (maksimaliai buvo surinkta 68) ir liko 21 vietoje tarp 45 sričių. Tačiau šių tyrimų trūkumas yra muziejų sukuriamos vertės apskaičiavimo metodikos, orientuotos į finansinio kapitalo vertes, nevertinant kitų kapitalo formų (socialinio, kūrybinio, inovacijų) sukuriamų verčių.

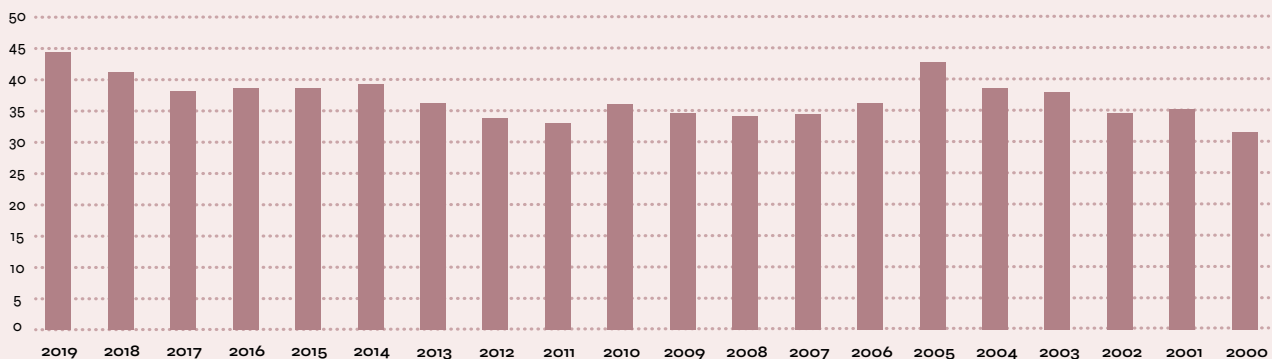
Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazėje muziejų veikla klasifikuojama kaip gyventojų ir socialinės statistikos – kultūra, spauda, sportas – kultūros poklasio dalis kartu su archyvais ir kultūros paveldu, bibliotekomis, kinu, radiju ir televizija, kultūros centrais, teatrais ir valstybinėmis koncertinėmis organizacijomis. Įvertinti kultūrinį muziejų plėtros kontekstą trukdo tai, jos skirtingoms kultūros sritims (rodiklių duomenų bazės poklasiams) taikomi skirtingi statistinių rodiklių rinkiniai ir jų tyrimo metodologijos. Kitą vertus, skirtingais laikotarpiais taikomos skirtingos metodikos ir į valstybinę statistiką tik nedidele dalimi patenka nevalstybinių kultūros organizacijų statistika ir (didesne dalimi, bet neišsamiai) – savivaldybių kultūros organizacijų statistika. Dėl to dalies duomenų tiesiog trūksta, dalis yra nepalyginami ar sunkiai lyginami tarpusavyje. Dėl šių priežasčių turime atsargiai ir rezervuoti vertinti tendencijas, grindžiamas valstybės renkamais statistiniais duomenimis. Geriausiai palyginami duomenys apie lankytojų skaičių ir jų dinamiką. Remiantis statistikos departamento pateikiamais duomenimis, muziejai ir kino teatrai yra lankomiausios kultūros įstaigos / sektoriai Lietuvoje.⁴⁸ Kultūros įstaigų naudotojų skaičiaus dinamika (muziejų lankytojai, registruotų vartotojų bibliotekose skaičius, kino filmų žiūrovų skaičius, teatrų žiūrovų skaičius, valstybinių koncertinių organizacijų klausytojų skaičius) pateikiama 5 iliustracijoje. O muziejų (procentais) užimamos kultūros lankytojų (daugiausia valstybinių organizacijų užimamos) rinkos dalis pateikiama 6 iliustracijoje.

47 Galimybių studijoje „Vilniaus kūrybinių industrijų žemėlapis“.
https://vilnius.lt/wpcontent/uploads/2018/07/Vilniaus_KI_zemelapis.pdf

48 Oficialiosios statistikos portalas, [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/. Kultūros įstaigos.](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/) <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=6250785>.

5 iliustracija. Kultūros įstaigų lankytojų skaičiaus dinamika.

6 iliustracija. Muziejų užimama kultūros rinkos dalis proc. (pagal lankytojų skaičių).

Atkreiptinas dėmesys, kad muziejų sektorius yra vienintelis, turintis stabilią lankytojų skaičiaus (nuo 2011 metų) ir užimamos lankytojų rinkos dalies augimo tendenciją pastaruosius trejus metus. Tai leidžia teigti, kad kultūrinis kontekstas muziejų plėtrai Lietuvoje yra palankus.

3.2. Muziejų plėtrą identifikuojantys reiškiniai

Svarbiausi muziejų plėtrą identifikuojantys reiškiniai yra: (i) muziejų lankomo augimas fizinėje ir virtualioje erdvėse; (ii) muziejų produktų ir paslaugų rinkos (įskaitant mišrius, skaitmeninėje ir fizinėje realybėse veikiančius produktus ir paslaugas) plėtra; (iii) dalijimosi ekonomika, minios paslaugomis, dalyvavimu grįstų muziejų veiklų stiprinimas; (iv) muziejų paslaugų paketo kaita nuo dominuojančių informacinių (elitinio pobūdžio) link dominuojančių pramoginių (laisvalaikio) paslaugų; (v) muziejų lauko transformacija iš hierarchinės į tinklinę struktūrą, muziejų institucinės, teminės, funkcinės ir kt. įvairovės, neprofesionalios muziejininkystės bei ryšių skaičiaus su kitomis panašiose veiklose dirbančiomis institucijomis augimas; (vi) muziejų reputacijos augimas visuomenėje; (vii) muziejų socialinio poveikio augimas.

4. Muziejų srities plėtros (proceso) vertinimas

4.1. Muziejų srities plėtros (proceso) esama situacija ir problematika Lietuvoje

Pastaraisiais dešimtmečiais Lietuvos valstybė ir visuomenė patyrė kardinalių pokyčių. 1990 m. kovo 11 dieną tapusi nepriklausoma valstybe Lietuva išgyveno visas transformacijas nuo postsovietinės respublikos iki visateisės Europos Sąjungos narės. Kartu kito ir visuomenė. Be šių nepriklausomybės atkūrimo lemtų pokyčių, Lietuvos visuomenė ir jos institucijos (tuo pat metu kaip ir kitų šalių visuomenės ir institucijos) susidūrė su daugybe naujų iššūkių: globalizacija, informacinių ir komunikacinių technologijų plėtra, migracija, demografinė kaita, kurie, kai kurių sociologų nuomone, leidžia kalbėti apie kitokios – skaitmeninės kultūros formavimąsi ir naujos, globalios tinklaveikos visuomenės atsiradimą. Taigi, nagrinėdami Lietuvos muziejų situaciją ir problematiką, turime atkreipti dėmesį ne tik į muziejų institucinę raidą, bet ir į socialinį aspektą – pasikeitusius visuomenės kontekstus.

Vienas didžiausių tokio apibendrinančio tyrimo iššūkių yra muziejaus sampratos neapibrėžtumas Lietuvoje, lemiantis tai, jog skirtinguose kontekstuose ir skirtingomis metodikomis renkami muziejų statistiniai duomenys skiriasi, gali būti netikslūs ir prieštaringi. Oficialiame (kodifikuotų apibrėžčių) lygmenyje muziejus Lietuvoje gali būti apibrėžiamas standartizacijos (pvz., LST ISO 5127:2008 Informacija ir dokumentavimas. Aiškinamasis žodynas (tapatus ISO 5127:2001)); skirtinguose valstybės teisinės sistemos (pvz., Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas); skirtinguose teminiuose (pvz., sporto terminijos, ekologijos terminijos, edukologijos terminijos) kontekstuose. Greta šių apibrėžimų turime mokslinėje literatūroje minimus (pvz., F. Waidacher, P. van Mensch) apibrėžimus, taip pat tarptautinių organizacijų (pvz., ICOM) apibrėžimus ir konceptualizacijas (pvz., F. Mairesse), galiausiai buitinius (neprofesionalių auditorijose vartojamus) muziejaus supratimus. Dėl šių priežasčių net įvardinti muziejų skaičių Lietuvoje nėra lengva. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Veikiančių ūkio subjektų, priskiriamų valdžios instituciniam sektoriui, sąrašė (2019 m. sausio 1 d.) rasime 74 muziejus, nors tos pačios institucijos 2017 metų kultūros įstaigų lankomumo statistikoje nurodomi 104 muziejai.⁴⁹ Lietuvos kultūros ministerijos svetainėje pateikiama 2019 metų statistinė informacija iš 107 muziejų. Iš jų: 4 nacionaliniai, 15 respublikinių, 55 savivaldybių, 23 žinybinių, 10 viešosios įstaigos / nevalstybiniai muziejai.⁵⁰ Lietuvos juridinių asmenų registre yra registruotos 187 institucijos, savo pavadinimuose turinčios žodį „muziejus“.⁵¹ Interneto portalo *www.muziejai.lt* duomenimis, Lietuvoje veikia net apie 900 muziejinių veiklą vykdančių įstaigų ir organizacijų.⁵² Socialiniame tinkle *Facebook* (2020-05-25 duomenimis) rasime 107 muziejų puslapius, 205 muziejais įvardintas vietas ir 68 grupes.

49 Rodiklių duomenų bazė. (2019). Lietuvos statistikos departamentas. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliuanalize?hash=745c2a11-311b-4883-9f3b-d1cf0b3ce7c6#/>.

50 Lietuvos muziejų statistika. <https://lrm.lrv.lt/lt/veikla/kulturos-statistika/muzieju-statistika>

51 Juridinių asmenų registras. Valstybės įmonė Registrų centras. (2019).

<http://www.registrucentras.lt/jar/p/index.php?pav=muziej&tip=on&p=1>.

52 Visi muziejai. (2019). https://www.muziejai.lt/D_bazes/Muziejai_DB/Muziejai_pagal_priklausomybe.lt.asp?prk=0

Lietuvos muziejai gali būti klasifikuojami taip pat naudojant skirtingus kriterijų rinkinius. Pagal Lietuvos Respublikos muziejų įstatymą, muziejai skirstomi pagal svarbą (nacionaliniai, respublikiniai ir savivaldybių), geografinę aprėptį (nacionaliniai ir respublikiniai savo rinkiniais, veikia apima visą Lietuvą, o savivaldybių – tik atskiras savivaldybes) ir juridinę priklausomybę (nacionaliniai, respublikiniai ir savivaldybių yra viešojo sektoriaus, žinybiniai priklauso konkrečioms institucijoms (viešiesiems juridiniams asmenims), o „kiti“ apibūdina kitokių priklausomybės formų muziejus, kuriuos „steigia fiziniai ar juridiniai asmenys, neatsižvelgiant į jų teisinę formą“). Pagal įstatymą muziejai taip pat skirstomi ir pagal rinkinių tematiką. Lietuvoje „pagal muziejuose esančių rinkinių rūšį gali veikti archeologijos, etnografijos, gamtos, istorijos, literatūros, meno, mokslo, technikos, kraštotyros, memorialiniai ir kitokie muziejai“.⁵³

Reali situacijos įvairovė – paprastai liudijanti įvairias muziejų ir visuomenės tapatumo, geografinės aprėpties, tematikos, juridinės priklausomybės formas – yra kur kas didesnė, ir tai iliustruoja tokie muziejų pavadinimai kaip „Entafarmos“ farmacijos muziejus, „Laiko laukas“, „Utenos“ aludarystės pažinimo centras, „Vitražo manufaktūros“ galerija–dirbtuvės, Astrausko ortopedijos amato muziejus, Česnulio skulptūrų ir poilsio parkas, Jonušo žemaitiška–japoniška sodyba–muziejus, Afganistano karo veteranų klubo muziejus, Akmenės gimnazijos Kivylių skyriaus muziejus „Žemaitiška troba“, Akvariumų salonas, Amatų centras Antazavės dvare, Angelų muziejus, Anykščių koplyčia – Pasaulio anykštėnų kūrybos centras, Aštuonračio muziejukas, Asvejos regioninio parko Lankytojų centras ir direkcija, Atominis bunkeris, Baltų dievų muziejus, Baltų žolynų muziejus, Burbiškio dvaro istorijos ekspozicija, Čekoniškių verbų ir buities seklyčia, Česlovo Milošo gimtinė ir kultūros centras, Daugyvenės kultūros istorijos muziejus–draustinis, Eglutės žaisliukų muziejus, Etnografinė sodyba ir dangaus šviesulių stebyklą, Fizikos katedros muziejus, Girnų muziejus, Ievos Simonaitytės memorialinis muziejus, Igno Šeiniaus gimtosios sodybos vieta, Iliuzijų muziejus „Vilnil“, Istorijos ir meno muziejus Lietuvos Didžiojo etmono Jonušo Radvilos mokomajame pulke, Istorinė prof. K. Vasiliausko medžiagų atsparumo laboratorija, Ivano Luckevičiaus vardo gudų muziejus, Klaipėdos sportininkų namai, Klounų muziejus ir kt. Tokia įvairovė rodo ne tik muziejų teminio lauko plėtrą, bet ir smarkiai augantį privačių muziejų sektorių Lietuvoje, kur ryškiausias ženklas yra 2018 metais Vilniuje atidarytas didžiulis privačios kolekcijos pagrindu sukurtas MO muziejus. Greta šių materialioje erdvėje veikiančių muziejų muziejų kraštovaizdžio įvairovę didina muziejai, veikiantys mišrioje erdvėje (derinant materialią ir virtualią realybes), ar visiškai virtualūs muziejai (pvz., Nesąmonių muziejus, Balzamavimo muziejus ar Pietinia kronikų muziejus, veikiantys kaip *Facebook* grupės, bet teikiantys ir komunikacines paslaugas fizinėje erdvėje).

2012 metais VU Komunikacijos fakultete atlikto muziejų sistemos tyrimo duomenimis (juos iš esmės patvirtina ir vėlesni tyrimai), svarbiausios Lietuvos muziejų sistemos problemos yra sietinos su muziejaus, jo socialinio poveikio ir kuriamų pridėdamųjų verčių supratimu, muziejų sistemos teisiniu reglamentavimu, taikomais finansavimo modeliais, personalo kvalifikacija.⁵⁴

53 Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas. 1995 m. birželio 8 d. Nr. I-930. Galiojanti suvestinė redakcija: 2019-07-01. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.18317/asr>

54 Lietuvos muziejai po 1990 metų. (2013). *Acta Museologica Lithuanica*, 1. <http://www.zurnalai.vu.lt/actamuseologica-lithuanica/issue/view/614>.

Sisteminė muziejų veiklos problema yra sąlygota Lietuvoje išsialgėjusių tendencijų teikti ekonominio kapitalo prioritetus. Ilgą laiką skatinta nuostata, kad iš visų kapitalo rūšių vertingiausias yra finansinis kapitalas, ypač gaunamas per trumpą laikotarpį. Šiame kontekste viešojo sektoriaus kultūros institucijos pristatomos kaip nekuriančios pridamosios vertės, o tai reiškia, kad yra „nuostolingos“ ir savivaldybėms, ir visai valstybei. Tai sąlygoja kiekybinio vertinimo sistemos išsialgimą ir tai, kad pagal verslo modelį buvo pradėtos vertinti net tos viešojo sektoriaus institucijos, kurių teisinėje bazėje įtvirtinta „ne pelno siekimo“ nuostata. Kiekybinis vertinimas skatina institucijas didinti formalius, kiekybinius rodiklius, neatsižvelgiant į kokybę ir turimus resursus. Ignoruoja tai, kad muziejaus kaip viešojo sektoriaus institucijos vertinimas iš esmės turi skirtis nuo verslo institucijos vertinimo. Kokybinio veiklos rezultatų vertinimo pagrindas turėtų būti įstatymais numatytos funkcijos vertinimas, nes viešojo sektoriaus institucijos tikslas yra tarnauti visuomenei, atliekant funkcijas, priskirtas bendruomenės ir valstybės, kurioms įgyvendinti ir skiriamas finansavimas iš biudžeto.

Kita vertus, daugeliui muziejų steigėjų yra svetimas suvokimas, kad muziejai veikia kaip inovatyvios institucijos, kuriose yra generuojamos ne finansinio, bet visuomenei ne mažiau svarbaus – socialinio, inovacijų, kultūrinio – kapitalo pridamosios vertės. Tokiam požiūriui nepalankūs ne tik muziejų finansavimo modeliai, bet ir teisinė aplinka. Pagrindinis Lietuvos muziejų veiklą reglamentuojantis teisės aktas – Lietuvos muziejų įstatymas – įsigaliojo 1995-06-28. Įstatymas buvo kuriamas remiantis sovietinio laikotarpio muziejų tradicija, atsižvelgiant į 1995 m. buvusią Lietuvos muziejų situaciją. Po to jis buvo ne kartą kosmetiškai taisomas, tikslinamas nekeičiant esmės. Per pastaruosius 30 metų muziejų veikla Lietuvoje ir užsienio šalyse iš esmės pasikeitė. Valstybė prarado vienintelės kontroliuojančios institucijos vaidmenį, atsirado privatūs muziejai, paplito skaitmeninės technologijos (virtualūs muziejai), kinta muziejaus paradigma (dalyvaujamasis muziejus, kultūros industrija) ir socialinis vaidmuo (bendruomenės telkimo vieta, sąveikų erdvė ir t. t.). Esamas muziejų įstatymas kaip neatitinkantis realybės tapo stabdančiu veiksniu poįstatyminiams aktams rengti (jie privalo atitikti įstatymą) bei taikomajai muziejų veiklai vykdyti. Muziejų veiklai būtina palanki teisinė aplinka turi ir platesnius kontekstus (jie Lietuvoje ne mažiau probleminiai), kaip antai intelektinės nuosavybės ir kūrinų našlaičių teisinis reglamentavimas, viešojo sektoriaus vadybos bei finansavimo modeliai, kultūros institucijų darbo užmokesčio politika ir kt.

Toks muziejaus kaip inovatyvios institucijos suvokimas turėtų keisti ir muziejų finansavimo modelius, muziejams skiriamas lėšas traktuojant ne kaip nuostolingas išlaidas, bet kaip investicijas, atnešančias pridamasias vertes. Tačiau čia pridamosios vertės turi būti suprantamos ir skaičiuojamos kaip įvairių kapitalo formų pridamosios vertės, taikant viešojo sektoriaus vertės skaičiavimo modelį (atsižvelgiant į viešojo sektoriaus institucijų paskirtį ir specifiką). Modelis turi apimti valstybės tiesioginio finansavimo ir projekcinio finansavimo pusiausvyrą (valstybės finansavimas turi būti skiriamas ne tik einamosioms reikmėms (šildymas, ryšiai, personalo atlyginimai), bet ir investuojant į tiesiogines muziejų veiklas (paveldo kaupimas, tyrimai ir komunikacija)).

Tiek viešojoje erdvėje, tiek vertinime, tiek vadybiniuose sprendimuose koncentruojamasi į labiausiai matomas muziejų veiklas (ekspozicijas, parodos, edukacijos, lankytojai). Tačiau muziejus kaip institucija (Lietuvoje ir visame pasaulyje) vykdo tris veiklas: paveldo rinkinių kaupimą ir saugojimą, paveldo tyrimus ir komunikaciją. Paveldo rinkiniai yra pagrindinis muziejų turtas ir potencialas, kurio pagrindu kuriamos muziejų programos visuomenei ir generuojamos pridedamosios vertės. Todėl orientavimasis tik į komunikaciją apsunkina rinkinių kaupimo ir išsaugojimo veiklas (pavyzdžiui, jų įsigijimui neskiriamas pakankamas lėšų kiekis, o įsigijimo procedūros yra administraciškai per daug sudėtingos).

Dar viena Lietuvos muziejų problema – personalo kvalifikacija. Vertinant žmoniškųjų išteklių aspektu, muziejininkystė Lietuvoje, ko gero, yra vienintelis sektorius, kuriame dauguma darbuotojų yra neprofesionalai, t. y. nebaigę jokio lygmens muziejininkystės ar muziejų vadybos studijų. Dėl menkų sektoriaus atlyginimų muziejų profesionalų rengimas aukštosiose mokyklose yra probleminis (nėra norinčių studijuoti, nes muziejų profesionalų atlyginimai Lietuvos darbo rinkoje yra nekonkurencingi), o tikslinė studijų finansavimo tvarka realiai neveikia, nes viešojo sektoriaus atveju absolvento įdarbinimo įsipareigojimą turėtų prisiimti (ir tikslinio finansavimo sutartį pasirašyti) institucijos steigėjas (muziejų atveju daugiausia Kultūros ministerija ir savivaldybių administracijos). Taip atsiranda neigiamas „uždaras ratas“, kai valstybė, būdama atsakinga už situaciją viešajame sektoriuje, neskiria jam reikiamo finansavimo, dėl to smunka profesijų viešajame sektoriuje prestižas, menkas profesijos prestižas lemia sektorinių studijų vegetavimą, o siekiant šį sektorių aprūpinti specialistais reikalaujama įsipareigojimų iš institucijų, kurių steigėjai (taip pat ir etatų steigėjai) dažniausiai yra ta pati valstybė ir savivaldybės. Muziejų specialistų kvalifikacijos kėlimo finansavimas ir vykdymas yra padrikas, grindžiamas fragmentišku principu (nėra vientisos sistemos, tęstinių ilgalaikių programų finansavimo galimybių), muziejininkų išsilavinimas ir kvalifikacija nesiejami su gaunamais atlyginimais (nėra motyvuojančios personalinės atestavimo sistemos).

Lietuvos muziejų sistemai svarbi ir technologinė plėtra. Galima teigti, kad informacinių technologijų plėtra ir auganti visuomenės priklausomybė nuo naujųjų technologijų bus vienas svarbiausių veiksnių, formuojančių artimiausių dešimtmečių paveldo komunikacijos (taip pat ir muziejų) kraštovaizdį. Tačiau būtina suprasti, kad brangios ir greitai senstančios technologijos didina investicijų poreikį muziejų sektoriuje, formuoja atskirtį tarp geriau finansuojamų ir prasčiau finansuojamų muziejų. Tik dalis muziejų yra pajėgūs dalyvauti „bėgimo paskui technologijas“ rungtyne. Tai skatina ieškoti kitokių, tvaresnių, ne vien greitai senėjančiomis technologijomis grįstų komunikacinių sprendimų. Dėl to (kaip greta technologinės plėtros vykstantis procesas) formuojasi kita įvairialypė ir visuomenei ne mažiau patraukli, tačiau finansiškai mažiau imli ir laiko požiūriu ilgesnio gyvavimo ciklo muziejų komunikacinės veiklos erdvė, grįsta besikeičiančios visuomenės informaciniais poreikiais: socialinė komunikacija, dalyvavimas neformalaus ir formalus ugdymo procese, patyrio komunikacija, ugdymo „įerdvinimas“ ir kt. Įgyvendinama kokybiškai, kiekviena minėta erdvė kuria savitą nišą muziejų vykdomos paveldo komunikacijos rinkoje ir pritraukia specifinių vartotojų segmentų. Esant ribotiems resursams auga institucijų ir jų steigėjų strateginių sprendimų reikšmė. Tik nedaugelis muziejų turi užtektinai

resursų adekvačiai ir kokybiškai komunikacinės veiklos plėtrai keliomis kryptimis. Kiti turės apsispręsti dėl vienos plėtros krypties ir neinvestuoti lėšų ir kitų resursų į (ilgalaikio tvarumo požiūriu) neperspektyvias plėtros kryptis.

Dar viena su rinkinių skaitmeninimu susijusi Lietuvos muziejų problema yra skaitmeninio ir suskaitmeninto turinio vieša prieiga ir panaudojimo galimybės. Šiuo metu skaitmeninėse paveldo sistemose internete (www.limis.lt, www.epaveldas.lt) skelbiami tik žemos kokybės vaizdai, o jų panaudojimas yra biurokratiu požiūriu laikui imlus ir finansiškai kainuojantis. Laikantis prielaidos, kad muziejų rinkinių skaitmeninimas yra vykdomas viešojo sektoriaus lėšomis, turėtų būti siekiama atviro priegios, grįstos *Public Domain* ar *Creative Commons* o licencijomis, taikymo turinio naudojimui tiek nekomerciniais, tiek komerciniais tikslais.

Kai kurias muziejų raidos tendencijas (daugiau visuomenės požiūrį į muziejus) galime užfiksuoti ir naudodami *GoogleTrends* įrankį. Analizuojant užklausas pagal paieškos terminą „Muziejus“ Lietuvos teritorijoje per 5 metus (2015-05-31 / 2020-05-30) labiausiai populiarėjančios susijusios temos buvo susijusios su naujai atidarytais kultūros objektais, kurie – net tada, kai nėra muziejai savo esme – visuomenės supratimu (ir iš dalies rinkodaroje) yra pozicionuojami kaip muziejai: Iliuzijų muziejus, Valstybės pažinimo centras, Šunų muziejus (Palangoje), Medžių lajų takas ir MO muziejus. Visi jie fiksuoti kaip „proveržis“, o tai reiškia, kad paieškos terminas tapo populiariesnis daugiau nei 5 000 proc. Smarkiai populiarėjo taip pat susiję paieškos terminai, rodantys tarptautinio ir vietos kultūrinio turizmo augimą: Prado muziejus (Madride), augęs 1 550 proc., Merkinė (+300 proc.), Koperniko mokslo centras Varšuvoje ir Šakočių muziejus Jaskoniuose (abu po +250 proc.). AB „Smiltynės perkėla“ ir Kazio Varnelio namai–muziejus (abu po +200 proc.), Vazos laivo muziejus (Stokholme) – 140 proc. Beje, labai ryški vietinio turizmo kryptis – pajūris, nes į 20 populiariausių susijusių paieškos terminų sąrašą greta perkėlos į Kuršių Neriją pateko Rašytojo Thomo Manno memorialinis muziejus Nidoje, Gintaro muziejus Palangoje ir tema „Jūra“. Taip pat fiksuotas domėjimosi specifiniais muziejais (muziejų tipas „Mokslo muziejus“) augimas (+150 proc.).

4.2. Muziejų srities plėtros (proceso) esama situacija ir problematika Ukrainoje

Muziejų srities plėtros (proceso) esama situacija ir problematika Ukrainoje pristatoma Jaroslavo Lisejko tekstu, publikuotu monografijoje „Naratyvų labirintuose: Lietuvos ir Ukrainos muziejų patirtys“.⁵⁵

„Šiandienos Ukrainos muziejų veiklai būdingos gana prieštaringos tendencijos. Viena vertus, nacionalinėje muziejų veikloje pastebima kokybinių pokyčių, matome siekį viską modernizuoti, bandoma įgyvendinti naujoves. Tuo pat metu vis dar išlieka užkonservuotos ar tik kosmetiškai atnaujintos muziejų ekspozicijos, regime pasenusius naratyvus ir stagnatišką požiūrį į muziejaus kolekcijų pristatymą. Bendresne prasme, dabartinė situacija muziejų veiklos sektoriuje yra tik padėties visuomenėje ir visoje šalyje atspindys ir yra vienas iš pokyčių, kurie lėtai, bet vis dėlto keičia

55 Rūta Šermukšnytė, Vasilis Banachas, Ivanas Choma, Irina Hnidik, Serhijus Koniuchovas, Salvijus Kulevičius, Julija Kurdina, Romanas Kuzminas, Rimvydas Laužikas, Jaroslavas Lisejko, Polina Verbicka, Odeta Žukauskienė. (2019). *Naratyvų labirintuose: Lietuvos ir Ukrainos muziejų patirtys*.

šiuolaikinį Ukrainos veidą, rodiklių. Per 27 metus po Ukrainos Nepriklausomybės atgavimo muziejų skaičius šalyje nuolat augo. Prieš Krymo aneksiją ir karinius veiksmus Rytų Ukrainoje, statistikos duomenimis, šalyje veikė 592 muziejai, iš kurių 48 turėjo nacionalinių muziejinių įstaigų statusą.⁵⁶

Šiuo metu tikslus Ukrainos muziejų skaičius nėra žinomas, nes daugelis tokio pavadinimo įstaigų nesilaiko galiojančiuose teisės aktuose nustatytos registracijos tvarkos, o kriterijai, kuriais būtų nustatoma įstaigos kaip muziejaus veikla, nėra aiškūs. Taigi klausimas dėl muziejų įstaigų apskaitos Ukrainoje vis dar atviras ir neišspręstas. Pagal Ukrainos kultūros ministerijos duomenis, Ukrainos muziejų fondo dalį, priklausančią valstybei, sudaro daugiau negu 12,5 mln. saugojimo vienetų (Krymo autonominės respublikos okupacijos ir Luhansko bei Donecko srityse vykstančio karo nuostoliai vertinami maždaug 1 mln. vienetų). Didžioji dauguma eksponatų saugomi muziejuose, kurie yra įvairių vyriausybės žinybų jurisdikcija. Šie muziejai finansuojami iš valstybės arba savivaldybių biudžetų.⁵⁷

Santykiai muziejų veiklos srityje, teisiniai, ekonominiai, socialiniai Ukrainos muziejų kūrimo ir veiklos pagrindai, Ukrainos muziejų fondo mokslinio formavimosi, tyrinėjimo, apskaitos, saugojimo, apsaugos ir naudojimosi ypatumai bei fondo teisinis statusas yra reglamentuojami įstatymu „Dėl muziejų ir jų veiklos“, kurį 1995 m. birželio 29 d. priėmė Ukrainos Aukščiausioji Rada. Antrasis šio įstatymo straipsnis apibrėžia pagrindines muziejų veiklos sritis – tai moksliniai tyrimai, kultūrinė ir švietėjiška veikla, muziejų kolekcijų komplektavimas, ekspozicijų rengimas, fondų veikla, leidyba, restauravimas, parodų organizavimas, paminklosauga, taip pat veikla, susijusi su moksline atribucija, ekspertize, klasifikavimu, valstybine registracija. Taip pat šiai veiklai priklauso objektų, kurie gali būti identifikuoti kaip kultūros vertybės, vertinimas, siekiant šiuos objektus įtraukti į Ukrainos muziejų fondą.⁵⁸ Pagrindinės valstybės ir visuomenės veiklos kryptys bei muziejų veiklos pagrindai formuoja nacionalinę muziejų politiką. Kaip ir kultūros politika, muziejų politika reaguoja į socialinius poreikius ir yra varomoji jėga, skatinanti muziejų veiklos pokyčius. Šiuolaikinius socialinius poreikius lemia asmens kultūrinės savimonės augimas, susidomėjimas istorija ir kultūros paveldu, tarpkultūrinių ryšių plėtra ir socialinio muziejų vaidmens pokyčiai, muziejų darbo formos ir metodai, kuriais siekiama veiksmingo muziejų ir sociumo bendradarbiavimo.⁵⁹ Minėtina, kad Ukrainos teisės aktai, reglamentuojantys muziejų veiklą, nėra suderinti su kitais teisės aktais. Pavyzdžiui, įstatymas „Dėl muziejų ir jų veiklos“ nėra suderintas su Ukrainos žemės kodeksu, todėl kyla rizika dėl žemės, valstybinių muziejų patalpų ir kolekcijų neliečiamumo apsaugos. Svarbus žingsnis tobulinant muziejų veiklos teisės aktus – Ukrainos kultūros ministerijos 2017 m. kovo 21 d. įsakymu įsteigta Muziejų taryba. Į šios įstaigos veiklą įsitraukė žinomi visų šalies regionų muziejininkai. 2016 m. lapkričio 23 d. patvirtinti nuostatai nurodo šiuos pagrindinius Muziejų tarybos uždavinius: užtikrinti Kultūros ministerijos komunikaciją su muziejininkais, stebėti galiojančių teisės aktų, reglamentuojančių muziejų veiklą ir su ja susijusių klausimų, veiksmingumą, teikti Kultūros ministerijai rekomendacijas ir pasiūlymus dėl valstybės

56 Копитко, О. (2013). Офіційна статистика: Музеї України у 2012 році. <http://prostir.museum.ua/post/30119>.

57 Пропозиції щодо першочергових стратегічних пріоритетів розвитку музейної галузі України: Аналіз ситуації (напрацювання Музейної Ради при Міністерстві культури України). (2017). <http://prostir.museum.ua>

58 Про музеї та музейну справу: Закон України від 29 червня 1995 р. (1995). Відомості Верховної Ради України, 25.

59 Вербицька, П. (2014). Історичний музей як чинник примирення та суспільного діалогу. Історикокультурні студії, 1, 13–17.

politikos formavimo ir įgyvendinimo muziejų veiklos srityje.⁶⁰ Įstatymo „Dėl muziejų ir jų veiklos“ 6 straipsnyje apibrėžiami Ukrainoje veikiančių muziejų tipai. Pagal profilį muziejai skirstomi į:

- gamtos mokslų (antropologijos, biologijos, botanikos, geologijos, zoologijos, mineralogijos, paleontologijos),
- istorijos (bendrosios istorijos, karo istorijos, religijos istorijos, istorijos ir buities, archeologijos, etnografijos),
- literatūros,
- dailės (vaizduojamosios dailės, dekoratyvinės ir taikomosios dailės, liaudies meno, šiuolaikinio meno),
- meno (teatro, muzikos, kino muziejai),
- mokslo ir technikos,
- kompleksinius (kraštotyros, ekologijos muziejai),
- atskirų krypčių ir kt.

Kultūros paveldo objektų, gamtos paminklų ir jų teritorijų pagrindu gali būti įsteigti muziejai po atviru dangumi ir memorialiniai muziejai–sodybos. Šiandien Ukrainos muziejinę erdvę reprezentuoja visų įstatyme nurodytų tipų muziejai, tačiau dominuoja istorijos muziejai. Pagal teisinį pavaldumą Ukrainos muziejai skirstomi į valstybinius, savivaldybių, žinybinius (įskaitant universitetų muziejus), visuomeninius (įskaitant mokyklų muziejus), privačius ir korporacijų muziejus. Pagrindinė grupė – valstybiniai muziejai. Jie pavaldūs Ukrainos ministrų kabinetui, veiklą vykdo remdamosi Nacionaline muziejų tinklo plėtros koncepcija. Šie muziejai finansuojami tiesiogiai iš valstybės biudžeto. Jų fonduose sukaupti vertingiausi šalies eksponatai ir jų kolekcijos.⁶¹ Muziejui, kuris priklauso valstybei ar miestui, turi nacionalinės reikšmės kolekcijų, yra pripažintas tarptautiniu mastu ir kaip kultūros, švietimo ir mokslinių tyrimų įstaiga pirmąją atitinkamose Ukrainos muziejų veiklos grupėse, įstatymų nustatyta tvarka gali būti suteiktas Ukrainos nacionalinio muziejaus statusas.⁶²

Pagrindinė valstybei nepriklausančių muziejų veiklos forma Ukrainoje šiandien yra savivaldybių muziejai. Šie muziejai renka, saugo ir pristato kolekcijas, yra pavaldūs vietos administracijai ir finansuojami iš vietos biudžetų.⁶³ Žinybiniai muziejai – tai įvairių rūšių muziejai, pavaldūs atskiroms ministerijoms ir žinyboms. Jie steigiami tam tikros veiklos rūšies (transporto, sveikatos apsaugos, jėgos struktūrų (gynybos, vidaus reikalų), Nacionalinės mokslų akademijos ir pan.) raidai reprezentuoti. Pavyzdžiui, Ukrainos gynybos ministerijai pavaldus Karo muziejus, turintis apie 50 filialų kariniuose poligonuose. Visuomeniniai muziejai – gana dažni. Jais rūpinasi visuomeninės organizacijos (profesinės sąjungos, partijos ir kt.). Korporatyviniai (žinybiniai) muziejai – tai nevalstybinių institucijų ir įmonių struktūriniai padaliniai. Korporacijų istorijos muziejai, atsiradę pirmųjų jubiliejų išvakarėse, globalizacijos sąlygomis tapo neatskiriama transnacionalinių kompanijų įvaizdžio dalis. Muziejus, priklausydamas įmonei, organizacijai ar firmai arba veikdamas kaip nepriklausoma įstaiga, ne tik renka, saugo ir tyrinėja pramonės atšakos kultūrinį ir istorinį paveldą ar verslo plėtros sritį, bet ir formuoja vidinę organizacijos verslo kultūrą. Muziejus

60 Положення про Музейну раду. (2016). http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244942271.

61 Рутинський, М. Й., Стецюк, О. В. (2008). Музеєзнавство. Київ: Знання.

62 Про музеї та музейну справу: Закон України від 29 червня 1995 р. (1995). Відомості Верховної Ради України, 25.

63 Рутинський, М. Й., Стецюк, О. В. (2008). Музеєзнавство. Київ: Знання.

tampa savo aplinkos verslo kultūros retransliatorius.⁶⁴ Privatūs muziejai – tai fiziniam asmeniui priklausančios įstaigos, įsteigtos šių asmenų pastangomis ir remiamos jų lėšomis. Tokių muziejų per pastarąjį dešimtmetį Ukrainoje buvo atidaryta šimtai. Iš žinomiausių minėtini: Istorijos ir archeologijos muziejus „Senovės Arata – Ukraina“ Tripilios kaime, Charkivo miesto sodybos privatus muziejus, Šeremetjevų muziejus.⁶⁵ Pažymėtina, kad Ukrainos muziejų klasifikacija negali būti laikoma išsami, nes randasi iš esmės naujų muziejų, kurių konceptualūs veiklos pagrindai peržengia teisės aktų ir mokslininkų nustatytus kriterijus. Be to, Ukrainos muziejų veiklos praktikoje iki šiol lieka galioti kiek pasenusi, supaprastinta muziejų klasifikacija, kuri, nors ir suderinama su dabartinėmis tarptautinėmis pasaulio muziejų tipologijomis, vis dėlto kilusi iš XX a. trečiojo dešimtmečio, kai ėmė formuotis valstybiniai muziejai. Minėtoje klasifikacijoje buvo atsižvelgiama į įstaigų profilius, taip pat į šių įstaigų statusą ir žinybinį pavaldumą.⁶⁶ Ukrainos muziejų tinklo geografija gana plati. Beveik kiekvienas rajono centras turi savo kraštotyros muziejų, o žymios muziejinės kolekcijos sutelktos sostinės ir didžiausių valstybės regioninių centrų muziejuose. Taip pat minėtini atskiri didžiausios nacionalinės reikšmės muziejų koncentracijos arealai: Vidurinė Padnieprė, Karpatų turizmo regionas, Krymo autonominė respublika (iki 2014 m. okupacijos).⁶⁷ Pagrindines problemines vietas šiuolaikiniame Ukrainos muziejų kraštovaizdyje padėjo nustatyti pirmasis Ukrainoje atliktas Valstybinės ir savivaldybių nuosavybės muziejų anketavimas. Anketavimą 2012 m. spalio–gruodžio mėn. atliko Nacionalinio strateginių studijų instituto darbo grupė kartu su Ukrainos kultūros ministerija. Klausimyną sudarė daugiau negu 300 klausimų, apėmusių visus muziejų veiklos aspektus: nuo turto komplekso būklės įvertinimo iki fondų apskaitos darbų. Muziejų biudžetų struktūros analizė atskleidė, kad daugiau kaip 90 proc. daugumos muziejų įplaukų sudaro subsidijos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Priklausydami nuo biudžetinio finansavimo, muziejai yra itin pažeidžiami. Muziejų išlaidų struktūra rodo, kad liūto dalis (vidutiniškai – daugiau kaip 93 proc.) yra priežiūros išlaidos: komunalinės paslaugos, darbo užmokestis, užmokestis už apsaugos paslaugas. Išlaidos komunaliniam ir einamajam remontui bei restauravimui sudaro vidutiniškai 2–10 proc. Pajamų plėtrai (kolekcijoms papildyti, modernioms techninėms priemonėms įsigyti, įrangai, ekspozicijoms atnaujinti ir kt.) dauguma muziejų arba neturi, arba šios pajamos yra nereikšmingos. Esant tokioms sąlygoms, muziejų plėtra ir atsinaujinimas yra neįmanomas. Dažniausia problema, kurią įvardijo 98 proc. apklaustų muziejų, – nėra galimybių turimų kolekcijų objektams restauruoti. Viena vertus, nėra lėšų, kita vertus – trūksta profesionalių restauratorių. Nacionalinio lygmens muziejuose dažniausiai veikia atskiri restauravimo padaliniai, tačiau kai kurie sričių muziejai (pavyzdžiui, Charkivo istorijos muziejus) neturi net etatinio restauratoriaus. Dauguma muziejų veikia tam pritaikytose patalpose, iš kurių apie 40 proc. suteiktas nacionalinės ar vietinės reikšmės paminklų statusas. Muziejų patalpų būklė skiriasi. Dauguma muziejų nurodo esant patenkinamą būklę, tačiau kartu pažymi gana didelį pastatų infrastruktūros nusidėvėjimą. Pastebima ir nemaža muziejų turtų kompleksų teisinio statuso įforminimo įvairovė. Paplitusi praktika, kai srities pavaldumo muziejai veikia pastatuose ir žemės

64 Яковець, І. О. (2013). Корпоративна культура в діяльності музею ХХІ століття. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура, 2, 147–150.

65 Рутинський, М. Й., Стецюк, О. В. (2008). Музеєзнавство. Київ: Знання.

66 Рутинський, М. Й., Стецюк, О. В. (2008). Музеєзнавство. Київ: Знання.

67 Рутинський, М. Й., Стецюк, О. В. (2008). Музеєзнавство. Київ: Знання.

sklypuose, esančiuose miestų nuosavybe, tačiau esama ir kitokių atvejų. Pavyzdžiui, P. F. Luniovo Parchomivkos meno muziejus (Charkivo sritis, Krasnokutsko rajonas, Charkivo meno muziejaus filialas) nuomoja privačius pastatus.⁶⁸ Daugelio analitikų manymu, Ukrainos valstybės vykdomai muziejų politikai trūksta aiškios valdymo ir ilgalaikio planavimo strategijos. Muziejų darbo kryptis labai priklauso nuo potencialios muziejų lankytojų auditorijos sociologinės stebėsenos (anketavimo) ir muziejų darbuotojų profesinės aplinkos. Nustatant šios aplinkos kiekybinę sudėtį, prioritetus ir kt., galima numatyti tolesnes muziejų plėtros strategines kryptis ir apibrėžti pagrindines muziejų veiklos problemas. Svarbus iššūkis Ukrainos muziejams – permąstyti savo vietą ir vaidmenį naujomis informacinės visuomenės sąlygomis, į savo veiklas įtraukti naujas interaktyvias ir novatoriškas rinkodaros metodikas ir praktikas. Visa tai reikalauja keisti įprastas veiklos formas ir metodus. Viena iš Ukrainos muziejų problemų – nėra specializuotos mokslinių tyrimų institucijos (analitinio centro), kur būtų nagrinėjama muziejų veiklos teorija ir praktika, rengiami normatyvinių aktų ir standartų projektai, plėtojama šalies muziejų ir populiarinama užsienio specialistų patirtis. Ukrainoje veikia keletas visuomeninių organizacijų, kurios iš dalies atlieka nevalstybinių muziejų analitinių centrų funkciją. Tai NVO „Ukrainos muziejų veiklos plėtros centras“, NVO „Kultūros strategijų agentūra“, NVO „Demokratija per kultūrą“, Tarptautinės muziejų tarybos (ICOM) Ukrainos komitetas ir kt. Vis dėlto šioms organizacijoms dar trūksta institucinių gebėjimų, finansinės nepriklausomybės ir profesinių įgūdžių, kad būtų galima atlikti nacionalinius tyrimus dėl muziejų veiklos padėties, kultūros strategijų parengimo ir realaus poveikio valdžiai dėl šių strategijų įgyvendinimo klausimų.⁶⁹ Ukrainoje vykdomi įvairūs tarptautiniai projektai padeda Ukrainos muziejams susiorientuoti naujose realijose. Įdomų projektą įgyvendino jau minėtas Ukrainos muziejų veiklos plėtros centras. Projekto, kuriam finansinę paramą skyrė „Atviros visuomenės institutas“ (JAV), tarptautinis fondas „Atgimimas“ ir tarptautinis labdaros fondas „Ukraina 3000“, pavadinimas – „Pro Museum: Ukrainos muziejų išteklių bazės plėtra ir modernizavimas“. Projekto tikslas – kelti muziejų darbuotojų kvalifikaciją, plėtoti ir palaikyti profesionalius muziejus Ukrainoje. Projektas vykdytas dvejus metus (2013–2014 m.), jo metu pavyko įgyvendinti edukacines programas (rengtos paskaitos ir seminarai), skirti nedidelės dotacijos muziejų projektams sukurti, leidybos veiklai vykdyti, rinkodaros tyrimams muziejuose atlikti bei normatyvinei, įstatymų bazei parengti ir valdžios institucijose ją įteisinti. Taip pat pavyko išplėtoti išteklių centrą, kaip pagrindą tvirtos ir įtakingos muziejų darbuotojų bendruomenės raidai.⁷⁰ Sunku apibūdinti, kaip atrodytų statistinis Ukrainos muziejų personalo atstovas, nes dirbti į muziejus, priklausomai nuo muziejaus profilio ir tipo, ateina įvairių universitetų ir specialybių absolventai. Analizuojant muziejų vadovų amžiaus ir išsilavinimo duomenis, matyti, kad dauguma direktorių neturi reikiamo vadybinio išsilavinimo, juo labiau – įgūdžių, kurie leistų muziejui plėtotis, atsižvelgiant į dabartinius iššūkius. Dauguma vadovų yra pensinio amžiaus arba artėja prie jo. Duomenys apie muziejų mokslinių darbuotojų profesinį pasirengimą liudija, kad labai mažai mokslinių darbuotojų, dirbančių

68 Мельничук, О. (2015). Модернізація музейної справи в Україні: дослідження, виклики, рекомендації. Агора. Музеї та культурна дипломатія, 14, 46–53.

69 Смаглій, К. (2015). Музейна реформа: європейський досвід для України. Агора. Музеї та культурна дипломатія, 14, 37–45.

70 Модернізація музейної справи України та розширення традиційних форм роботи музеїв в умовах глобалізації та інформаційного суспільства (оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованих документів 2011–2013 рр.). (2013). Resource document. http://nplu.org/storage/files/Infocentr/Tematich_oglyadi/2013/modern_muz_spravi.Pdf.

muziejuose, turi mokslinį laipsnį. Minėtina ir tai, kad, palyginti su vidutiniu rinkos darbo užmokesčiu atitinkamuose regionuose, vidutinis darbo užmokestis muziejuose yra mažesnis (10–50 proc.). Ukrainos muziejininkai gana skirtingai įsivaizduoja, koks turėtų būti idealus muziejus, kokia kryptimi turėtų būti vykdomos muziejų veiklos reformos ir kaip šias reformas reikėtų įgyvendinti. Įsišaknijęs inertinis muziejų darbuotojų požiūris, kad muziejų erdvėje, be senų vitrinų ir nesuremontuotų patalpų, nieko daugiau kardinaliai keisti nereikėtų. Vis dėlto drąsiai galima teigti, kad egzistuoja kritinė muziejininkų masė, keičianti muziejaus veiklos paradigimą, muziejaus tikslą ir paskirtį visuomenėje. Iš statiškų senovės saugyklų muziejai palaipsniui tampa atviromis socialinės sąveikos vietomis, kur lankytojas – ne šiaip pasyvus stebėtojas, bet dalyvis tame, ką muziejus yra pasirengęs pristatyti, naudodamas naujausias technines priemones, originalias ir nestandartines ekspozicijų pateikimo formas. Ukrainos muziejai imasi atlikti vis ekspresyvesnę edukacinę funkciją. Vis dėlto minimos institucijos tik neseniai pradėjo eiti transformacijos keliu, joms prieš akis dar ilgas ir pilnas erškėčių muziejaus erdvės transformacijų kelias. Apskritai, kartu su gerai žinomais muziejaus uždaviniais – saugoti, tyrinėti ir eksponuoti (žinoma, šie uždaviniai ir toliau lieka aktualūs) – Ukrainos muziejai vis aktyviau įgyvendina nemaža socialinių užduočių. Kai kurie muziejai tampa bendruomeninio gyvenimo ar tam tikrų socialinių grupių bendravimo centrais, išauga edukacinis vaidmuo. Minėta veiklos kryptis vis labiau plečiasi. Pastaraisiais metais muziejai daug dėmesio skyrė darbui su žmonėmis, turinčiais specialiųjų poreikių. Kaip paaiškėjo, daugelio muziejų erdvės ir ekspozicijos visai nepritaikytos sąveikai su šiais žmonėmis. Visuomenė tradiciškai muziejų suvokia kaip istorijos šventyklą, vietą, kurioje užkonservuoti praėjusių šimtmečių ir epochų daiktai. Lvovo istorijos muziejaus, kuris vienas iš pirmųjų Ukrainoje įdiegė edukacijos skyrių, pavyzdys rodo, kad lankytojai džiaugiasi galėdami įtraukti savo vaikus į istorijos mokymosi viktorinas. Minėtinos ir populiarios jau tradiciškai šiame muziejuje vykstančios istorijos ir kitų dalykų (net matematikos) pamokos. Taigi visuomenė vis dažniau suvokia muziejų kaip vieną iš švietimo erdvės matmenų, suteikiantį ne šiaip žinių, bet naudingų gebėjimų ir įgūdžių, kuriuos įgijęs lankytojas, o ypač jauno amžiaus, gali pritaikyti praktiškai. Remiantis pastebimais muziejų ir visuomenės santykių pokyčiais, galima konstatuoti, kad pamažu keičiasi Ukrainos muziejų komunikacijos modelis. Muziejaus ir lankytojo dialogas gilinamas ir intensyvinamas. Muziejus teikia ne tik informaciją – jis suteikia įspūdį, verčia mąstyti, daryti išvadas, provokuoja lankytoją reaguoti, o ne tik pasyviai stebėti. Pristatydami ekspozicijas muziejai vis dažniau stengiasi atitolinti nuo „muziejaus–kolekcijos“ ir priartėti prie „muziejaus–įvykio“. Vis daugiau dėmesio skiriama muziejaus erdvės teatralizacijai kaip santykių su lankytojais formai, naujų bendravimo būdų paieškai. Muziejų lankomumo problemos vis dažniau siejamos su muziejaus rinkodaros samprata, kuri muziejų veikloje jau nebėra svetimas segmentas. Rinkodaros žinios nuolat plečiasi ir vis dažniau pritaikomos muziejuose. Muziejų rinkodara suvokiama kaip veiksmų kompleksas, kurio tikslas – suartinti muziejaus ir lankytojo interesus. Muziejus suprantamas kaip institucija, kuri gyvena rinkos ir konkurencijos realijose.⁷¹ Kintančioje aplinkoje įveikdami konservatyvumą ir plėtros inertiškumą, Ukrainos muziejai palaipsniui užmezga ryšį su įvairiais visuomeninio gyvenimo institutais. Muziejai plėtoja savą erdvę, išeina už pastatų sienų, kuria

71 Яковець, І. О. (2013). Корпоративна культура в діяльності музею ХХІ століття. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура, 2, 147–150.

parodas ir ekspozicijas, organizuoja įvykių turizmo akcijas, rodo ir skleidžia sukaup- tą milžinišką kultūros ir švietimo potencialą. Esminės muziejų veiklos sąvokos šian- dien – kontaktai ir partnerystė. Muziejai ne tik kuria naują savo įvaizdį, bet ir darbo turiniu stengiasi atitikti šiuolaikinio žmogaus laiką ir poreikius, palaipsniui įgyja so- ciokultūrinio centro, galinčio atlikti daugiafunkces – informacijos paieškos, švietimo ir ugdymo, pramogų ir rekreacines – užduotis, savybes.⁷² „GoogleTrends“ duomeni- mis, Ukrainos teritorijoje, pagal paieškos terminą „Музей“ (tas pats terminas tiek ukrainiečių, tiek rusų kalbomis) per 5 metus (2015-05-31 / 2020-05-30) labiausiai populiarėjančios susijusios temos buvo tautinis atgimimas Ukrainoje ir tautos for- mavimasis. Temos „Nacija“ ir „Ukrainiečių tauta“ fiksuotos kaip proveržis. Antroji labiausiai populiarėjusių susijusių paieškų grupė rodo augantį užsienio (išvykstamą- jį) turizmą: Prado muziejus Madride +2600 proc., Ermitažas tema ir Ermitažo mu- ziejus Sankt Peterburge, atitinkamai +250 proc. ir +190 proc., Krokva (miestas) – +100 proc., o Britų muziejus – +80 proc., Van Gogo muziejus – +70 proc. Daugiausia augančio dėmesio sulaukė Ukrainos muziejai yra Ivano Hončaro muziejus Kijeve (+110 proc.), Ukrainos nacionalinis Černobylio muziejus (+100 proc.) ir Odesos meno muziejus bei Muziejus–teatras Bulgakovo namai (kiekvienas po +90 proc.). Iš specifinių dalykų populiarėjo knyga „The Museum of Abandoned Secrets“ (+110 proc.) bei temos: virtualūs muziejai, draustinis, dinozaurai, tapyba.

4.3. Muziejų srities plėtros (procesu) esama situacija ir problematika Lenkijoje

Lenkijos muziejų situacija po sovietinės sistemos žlugimo ir iki 2008 metų aptar- ta Dorotos Folga–Januszewskos publikacijoje.⁷³ Oficialiais duomenimis, 2007 me- tais Lenkijoje buvo (skirtingais skaičiavimais) 720–1 050 muziejų. Pagrindinis teisi- nis dokumentas, reglamentuojantis muziejų veiklą, yra 1996 m. patvirtintas muziejų įstatymas.⁷⁴ Aptardama teisinę aplinką autorė konstatavo trūkumą poįstatyminių teisės aktų, reglamentuojančių muziejų veiklą Lenkijoje. Kitos konstatuotos pro- bleminės sritys buvo neturėjimas centro, sistemingai atliekančio muziejų tyrimus, menkas tiek valstybinis, tiek steigėjo skiriamas finansavimas muziejams. Kaip domi- nuojančios muziejų veiklos išskirtos ir detaliau aptartos šios: rinkinių kaupimas ir tyrimai, rinkinių skaitmeninimas, muziejų edukacinės veiklos, muziejų bendradar- biavimas su kitomis kultūros institucijomis ir tarptautinis bendradarbiavimas. Anot autorės, svarbiausios plėtros tendencijos 1989–2008 metų laikotarpiu buvo: muzie- jų struktūros ir valdymo pokyčiai, kultūros ekonomikos pokyčiai (įskaitant valstybės mokestinę politiką muziejų atžvilgiu, muziejų vietą kultūrinėse industrijose, muzie- jų ir turizmo sąsajas, muziejų bilietų kainodarą), muziejų pastatų rekonstrukcijos ir naujų (tiek forma, tiek turiniu) muziejų kūrimas, naujos muziejų edukacijos for- mos ir nauja muziejų komunikacijos kultūra, muziejų virtualizavimas ir atvirosios prieigos idėjų diegimas muziejuose, muziejaus apibrėžimo (definicijos) kaita. Autorė taip pat pateikė siūlymus dėl muziejų plėtros Lenkijoje. Svarbiausi jų buvo valdymo ir finansavimo struktūrų ir modelių kaita; investavimo į muziejų sektorių politikos

72 Яковець, І. О. (2013). Корпоративна культура в діяльності музею XXI століття. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура, 2, 147–150.

73 Folga-Januszewska, D. (2008). Muzea w Polsce 1989–2008. Stan, zachodzące zmiany i kierunki rozwoju muzeów w Europie oraz rekomendacje dla muzeów polskich, raport dla Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa.

74 Ustawa o muzeach. <https://www.lexlege.pl/ustawa-o-muzeach/>; <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970050024/U/D19970024Lj.pdf>.

sukūrimas ir įgyvendinimas; muziejų rinkinių plėtros politikos kūrimas ir įgyvendinimas; muziejų sistemos tyrimo, informacinių centrų ir muziejų tinklų kūrimas; saugus skaitmeninimas ir atvirosios prieigos plėtra; profesionalių muziejininkų rengimas universitetuose; muziejų veiklų lauko ir funkcijų plėtra; kokybiškos muziejų statistikos rinkimas.

Laikotarpiu po 2008 metų dominuojančios temos mokslinėse publikacijose apie Lenkijos muziejus yra: muziejai ir kultūrinis turizmas;⁷⁵ muziejų ekonomika;⁷⁶ muziejų komunikacinės ir edukacinės veiklos;⁷⁷ skaitmeninės technologijos muziejuose ir paveldo komunikacijoje;⁷⁸ muziejų reikšmė tapatumo komunikacijoje,⁷⁹ bendroji muzeologija.⁸⁰

GoogleTrends duomenimis, Lenkijos teritorijoje pagal paieškos terminą „Muzeum“ per 5 metus (2015-05-31 / 2020-05-30) labiausiai populiarėjančios susijusios temos buvo naujai atidaryti ar iš esmės atnaujinti Lenkijos muziejai (16 iš 20 labiausiai populiarėjančių sąsajų). Tarp jų išsiskiria: Ulma šeimos muziejus Markove +1250 proc., Antrojo pasaulinio karo muziejus Gdanske (+750 proc.), Žaislų muziejus Varšuvoje (+700 proc.), Pono Tado muziejus Vroclave (+650 proc.), Emigracijos muziejus Gdynėje (+350 proc.), Ugnies muziejus Žoruose (+250 proc.), Katynės muziejus Varšuvoje ir Europos solidarumo centras Gdanske (kiekvienas po +200 proc.).

- 75 Ścibiorska–Kowalczyk Izabela. (2017). Konsumenci w turystyce muzealnej. *Turystyka Kulturowa*. <http://turystykakulturowa.org/ojs/index.php/tk/article/view/707/767>. Kruczek, Z. (2016). Frekwencja w polskich atrakcjach turystycznych. *Problemy oceny liczby odwiedzających. Ekonomiczne Problemy Turystyki*, 35(3), 2535. Krakowiak, B. (2013). Miejsce muzeów w turystyce kulturowej w Polsce. *Turyzm*, 23(2), 23–33.
- 76 Folga–Januszewska D., Gutowski b. (red.), *Ekonomia muzeum*, Warszawa 2011. http://www.academia.edu/10209771/Ekonomia-muzeum_druk. Murzyn–Kupisz, M., & Działek, J. (2016). *Instytucje muzealne z perspektywy ekonomii kultury*. Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas. Baran, J., & Lewandowski, P. (2017). Znaczenie gospodarcze sektora kultury w Polsce w latach 2008–2015. *Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa*. Murzyn–Kupisz, M., Hołuj, D., Działek, J., & Gorczyca, K. (2019). Museums and Local Governments in Poland: Partners in Local Development?. *Museum International*, 71(3–4), 28–45.
- 77 Pater, R. (2016). Działalność naukowa, edukacyjna i wydawnicza muzeów w Polsce. Pawlak, M. (2018). Szelaż M., *Raport o stanie edukacji muzealnej. Suplement*. cz. 1–2, Warszawa 2014. Dialog jako warunek współpracy między edukatorem muzealnym a nauczycielem. Ograniczenia i perspektywy. *Studia z Teorii Wychowania*, 9(4 (25)), 71–81. Majewski P. (red.), *Muzea i uczenie się przez całe życie – podręcznik europejski*, Warszawa 2013. <http://nimosz.pl/wydawnictwa/wydawnictwa-nimosz/muzea-i-uczenie-sie-przez-cale-zycie-podręcznik-europejski>. Cabata, A., & Grzelak, A. (2020). W poszukiwaniu modelu współpracy muzeum i szkoły–program Zmierz się z kulturą Muzeum Narodowego w Krakowie. Folga–Januszewska D., Grygiel E., *Edukacja w muzeum rzeczywistym i wirtualnym*, Warszawa 2013.
- 78 Gmiterek, G. (2017). Wykorzystanie aplikacji mobilnych w muzeach–przegląd i analiza polskich projektów. *e-mentor*, 69(2), 25–39. Kolańska, A. M. (2019). Wykorzystanie nowych technologii cyfrowych w ramach ekspozycji przyrodniczych funkcjonujących w polskich parkach narodowych. *Turystyka Kulturowa*, 6, 1933. Krysiak, M., & Głowania, S. (2017). Wpływ zastosowań nowoczesnych technologii na atrakcyjność i popularność muzeów w Polsce. *Prace Naukowe/Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach*, 96–107. Jakubowski K. J., *Muzea wobec dylematów rozwojowych społeczeństwa wiedzy*, [w:] *Muzeum XXI wieku. Teoria i praxis, Materiały Konferencji, Muzeum Początków Państwa Polskiego, Gniezno 25–26 listopada 2009, Gniezno 2010*
- 79 Kobielska, M. (2019). The Touchstone of Polishness? Suffering Exhibited in „New Museums“ in Poland. *The Polish Review*, 64(2), 121–131. Wassermann, E. (2019). The Europeanization of Holocaust and World War II memory in Poland. *Studia Europejskie–European Studies Affairs*, 90(2), 9–25. Nijakowski L., *Polska polityka pamięci. Esej socjologiczny*, Warszawa 2008.
- 80 Folga–Januszewska D., *Muzeum: definicja i pojęcie. Czym jest muzeum dzisiaj?*, „Muzealnictwo“ 2008, nr 49, s. 200–203. Barańska K., *Muzeum w sieci znaczeń. Zarządzanie z perspektywy nauk humanistycznych*, Kraków 2013. Piotrowski P., *Muzeum krytyczne*, Poznań 2011. Borusiewicz M., *Nauka czy rozrywka? Nowa muzeologia w europejskich definicjach muzeum*, Warszawa 2012. Folga–Januszewska D., *Muzeum: fenomeny i problemy*, Warszawa 2015.

5. Plėtros stebėsenai ir analizei reikalingų duomenų grupės

Parinkdami ir apibrėždami muziejų srities stebėsenai ir analizei reikalingas duomenų grupes, turime laikytis kai kurių metodinių principų. Svarbu, kad šios duomenų grupės: (i) atspindėtų visas muziejaus veiklas ir funkcijas (nuo rinkinių kaupimo iki komunikacijos); (ii) derintų proceso suvokimui reikalingus (kiekybinius) ir poveikio suvokimui reikalingus (kokybinius) empirinius duomenis ir galimus jų tyrimų metodus; (iii) fiksuotų ne tik pačius duomenis ir tendencijas, tačiau sudarytų galimybes suprasti procesų ryšius ir (galbūt) priežastingumą; (iv) nebūtų per didelės rodiklių (kintamųjų) apimties; (v) užtikrintų šiuo metu jau vykdomų tyrimų duomenų grupių integravimą į tolesnius tyrimus; (vi) būtų taikomojo pobūdžio; (vii) būtų susiję su mechanizmais, įgalinančiais sieti tyrimų rezultatus ir politinių sprendimų priėmimą.

Muziejų srities plėtros stebėsenai ir analizei rekomenduojamos duomenų grupės atrinktos remiantis kultūros poveikio proceso modeliu.⁸¹ Duomenų grupės gali būti šios: veikėjus (muziejų lankytojus ir muziejų profesionalus) apibūdinančių kintamųjų (duomenų) grupė, muziejų infrastruktūrą ir finansus apibūdinančių duomenų grupė; muziejų veiklą ir įvykių srautą (pasiūlą) apibūdinančių kintamųjų (duomenų) grupė; veikėjų dalyvavimą kultūros įvykiuose apibūdinančių kintamųjų (duomenų) grupė; socialinį poveikį apibūdinančių kintamųjų (duomenų) grupė.

Veikėjus apibūdinantys kintamieji leidžia įvertinti du dalykus: muziejuose dirbančius profesionalus (jų sociodemografinius, išsilavinimo, darbo stažo, patirties rodiklius) ir muziejų auditoriją – muziejus lankančių individų socioekonominius ir demografinius rodiklius. Skiriamos dvi veikėjus apibūdinančių kintamųjų grupės: nuolatiniai kintamieji ir dinaminiai kintamieji. Veikėjo nuolatiniai kintamieji yra statiniai (kultūros įvykių poveikyje nekintantys) atributai, lemiantys veikėjo dalyvavimą kultūros įvykyje. Tai pakankamai įprasti demografiniai kintamieji: lytis, amžius, išsilavinimas, pajamos, gyvenamoji vieta (lokacija). Panašūs kintamųjų rinkiniai taikomi įvairiuose kultūros poveikio ir jos komunikacijos matavimuose. Šie kintamieji turėtų būti matuojami taip, kaip matuojama Lietuvos valstybinėje statistikoje, siekiant kuo efektyviau panaudoti jau kaupiamus duomenis. Pajamos turėtų būti siejamos ne su absoliučiomis pajamomis, bet su potencialiu pragyvenimo lygiu (neto pajamos, tenkančiomis vienam šeimos nariui). Veikėjo dinaminiai kintamieji yra kintantys dėl kultūros įvykių (muziejų veiklos) poveikio. Šioje ataskaitoje rekomenduojama muziejų poveikį visuomenei matuoti poveikiu socialiniam kapitalui. Tai galėtų būti keturi socialiniai kapitalai, išskiriami ir matuojami, remiantis OECD metodika ir rekomendacijomis.⁸² Detaliai šie matavimai aprašomi dalyje „socialinį poveikį apibūdinančių kintamųjų (duomenų) grupė“. Dinaminiais kintamiesiems taip pat gali

81 Laužikas R., Plikynas D. (2019) Towards Conceptually Novel Oscillating Agent-Based Simulation of the Relationship Between Cultural Participation and Social Capital. In: Agarwal N., Sakalauskas L., Weber G.-W. (eds) Modeling and Simulation of Social-Behavioral Phenomena in Creative Societies. MSBC 2019. *Communications in Computer and Information Science*, vol 1079. Springer, Cham

82 Scrivens, Katherine; Smith, Conal (2013). Four Interpretations of Social Capital: An Agenda for Measurement. OECD Statistics Working Papers, 06. <https://doi.org/10.1787/5jzbcx010wmt-en>.

būti priskiriamas veikėjo kultūrinis skonis⁸³ ir veikėjo tipas (vaidmuo kultūros įvykyje). Kultūrinio skonio kintamasis gali būti matuojamas pavadinimų skalėje skiriant muziejų paslaugų preferencijų tipus. Veikėjų vaidmenys gali būti matuojami rangų skalėje, klasifikuojant veikėjus pagal jų aktyvumą įvykyje (kūrėjas, bendraautoris, dalyvis, žiūrovas, nedalyvaujantis įvykyje).

Muziejų infrastruktūrą ir finansus apibūdinantys duomenys leidžia įvertinti muziejaus kaip institucijos materialines galimybes veikti, kurti produktus ir paslaugas bei jų panaudojimo efektyvumą. Nemažai muziejų infrastruktūrą ir finansus apibūdinančių kintamųjų yra renkami Lietuvos muziejų statistikoje, Lietuvos kultūros ministerijoje. Ši duomenų grupė galėtų būti didžiaja dalimi grindžiama minėta muziejų statistika.

Muziejų veiklą ir įvykių srautą (pasiūlą) apibūdinantys kintamieji leidžia įvertinti muziejaus (kaip organizacijos) veiklos procesą, kuriamus produktus ir siūlomas paslaugas. Bet kuri muziejaus paslauga, kurioje dalyvavo lankytojai (veikėjai), gali būti laikoma kultūros įvykiu. Muziejų veiklą apibūdinantys kintamieji yra renkami Lietuvos muziejų statistikoje, Lietuvos kultūros ministerijoje. Ši duomenų grupė turėtų būti grindžiama minėta muziejaus statistika. Muziejaus teikiamos paslaugos kaip atskiras kultūros įvykis gali būti apibūdinamos dviejų tipų kintamaisiais: pasirinkimo kintamaisiais ir poveikio kintamaisiais. Įvykį apibūdinantys pasirinkimo kintamieji yra: kultūros įvykio (muziejaus paslaugos) tipas, kaina, laikas ir vieta. Įvykio tipai yra matuojami pavadinimų skalėje. Kiti kintamieji (kaina, laikas, vieta) matuojami rangų skalėje. Šie kintamieji skaičiuojami kaip santykis su veikėjo nuolatiniais (sociodemografiniais) kintamaisiais, nes šių dviejų kintamųjų grupių sąveika lemia veikėjo pasirinkimą dalyvauti kultūros įvykyje. Šiuo požiūriu kultūros įvykis veikėjui gali būti per brangus arba vykti per toli nuo jo gyvenamosios vietos. Įvykio lankomumą gali apriboti ir jo laikas, tuo atveju, kai įvykis vyksta veikėjui nepalankiu laiku. Todėl skiriami trys kiekvieno kintamojo rangų skalės lygiai – negatyvusis, neutralusis ir pozityvusis, kurie kiekvieno konkretaus kintamojo atveju įgyja konkrečias reikšmes, pavyzdžiui, įvykis veikėjui gali būti pigus, normalios kainos ir brangus. Antroji įvykį apibūdinančių kintamųjų grupė yra poveikio kintamieji: konkretaus įvykio trukmė, pasikartojimo dažnis, žiūrovų skaičius ir atlikėjų skaičius. Tai yra kintamieji, stiprinantys ar silpninantys kultūros įvykio poveikį individui ir visuomenei. Tokiu būdu remiantis literatūra⁸⁴ yra daroma prielaida, kad ilgesnės trukmės, dažniau vykstantis, daugiau lankytojų sutraukiantis, daugiau atlikėjų turintis kultūros įvykis darys didesnę poveikį individui nei įvykis, kurio minėtų kintamųjų reikšmės yra žemesnės. Šie kintamieji yra matuojami trijų lygmenų rangų skalėje kaip žemo, vidutinio ir aukšto lygio (trukmės atveju – trumpas, vidutinio ilgio ir ilgas). Į šiuos lygius redukuojamos tikrosios, iš empirinių tyrimų žinomos, šių kintamųjų santykių skalėje matuojamos reikšmės. Šis redukavimas atliekamas naudojant tercių metodą. Įvykių srautas konkrečioje erdvėje per konkretų laiką matuojamas

83 Wright, David (2015). *Understanding Cultural Taste: Sensation, Skill and Sensibility*. London: Palgrave Macmillan UK. 188 p. ISBN 9781137447067. Lizardo, Omar (2006). How Cultural Tastes Shape Personal Networks. *American Sociological Review*, 71 (5), p. 778–807. doi:10.1177/000312240607100504.

84 McKinlay, A. Craig (1997). *Event Studies in Economics and Finance*. *Journal of Economic Literature*, 35 (1), p. 13–39. <http://www.jstor.org/stable/2729691>. Page, Stephen; Connell, Joanne (2014). *The Routledge Handbook of Events*. London: Routledge. 592 p. ISBN 9780415583343.

įvykių dažnio kintamuoju (kiek kultūros įvykių įvyko), kuris nustatomas sumuojant konkrečių įvykių dažnius (vieną iš įvykio poveikio kintamųjų) konkrečioje erdvėje per konkretų laiką.

Veikėjų dalyvavimą kultūros įvykiuose apibūdinantys kintamieji skirti susieti veikėjus ir įvykių srautą. Siekiant įvertinti veikėjų dalyvavimo kultūros įvykiuose dažnį, gali būti naudojama mišri (kiekybinių kintamųjų ir kokybinių kintamųjų) matavimo metodologija:

- Kiekybinių kintamųjų matavimas. Šio matavimo tikslas yra nustatyti, kiek kartų ir kokiuose kultūros įvykiuose dalyvavo konkrečioje teritorijoje gyvenantys žmonės per atitinkamą laikotarpį. Siekiant tyrimų palyginamumo, metrikoje nustatomi dalyvavimo kultūros įvykiuose kiekybiniai kintamieji ir jų rinkimo metodika yra grindžiama Lietuvoje reguliariai atliekamų „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrimų klausimynu, parengtu adaptuojant ESS-net *Culture* dalyvavimo kultūroje klausimyną. Iš šio tyrimo duomenų yra skaičiuojamas papildomas kultūros dalyvavimo įvairovės rodiklis, gaunamas bendrą asmens dalyvautų įvykių skaičių dalijant iš įvykių tipų. Kaip papildomi kiekybiniai kriterijai matuojamos vidutinės namų ūkio vartojimo išlaidos, per mėnesį skiriamos kultūrai. Šie duomenys gali būti imami iš Lietuvos statistikos departamento namų ūkio biudžetų kasmetinių tyrimų.
- Kokybinių kintamųjų matavimas. Šių matavimų tikslas yra nustatyti asmens vaidmenį dalyvaujant kultūros įvykyje (muziejaus paslaugoje). Tuo tikslu naudojami 5 klausimai, kurių atsakymai vertinami intervale nuo 0 iki 4 (3 lentelė).

3 lentelė. Kokybinių kintamųjų matavimo klausimai.

Eil. Nr.	Klausimas	Atsakymų variantai
1.	Kokiu dažnumu teko dalyvauti kultūros įvykyje kaip kūrėjui?	0 – niekada 1 – retai
2.	Kokiu dažnumu teko dalyvauti kultūros įvykyje kaip bendraautoriumi?	2 – įprastai 3 – dažnai
3.	Kokiu dažnumu teko dalyvauti kultūros įvykyje kaip aktyviam dalyviui?	4 – labai dažnai
4.	Kokiu dažnumu teko dalyvauti kultūros įvykyje kaip pasyviai žiūrovui?	
5.	Kokiu dažnumu gavę informaciją apie jums įdomų kultūros įvykį nusprendžiate jame nedalyvauti?	

Socialinį poveikį apibūdinantys kintamieji skirti nustatyti, kokį poveikį visuomenei turi muziejaus veikla. Šioje ataskaitoje rekomenduojama tai matuoti per poveikį socialiniam kapitalui. Kaip jau minėta, socialinis kapitalas apibrėžiamas remiantis OECD socialinio kapitalo modeliu kaip personalinių ryšių, socialinio tinklo paramos, pilietinio aktyvumo bei pasitikėjimo ir bendradarbiavimo normų socialiniai kapitalai.⁸⁵ Socialinio kapitalo matavimai atliekami dviejuose – individo ir populiacijos – lygmenyse. Individo lygmenyje kiekvienam indeksui formuoti gali būti skiriami po

85 Scrivens, Katherine; Smith, Conal (2013). Four Interpretations of Social Capital: An Agenda for Measurement. OECD Statistics Working Papers, 06. <https://doi.org/10.1787/5jzbcx010wmt-en>.

15 socialinio kapitalo lygį vertinančių klausimų, parinktų iš OECD klausimų banko,⁸⁶ naudojantis OECD vartotojo vadovu, OECD klausimų⁸⁷ bankui sudaryti naudotų socialinio kapitalo tyrimų patirties analize.⁸⁸ Kiekvienam indekse 10 klausimų yra skiriama bendram socialinio kapitalo lygio pasirinktu aspektu matavimui, likę (5 klausimai) – pasirinkto socialinio kapitalo aspekto lygio, tiesiogiai susijusio su asmens dalyvavimu kultūros įvykyje, matavimui. Kiekvieno klausimo atsakymai vertinami nuo 0 iki 4 balų. Atsakymai sumuojami. Kuo mažesnė gauta suminė reikšmė, tuo mažiau socialinio kapitalo asmenys turi analizuojamu aspektu, kuo didesnė – tuo jų socialinis kapitalas analizuojamu aspektu didesnis. Tokiu būdu maksimali skaitinė kiekvieno indekso socialinio kapitalo vertė gali siekti 60, minimali – 0 balų, o visa, 4 indeksų suma, atitinkamai 240 ir 0 balų. Matavimuose visiems indeksams ir indeksus sudarantiems kintamiesiems yra suteikiami vienodi svorio koeficientai.⁸⁹

Matuojant socialinį kapitalą populiacijos (grupės) lygmenyje, vertinami trys socialinio kapitalo kintamieji:

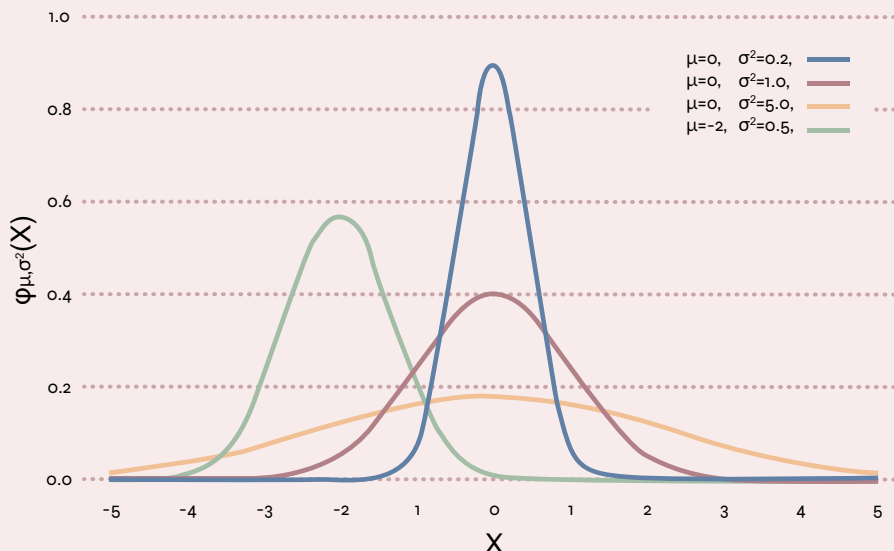
- Vidutinis grupės socialinis kapitalas, gaunamas kaip aritmetinis vidurkis, dalijant suminį visų populiacijos narių individualų socialinį kapitalą iš populiacijos narių skaičiaus.
- Skirtingų socialinių kapitalų pasiskirstymas grupėje gaunamas sumuojant skirtingų grupę sudarančių individų skirtingus socialinius kapitalus. Santykis tarp skirtingų socialinių kapitalų rodo tiek individo, tiek grupės socialinį profilį (pavyzdžiui, grupė su dominuojančiais nariais, kurių personalinių ryšių, pilietinio aktyvumo, pasitikėjimo ir bendradarbiavimo normų reikšmės yra žemos, o socialinio tinklo paramos – didelė, galėtų būti laikoma radikalizuotis linkusia grupe). Atsižvelgiant į tai, matuojami 4 skirtingi socialiniai kapitalai, galimas individualių profilių skaičius yra 16.
- Socialinio kapitalo sklaida populiacijoje, nurodanti socialinio kapitalo individualių verčių pasiskirstymą (histograma) dvimatėje koordinačių sistemoje, kur X (horizontali ašis) rodytų socialinio kapitalo lygį, o Y (vertikali ašis) šį lygį turinčių populiacijos narių skaičių. Hipotetiškai galime manyti, kad normaliojo skirstinio tikimybių tankio funkcijų kreivės atspindi konvergencijos ir poliarizacijos lygį populiacijoje, kur $\mu=0$, $\sigma^2=0,2$ reikštų aukštą konvergencijos, o $\mu=0$, $\sigma^2=5,0$ – aukštą poliarizacijos lygį (7 iliustracija).

86 The OECD Statistics Directorate. (2013). The list of surveys. The OECD measurement of social capital project and question data bank. <http://www.oecd.org/sdd/social-capital-project-and-question-databank.htm>.

87 Question Databank User Guide (2013). [interaktyvus]. <http://www.oecd.org/sdd/Social%20CapitalQuestion-Databank-Documentation.pdf>.

88 Scrivens, Katherine; Smith, Conal (2013). Four Interpretations of Social Capital: An Agenda for Measurement. OECD Statistics Working Papers, 06. <https://doi.org/10.1787/5jzbcx010wmt-en>.

89 Bendrosios metrikos (skirtos kultūros įvykių bendrai, neišskiriant muziejų) klausimyno pavyzdys pateikiamas: http://www.sicp.mii.vu.lt/wp-content/uploads/2020/03/Matavimo_metrika_Klausimynas.pdf. Muziejų atveju, klausimynas turėtų būti adaptuotams specifinės muziejų veiklos tyrimui.

7 iliustracija. Socialinio kapitalo pasiskirstymo populiacijoje galimybės.

Naudojantis šiomis muziejų srities stebėsenai ir analizei reikalingomis duomenų grupėmis, galima taikyti matematinio modeliavimo metodikas⁹⁰ ir tam skirtus įrankius,⁹¹ leidžiančius geriau suprasti procesus ir prognozuoti jų raidą ateityje.

6. Muziejų srities plėtros vertinimo kriterijai / rodikliai

Tolesniame tekste kriterijumi vadinamas požymis, pagal kurį kas nors vertinama, nustatoma, klasifikuojama, o rodikliu – kriterijaus kokybės ar kiekybės išraiška (duomenys, matuojami keturiose – pavadinimų, rangų, intervalų ir santykių – skalėse). Muziejų srities plėtros procesas įvairiuose (kultūros, socialiniuose, ekonomikos ir kt.) kontekstuose yra aptartas 3 šios ataskaitos skyriuje, o šio proceso vertinimas – 4 šios ataskaitos skyriuje. Kalbant apie muziejų srities plėtros vertinimo schemą (kriterijus ir rodiklius), yra svarbu susieti 4 skyriuje įvardintas muziejų srities plėtros stebėsenai ir analizei reikalingų duomenų grupes ir kituose šios ataskaitos skyriuose įvardintas muziejų veiklas / funkcijas, muziejaus vadybą, infrastruktūrą, turimus resursus bei kuriamus produktus ir teikiamas paslaugas. Nustatant vertinimo kriterijus buvo siekiama pamatuoti ne tik muziejaus veiklos procesą, bet ir poveikį visuomenei. Bendroji šios ataskaitos turiniu grindžiama muziejų plėtros vertinimo schema pateikiama 4 lentelėje. Schemoje parodomos sąsajos tarp ataskaitoje apibūdintos muziejų srities ir šiame ataskaitos skyriuje aprašomų kriterijų (jie detalizuojami 5 lentelėje), kurie vėliau detalizuojami rodikliais (jie pateikiami 6 lentelėje).

90 Sakalauskas L., Dulskis V., Lauzikas R., Miliauskas A., Plikynas D. (2020) A probabilistic model of the impact of cultural participation on social capital. *The Journal of Mathematical Sociology*, DOI: 1080/0022250X.2020.1725002

91 Virtuali laboratorija: <http://www.sicp.mii.vu.lt/virtuali-laboratorija/>.

Taip pat siekiama, kad muziejų vertinimo kriterijų rinkinys: (i) sudarytų sąlygas įvertinti srities plėtrą pakankamai nesudėtingai (schema nebūtų per daug sofistikuota); (ii) vertinti būtų galima tiek atskiras institucijas, tiek jų grupes; (iii) galima būtų įvertinti pokyčius skirtingais (pasirinktos trukmės) laikotarpiais; (iv) užpildant kriterijus būtų naudojama maksimaliai daug atvirai prieinamų duomenų; (v) kriterijus būtų galima naudoti kaip kiekvieną atskirai, įvairiomis skirtingų kriterijų kombinacijomis arba kaip visą (pilnai pateiktą) rinkinį. Ataskaitoje pateikiamais muziejų srities plėtros vertinimo pasiūlymais nesiekama dubliuoti ar pakeisti jau esamos muziejų lauko statistikos bei tyrimų, bet siekiama ją paversti labiau kryptinga, iš dalies labiau supaprastinti, susieti skirtingus jau renkamų statistinių duomenų rinkinius bei išplėsti juos poveikio tyrimais.

Svarbu atkreipti dėmesį ne tik į muziejų srities plėtros vertinimo kriterijus ir rodiklius, bet ir į jų panaudojimą muziejų srities supratimui. Vertinimo kriterijai ir rodikliai yra skirti empirinių duomenų rinkimui, tačiau šių duomenų panaudojimas (siekiant kokybiško srities supratimo) reikalauja solidžios tyrimų metodologijos. Svarbūs šios tyrimų metodologijos akcentai yra šie: (i) analizuojant duomenis atsižvelgti į muziejų skirtingumą pagal tikslus, geografines aprėptis, tematikas, auditorijas, resursus ir potencialą; (ii) tyrimų metu mažiau taikyti aprašomosios statistikos metodus (apibendrinant skaitinius duomenis tiesiogiai lentelėmis ar diagramomis), daugiau – sudėtingesnius statistinius metodus, tokius kaip kryžminių lentelių metodas, indeksai, koreliacija; (iii) nustatčius vienokias ar kitokias tendencijas pagrindinį dėmesį skirti jų paaiškinimui, siekiant atsakyti į klausimą, paaiškinti „kodėl tokia tendencija yra fiksuota“.

4 lentelė. Bendroji muziejų plėtros vertinimo schema

Muziejaus veikla / funkcija	Produktas	Paslauga	Analizei reikalingų duomenų grupė	Kriterijus	
Paveldo kaupimas ir išsaugojimas	Rinkinys	Komunikacinių produktų kūrimas Mokslinių produktų kūrimas	Muziejų veiklą apibūdinančių duomenų grupė	Rinkinio apibūdinimas	
				Rinkinio panaudojimas	
Paveldo tyrimai	Moksliniai produktai (žr. 1 lentelę).	Mokslinės paslaugos	Muziejų veiklą apibūdinančių duomenų grupė	Moksliniai rezultatai	
				Mokslinės paslaugos	
Paveldo komunikacija	Komunikaciniai produktai (žr. 2 lentelę)	Komunikacinės paslaugos (žr. 2 lentelę)	Muziejų veiklą apibūdinančių duomenų grupė	Komunikacijos produktai	
				Komunikacijos paslaugos	
				Veikėjų (lankytojų) dalyvavimą kultūros įvykiuose apibūdinančių duomenų grupė	Muziejaus lankytojai
Muziejaus infrastruktūra ir finansai			Socialinį poveikį apibūdinančių duomenų grupė	Muziejaus socialinis poveikis	
				Veikėjus (muziejų profesionalus) apibūdinančių duomenų grupė	Personalas
				Muziejų infrastruktūrą ir finansus apibūdinančių duomenų grupė	Finansai Infrastruktūra

5 lentelė. Muziejų srities plėtros vertinimo kriterijai

Eil. Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Matavimo rodiklis
Paveldo kaupimas ir išsaugojimas			
1.	Rinkinio apibūdinimas	Šiuo kriterijumi matuojamas muziejaus rinkinio dydis, jo išsaugojimas ir plėtra. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis). Naujų eksponatų įsigijimas matuojamas sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Rinkinio dydis (eksponatų skaičius). Naujai įsigytų eksponatų skaičius per laikotarpį. Rinkinio kultūrinė vertė (vietinės, nacionalinės, regioninės vertės eksponatų skaičius rinkinyje). Rinkinio sudėtingumas saugojimo požiūriu (medžiagų, technologijų įvairovė, medžiagų stabilumas). Rinkinio būklė (gera, vidutinė, bloga, eksponatų reikalaujančių konservavimo / restauravimo skaičius).
2.	Rinkinio panaudojimas	Šiuo kriterijumi matuojamas muziejaus rinkinio naudojimas mokslo tyrimams ir komunikacijai. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Mokslo tyrimams naudota rinkinio dalis. Komunikacinių produktų ir paslaugų kūrimui panaudota rinkinio dalis.
Paveldo tyrimai			
3.	Moksliniai rezultatai	Šiuo kriterijumi matuojami muziejaus mokslinės veiklos rezultatai ir moksliniai rezultatai, sukurti naudojant muziejaus rinkinius ir duomenų rinkmenas. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Muziejaus mokslinių produktų skaičius ir pobūdis. Ne muziejaus publikacijų, kuriose naudojami muziejaus saugomi rinkiniai ir muziejuje sukurtos duomenų rinkmenos, skaičius ir pobūdis.
4.	Mokslinės paslaugos	Šiuo kriterijumi matuojamos muziejaus suteiktos mokslinės paslaugos. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Suteiktų mokslinių paslaugų skaičius.
5.	Rinkinio naudotojai moksliniais tikslais	Šiuo kriterijumi matuojamas muziejaus rinkinių naudojimas mokslo tikslais iš vartotojų pozicijos. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų skaičius. Rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų poreikiai.
Paveldo tyrimai			
3.	Moksliniai rezultatai	Šiuo kriterijumi matuojami muziejaus mokslinės veiklos rezultatai ir moksliniai rezultatai, sukurti naudojant muziejaus rinkinius ir duomenų rinkmenas. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Muziejaus mokslinių produktų skaičius ir pobūdis. Ne muziejaus publikacijų, kuriose naudojami muziejaus saugomi rinkiniai ir muziejuje sukurtos duomenų rinkmenos, skaičius ir pobūdis.
4.	Mokslinės paslaugos	Šiuo kriterijumi matuojamos muziejaus suteiktos mokslinės paslaugos. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Suteiktų mokslinių paslaugų skaičius.
5.	Rinkinio naudotojai moksliniais tikslais	Šiuo kriterijumi matuojamas muziejaus rinkinių naudojimas mokslo tikslais iš vartotojų pozicijos. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų skaičius. Rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų poreikiai.
Paveldo komunikacija			
6.	Komunikacijos produktai	Šiuo kriterijumi matuojama muziejaus komunikacijos produktų pasiūla. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis).	Muziejaus siūlomų komunikacijos produktų skaičius.
7.	Komunikacijos paslaugos	Šiuo kriterijumi matuojama muziejaus komunikacijos paslaugų pasiūla. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis).	Muziejaus siūlomų komunikacijos paslaugų skaičius.

Eil. Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Matavimo rodiklis
Paveldo komunikacija			
6.	Komunikacijos produktai	Šiuo kriterijumi matuojama muziejaus komunikacijos produktų pasiūla. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis).	Muziejaus siūlomų komunikacijos produktų skaičius.
7.	Komunikacijos paslaugos	Šiuo kriterijumi matuojama muziejaus komunikacijos paslaugų pasiūla. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis).	Muziejaus siūlomų komunikacijos paslaugų skaičius.
Paveldo komunikacija			
6.	Komunikacijos produktai	Šiuo kriterijumi matuojama muziejaus komunikacijos produktų pasiūla. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis).	Muziejaus siūlomų komunikacijos produktų skaičius.
7.	Komunikacijos paslaugos	Šiuo kriterijumi matuojama muziejaus komunikacijos paslaugų pasiūla. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis).	Muziejaus siūlomų komunikacijos paslaugų skaičius.
8.	Muziejaus lankytojai	Šiuo kriterijumi matuojamas muziejaus komunikacinių paslaugų naudojimas. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Muziejaus realizuotų komunikacinių produktų skaičius. Muziejaus realizuotų komunikacinių paslaugų skaičius. Lankytojų skaičius. Muziejaus komunikacinių produktų ir paslaugų naudojimas virtualioje erdvėje.
9.	Muziejaus socialinis poveikis	Šiuo kriterijumi siekiama pamatuoti muziejaus produktų ir paslaugų poveikį visuomenės socialiniam kapitalui. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Muziejaus socialinio poveikio metrika. Metrikos klausimyną užpildžiusių asmenų sociodemografinės charakteristikos.
Muziejaus resursai ir valdymas			
10.	Personalas	Šiuo kriterijumi siekiama pamatuoti ir įvertinti muziejaus personalo potencialą ir poreikius. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis).	Muziejaus darbuotojų skaičius. Muziejaus darbuotojų pasiskirstymas pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas. Muziejaus darbuotojų išsilavinimo lygis ir profesinės kvalifikacijos pagal veiklų grupes. Muziejaus darbuotojų patirtis pagal veiklų grupes.
11.	Finansai	Šiuo kriterijumi siekiama pamatuoti ir įvertinti muziejaus finansų potencialą ir poreikius. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Muziejaus biudžeto dydis. Muziejaus biudžeto dalis, tenkanti reguliarioms išlaidoms (komunalinės paslaugos, darbuotojų atlyginimai). Muziejaus investicijos pagal muziejaus veiklų grupes: investicijos į rinkinių kaupimą ir išsaugojimą, investicijos į mokslo tyrimus, investicijos į komunikacinių produktų ir paslaugų kūrimą, investicijos į personalą; investicijos į infrastruktūrą.
12.	Infrastruktūra (patalpos ir kt.)	Šiuo kriterijumi siekiama pamatuoti ir įvertinti muziejaus infrastruktūros potencialą ir poreikius. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Muziejaus patalpų dydis. Muziejaus patalpų pasiskirstymas pagal muziejaus veiklų grupes: patalpos rinkinių saugojimui, ekspozicijų ir parodų patalpos, patalpos edukacinėms veikloms, darbuotojų kabinetai, infrastruktūra lankytojams (laukiamieji, kavinės ir kt.).

6 lentelė. Muziejų srities plėtros vertinimo rodikliai

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas	Galimos panaudoti, Lietuvoje taikomos, matavimo metodikos / duomenų rinkiniai
1.	Rinkinio dydis (eksponatų skaičius)	Bendras muziejaus rinkiniuose saugomų eksponatų skaičius.	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus rinkinio charakteristika“, laukas „Muziejaus rinkiniuose saugomų eksponatų skaičius“.
2.	Naujai įsigytų eksponatų skaičius per laikotarpį	Bendras per chronologinį laikotarpį įsigytų naujų eksponatų skaičius.	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus rinkinio charakteristika“, laukas „Įsigytų eksponatų skaičius“.
3.	Rinkinio kultūrinė vertė (vietinės, nacionalinės, regioninės vertės eksponatų skaičius rinkinyje)	Rinkinio kultūrinė vertė, nustatoma ekspertiniu būdu, įvertinant eksponatų vertę ir nurodant kiekvienai grupei priskirtų muziejaus saugomų eksponatų skaičių.	Vienetai pagal kiekvieną kultūrinės vertės grupę, santykių skalė	–
4.	Rinkinio sudėtingumas saugojimo požiūriu (medžiagų, technologijų įvairovė, medžiagų stabilumas)	Rinkinio sudėtingumas nustatomas ekspertiniu būdu, įvertinant eksponatų medžiagų, technologijų įvairovę, medžiagų stabilumą ir kt. susijusius dalykus.	Aprašomojo pobūdžio ekspertinė išvada	Iš dalies galima panaudoti duomenis, esančius muziejų rinkinių inventorinėse knygose.
5.	Rinkinio būklė (gera, vidutinė, bloga,	Rinkinio būklė nustatoma ekspertiniu būdu.	Aprašomojo pobūdžio ekspertinė išvada	Iš dalies galima panaudoti duomenis, esančius muziejų rinkinių inventorinėse knygose.
6.	Eksponatų, reikalaujančių konservavimo / restauravimo, skaičius	Bendras eksponatų, kuriems būtinas konservavimas ir restauravimas, skaičius	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus rinkinio charakteristika“, laukas „Būtinų konservuoti ir restauruoti muziejaus rinkiniuose saugomų eksponatų skaičius“.
7.	Mokslo tyrimams naudota rinkinio dalis	Bendras per chronologinį laikotarpį eksponatų, naudotų muziejaus ar išorinių mokslininkų tyrimų tikslais, skaičius.	Vienetai, santykių skalė	–
8.	Komunikaciniams produktams ir paslaugoms kurti panaudota rinkinio dalis	Bendras per chronologinį laikotarpį eksponatų, naudotų muziejaus komunikaciniams produktams ar paslaugoms kurti, skaičius.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik daliai komunikacinių produktų – ekspozicijai) pagal Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Nuolatinės ekspozicijos ir parodos“, laukas „Eksponuotų muziejaus rinkiniuose saugomų eksponatų skaičius“.
9.	Muziejaus mokslinių produktų skaičius ir pobūdis	Bendri per chronologinį laikotarpį muziejaus darbuotojų parengtų ir išleistų mokslinių produktų skaičiai pagal produktų grupes (šios ataskaitos 1 lentelė).	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies kasmetinio mokslo rezultatų vertinimo metodika. Vertinimą vykdo Lietuvos mokslo taryba. Vertinimo dokumentai pateikiami: https://www.lmt.lt/index.p hp/lt/mokslukokybe/mokslo-menoveiklos-rezultatuvertinimas/kasmetinismokslo-meno-veiklosvertinimas/2885 .
10.	Ne muziejaus publikacijų, kuriose naudojami muziejaus saugomi rinkiniai ir muziejuje sukurtos duomenų rinkmenos, skaičius ir pobūdis	Bendri per chronologinį laikotarpį kitų institucijų (ne muziejaus darbuotojų) parengtų ir išleistų mokslinių produktų skaičiai pagal produktų grupes (šios ataskaitos 1 lentelė), sukurti naudojant muziejaus rinkinius ar duomenų rinkmenas.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies kasmetinio mokslo rezultatų vertinimo metodika. Vertinimą vykdo Lietuvos mokslo taryba. Vertinimo dokumentai pateikiami: https://www.lmt.lt/index.p hp/lt/mokslukokybe/mokslo-menoveiklos-rezultatuvertinimas/kasmetinismokslo-meno-veiklosvertinimas/2885 .
11.	Suteiktų mokslinių paslaugų skaičius	Bendras per chronologinį laikotarpį muziejaus darbuotojų suteiktų ekspertinių konsultacijų, taikomųjų ir užsakomųjų tyrimų skaičius.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies kasmetinio mokslo rezultatų vertinimo metodika. Vertinimą vykdo Lietuvos mokslo taryba. Vertinimo dokumentai pateikiami: https://www.lmt.lt/index.p hp/lt/mokslukokybe/mokslo-menoveiklos-rezultatuvertinimas/kasmetinismokslo-meno-veiklosvertinimas/2885 .

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas	Galimos panaudoti, Lietuvoje taikomos, matavimo metodikos / duomenų rinkiniai
12.	Rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų skaičius	Bendras per chronologinį laikotarpį muziejaus rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų ir tyrėjų skaičius. Esant galimybei skaičiuojama tiek fiziniėje, tiek virtualioje erdvėje.	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Lankytojai ir edukacinė veikla“, laukas „Fondų lankytojų skaičius per ataskaitinius metus“.
13.	Rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų poreikiai	Apibendrinti muziejaus rinkiniais per chronologinį laikotarpį pasinaudojusių ir užklausas teikusių mokslininkų poreikiai.	Aprašomojo pobūdžio apibendrinimas	–
14.	Muziejaus siūlomų komunikacijos produktų skaičius	Bendri muziejaus siūlomų komunikacinių produktų skaičiai pagal produktų grupes (šios ataskaitos 2 lentelė). Šiuo rodikliu siekiama įvertinti muziejaus komunikacinių produktų pasiūlą.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik daliai komunikacinių produktų) pagal Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Nuolatinės ekspozicijos ir parodos“, laukai „Surengtų parodų skaičius“, „Išleistų muziejaus rinkinius populiarianančių leidinių skaičius“, „Per ataskaitinius metus išleista leidinių (kiti leidiniai)“.
15.	Muziejaus siūlomų komunikacijos paslaugų skaičius	Bendri per chronologinį laikotarpį muziejaus siūlomų komunikacinių paslaugų skaičiai pagal paslaugų grupes (šios ataskaitos 2 lentelė). Šiuo rodikliu siekiama įvertinti muziejaus komunikacinių paslaugų pasiūlą.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik daliai komunikacinių paslaugų) pagal Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Lankytojai ir edukacinė veikla“, laukas „Siūlomų edukacinių užsiėmimų temų skaičius“.
16.	Muziejaus realizuotų komunikacinių produktų skaičius	Suminiai per chronologinį laikotarpį muziejaus realizuotų komunikacinių produktų skaičiai pagal produktų grupes (šios ataskaitos 2 lentelė). Šiuo rodikliu siekiama įvertinti muziejaus komunikacinių produktų faktinį naudojimą. Esant galimybei skaičiuojama tiek fiziniėje, tiek virtualioje erdvėje.	Vienetai, santykių skalė	–
17.	Muziejaus realizuotų komunikacinių paslaugų skaičius	Suminiai per chronologinį laikotarpį muziejaus realizuotų komunikacinių paslaugų skaičiai pagal paslaugų grupes (šios ataskaitos 2 lentelė). Šiuo rodikliu siekiama įvertinti muziejaus komunikacinių paslaugų faktinį naudojimą. Esant galimybei skaičiuojama tiek fiziniėje, tiek virtualioje erdvėje.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik daliai komunikacinių paslaugų) pagal Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Lankytojai ir edukacinė veikla“, laukas „Surengtų edukacinių užsiėmimų skaičius“, „Surengtų renginių skaičius“.
18.	Lankytojų skaičius fiziniėje erdvėje	Bendras per chronologinį laikotarpį muziejaus lankytojų skaičius fiziniėje (ne virtualioje) erdvėje.	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Lankytojai ir edukacinė veikla“, laukas „Lankytojų skaičius“.
19.	Muziejaus komunikacinių produktų ir paslaugų naudojimas virtualioje erdvėje	Bendras per chronologinį laikotarpį muziejaus lankytojų / vartotojų skaičius virtualioje erdvėje pagal muziejaus siūlomų virtualių komunikacinių produktų ir paslaugų grupes (šios ataskaitos 2 lentelė).	Vienetai, santykių skalė	Galima naudoti virtualių paslaugų teikėjų įrankius (pvz., Google Analytics).
20.	Muziejaus socialinio poveikio metrika ir metrikos klausimynų užpildžiusių asmenų sociodemografinės charakteristikos	Matuojamas muziejaus socialinis poveikis. Anketinio tyrimo būdu surenkami empiriniai duomenys, remiantis kuriais skaičiuojamas poveikio indeksas.	Indeksas, rangų skalė	Kultūros socialinio poveikio metrika. Laužikas R., Plikynas D., Dulskis V., Sakalauskas L. ir Miliauskas A. (2020) „Agentinio modeliavimo taikymas kultūros tyrimų informacijos valdymui“, Informacijos mokslai, 88o, p. 8–28. DOI: 10.15388/Im.2020.88.29.
21.	Muziejaus darbuotojų skaičius	Bendras muziejaus darbuotojų skaičius (etatų skaičius ir dirbančių žmonių skaičius).	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik žmonių, ne etatų skaičiui) Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus darbuotojai“, laukas „Muziejaus darbuotojų skaičius iš viso“.

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas	Galimos panaudoti, Lietuvoje taikomos, matavimo metodikos / duomenų rinkiniai
22.	Muziejaus darbuotojų pasiskirstymas pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas	Bendri muziejaus darbuotojų skaičiai (etatų skaičius ir dirbančių žmonių skaičius) pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik žmonių, ne etatų skaičiui) Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus darbuotojai“, laukai „Administracijos darbuotojų skaičius“, „Muziejininkų skaičius“.
23.	Muziejaus darbuotojų išsilavinimo lygis pagal veiklų grupes	Bendri muziejaus darbuotojų išsilavinimo lygio skaičiai pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas.	Vienetai, santykių skalė	Išsilavinimo lygiai matuojami pagal Lietuvos išsilavinimo klasifikatorių (Valstybės žinios, 2005-0407, Nr. 45-1487, aktuali redakcija: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct /lt/TAD/TAIS.253594/asr).
24.	Muziejaus darbuotojų profesinės kvalifikacijos pagal veiklų grupes	Bendri muziejaus darbuotojų profesinės kvalifikacijos skaičiai pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas.	Vienetai, santykių skalė	Profesinės kvalifikacijos klasifikuojamos pagal Lietuvos švietimo klasifikatoriuje nustatytas švietimo sritis ir posričius (Valstybės žinios, 2005-0407, Nr. 45-1485, aktuali redakcija: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct /lt/TAD/TAIS.253592/asr).
25.	Muziejaus darbuotojų patirtis pagal veiklų grupes	Apibendrinta muziejaus darbuotojų profesinė (darbo) patirtis pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas.	Aprašomojo pobūdžio apibendrinimas	–
26.	Muziejaus biudžeto dydis	Bendras muziejaus metinis biudžetas (Eur).	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus patalpos ir gautos lėšos“, laukas „Gauta lėšų (iš viso)“
27.	Muziejaus biudžeto dalis, tenkanti reguliarioms (einamosioms) išlaidoms (komunalinės paslaugos, darbuotojų atlyginimai)	Bendras muziejaus lėšų kiekis (Eur), išleidžiamas einamosioms išlaidoms (ne investicijoms) apmokėti.	Vienetai, santykių skalė	–
28.	Muziejaus investicijos pagal muziejaus veiklų grupes: investicijos į rinkinių kaupimą ir išsaugojimą, investicijos į mokslo tyrimus, investicijos į komunikacinių produktų ir paslaugų kūrimą, investicijos į personalą; investicijos į infrastruktūrą.	Bendri muziejuje per metus investuotų lėšų skaičiai (Eur) pagal muziejaus veiklų grupes: investicijos į rinkinių kaupimą ir išsaugojimą, investicijos į mokslo tyrimus, investicijos į komunikacinių produktų ir paslaugų kūrimą, investicijos į personalą; investicijos į infrastruktūrą.	Vienetai, santykių skalė	–
29.	Muziejaus patalpų dydis	Bendras muziejaus patalpų dydis (plotas kv. m)	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus patalpos ir gautos lėšos“, laukas „Muziejaus patalpų plotas“
30.	Muziejaus patalpų pasiskirstymas pagal muziejaus veiklų grupes: patalpos rinkinių saugojimui, ekspozicijų ir parodų patalpos, patalpos edukacinėms veikloms, darbuotojų kabinetai, infrastruktūra lankytojams (laukiamieji, kavinės ir kt.), muziejaus kitiems asmenims išnuomos patalpos			Iš dalies (tik daliai veiklų grupių) Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus patalpos ir gautos lėšos“, laukai „Muziejaus parodoms ir vidaus ekspozicijoms skirtas plotas“, „Rinkinių saugyklų plotas“, „Išnuomotų muziejaus patalpų plotas“.

7. Muziejų srities projekto vertinimo kriterijai / rodikliai

Šioje ataskaitos dalyje muziejų srities projektas suprantamas kaip laike (chronologiškai) apibrėžta kryptingos veiklos priemonių visuma, kurios tikslas – sukurti muziejaus veiklos produktą ar paslaugą (aprašant visas muziejaus veiklas: rinkinių kaupimą ir išsaugojimą, rinkinių tyrimus, paveldo komunikaciją bei muziejaus resursų ir valdymo plėtrą). Kaip ir ankstesniame, 6 skyriuje, kriterijumi vadinamas požymis, pagal kurį kas nors vertinama, nustatoma, klasifikuojama, o rodikliu – kriterijaus kokybės ar kiekybės išraiška (duomenys, matuojami keturiose – pavadinimų, rangų, intervalų ir santykių – skalėse).

Muziejaus projekto vertinimo kriterijai ir rodikliai grindžiami bendraisiais projektų vertinimo principais, aprašytais mokslinėje ir metodinėje literatūroje.⁹² Nustatant muziejaus vertinimo kriterijus, buvo siekiama pamatuoti ne tik projekto įgyvendinimo procesą, bet ir poveikį muziejaus produktų, paslaugų, resursų ir valdymo plėtrai. Nustatant muziejų projekto vertinimo kriterijus ir rodiklius yra siekiama, kad vertinimo kriterijų ir rodiklių rinkinys sudarytų sąlygas įvertinti projektus pakankamai nesudėtingai ir efektyviai. Pateikiami kriterijai ir rodikliai skirti projektų paraiškų vertinimui, tačiau – kiek modifikavus – gali būti naudojami ir projektų ataskaitų ir rezultatų vertinimui. Muziejų projektų vertinimo kriterijai aprašyti 7 lentelėje. Jie detalizuojami rodikliais, kurie nėra objektyviai pamatuojamos skaitinės reikšmės, tačiau rangų skalėje matuojami ekspertinio vertinimo rezultatai, kai kiekvienas projektą vertinantis ekspertas individualiai ir subjektyviai įvertina kiekvieno konkretaus projekto atitikimą kriterijams 5 balų (0–4) skalėje. Balų skalė ir kiekvieno balo kaip rodiklio aprašymai pateikiami 8 lentelėje.

92 Pavyzdžiui, Glodzinski Eryk, Project assessment framework: multidimensional efficiency approach applicable for project-driven organizations, *Procedia Computer Science*, Volume 138, 2018, Pages 731-738. Guidelines for Project and Programme Evaluations. Austrian Development Agency, Evaluation Unit Vienna, October 2008, <https://www.oecd.org/development/evaluation/dcdndep/47069197.pdf>. KfW Development Bank Evaluation criteria, <https://www.kfw-entwicklungsbank.de/International-financing/KfW-Development-Bank/Evaluations/Evaluation-criteria>. Better regulation toolbox. European Commission, 2017, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/better-regulation-toolbox_2.pdf.

7 lentelė. Muziejų srities projekto vertinimo kriterijai

Eil. Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Matavimo rodiklis
1.	Projekto tinkamumas	Kriterijus skirtas įvertinti, ar projektas atitinka kvietime paraiškoms suformuluotoms problemoms spręsti, kvietime nurodytiems tikslams pasiekti ir uždaviniams realizuoti. Ar / kiek projektas atitinka kvietime suformuluotus prioritetus? Ar projektas atitinka valstybės, muziejaus steigėjo, projektą finansuojančios institucijos, tikslinės grupės (kuriai skirti projekto rezultatai) politiką, poreikius ir siekius.	Keturių balų santykinė skalė (0–4 balai), kur 0 balų reiškia informacijos, būtinos kriterijui įvertinti, nebuvimą ar neteisingos informacijos pateikimą paraiškoje, o 4 balai labai gerą informacijos pateikimą paraiškoje ir labai gerą projekto atitikimą kriterijui.
2.	Projekto veiksmingumas	Kriterijus skirtas įvertinti projekto galimą poveikį ir potencialą pasiekti paraiškoje keliamus tikslus ir rezultatus. Šiuo kriterijumi vertinami projekto personalo kvalifikacija, projekte naudojamų metodų, sprendimų, technologijų veiksmingumas, tikslinės grupės pasiekiamumo ir tikslinės grupės aprėpties galimybės, analizuojamos grėsmės ir rizikos nepasiekti planuojamų rezultatų.	Keturių balų santykinė skalė (0–4 balai), kur 0 balų reiškia informacijos, būtinos kriterijui įvertinti, nebuvimą ar neteisingos informacijos pateikimą paraiškoje, o 4 balai labai gerą informacijos pateikimą paraiškoje ir labai gerą projekto atitikimą kriterijui.
3.	Projekto efektyvumas	Kriterijus skirtas įvertinti projekto išteklių (lėšų, laiko, kompetencijų ir kt.) panaudojimo veiksmingumą (kaštų–naudos analizė), siekiant parinkti optimaliausius sprendimus, kai rezultatas pasiekiamas mažiausiomis įmanomomis sąnaudomis. Taip pat vertinamas taupus išteklių naudojimas, galimybės pasiekti tokius pat rezultatus mažesniais ištekliais. Taip pat vertinama projekto sąveika su kitais panašios srities projektais, siekiant nustatyti, ar nėra vykdomas veiklų dubliavimas ir nėra dvigubo finansavimo toms pačioms veikloms.	Keturių balų santykinė skalė (0–4 balai), kur 0 balų reiškia informacijos, būtinos kriterijui įvertinti, nebuvimą ar neteisingos informacijos pateikimą paraiškoje, o 4 balai labai gerą informacijos pateikimą paraiškoje ir labai gerą projekto atitikimą kriterijui.
4.	Projekto poveikis	Kriterijus yra skirtas įvertinti projekto poveikį (neutras, teigiamas, neigiamas). Siekiama įvertinti projekto metu sukuriama pridėdamąsias vertes, nustatyti, koks bus projekto poveikis proporcingai bendrai tikslinės grupės situacijai ar platesnės apimties problemų sprendimui. Taip pat vertinama projekto sąveika su kitais panašios srities projektais, siekiant nustatyti projekto sinergijos (ar konflikto) galimybes su kitais projektais ar veiklomis, kas galėtų didinti ar mažinti projekto poveikį ar teigiamai / neigiamai paveikti kitus įgyvendinamus ar planuojamus projektus.	Keturių balų santykinė skalė (0–4 balai), kur 0 balų reiškia informacijos, būtinos kriterijui įvertinti, nebuvimą ar neteisingos informacijos pateikimą paraiškoje, o 4 balai labai gerą informacijos pateikimą paraiškoje ir labai gerą projekto atitikimą kriterijui.
5.	Projekto rezultatų tvarumas	Kriterijus yra skirtas įvertinti projekto rezultatų poveikį ilguoju (5–10 metų) laikotarpiu projektui pasibaigus. Vertinama, ar projektu siekiama tik trumpalaikio situacijos pagerinimo, ar rezultatai bus veiksmingi ilgą laiką. Taip pat analizuojamas išteklių poreikis projekto rezultatų palaikymui ilguoju laikotarpiu ir papildomų investicijų poreikis projekto rezultatų atnaujinimui (tam, kad jų veiksmingumas nemažėtų) ilguoju laikotarpiu. Taip pat siekiama įvertinti, ar ir kiek ar projekto tikslinė grupė galės sėkmingai tęsti remiamą projektą, jei nebus gauta papildoma išorinė finansinė, techninė ar kitokia parama.	Keturių balų santykinė skalė (0–4 balai), kur 0 balų reiškia informacijos, būtinos kriterijui įvertinti, nebuvimą ar neteisingos informacijos pateikimą paraiškoje, o 4 balai labai gerą informacijos pateikimą paraiškoje ir labai gerą projekto atitikimą kriterijui.

8 lentelė. Muziejų srities projekto vertinimo rodikliai

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas
1.	0 balų	Šiuo rodikliu pagal atitinkamą kriterijų projektas vertinamas tada, kai paraiškoje nėra informacijos, reikalingos įvertinti projekto atitikimą kriterijui arba informacijos neužtenka įvertinti, ar projektas atitinka kriterijų, arba paraiškoje pateikiama neteisinga, suklastota informacija, reikalinga įvertinti projekto atitikimą kriterijui, arba pagal paraiškoje pateiktą informaciją projektas neatitinka kriterijaus.	Skaitinė reikšmė, rangų skalė
2.	1 balas	Šiuo rodikliu pagal atitinkamą kriterijų projektas vertinamas tada, kai paraiškoje pateikta informacija, reikalinga įvertinti projekto atitikimą kriterijui, yra nepakankamai išsami (dalinė), o projektas atitikimas kriterijui yra menkas (silpnas).	Skaitinė reikšmė, rangų skalė
3.	2 balai	Šiuo rodikliu pagal atitinkamą kriterijų projektas vertinamas tada, kai paraiškoje pateikta informacija, reikalinga įvertinti projekto atitikimą kriterijui, yra nepakankamai išsami (dalinė), bet jos užtenka įvertinti, kad projektas iš dalies (patenkinamai) atitinka kriterijų.	Skaitinė reikšmė, rangų skalė
4.	3 balai	Šiuo rodikliu pagal atitinkamą kriterijų projektas vertinamas tada, kai paraiškoje pateikta informacija, reikalinga įvertinti projekto atitikimą kriterijui, yra nepakankamai išsami (dalinė), bet jos užtenka įvertinti, kad projektas gerai atitinka kriterijų.	Skaitinė reikšmė, rangų skalė
5.	4 balai	Šiuo rodikliu pagal atitinkamą kriterijų projektas vertinamas tada, kai paraiškoje pateikta informacija, reikalinga įvertinti projekto atitikimą kriterijui, yra išsami, argumentuota, tiksliai pagrindžianti labai gerą projekto atitikimą kriterijui.	Skaitinė reikšmė, rangų skalė

Santrauka

Muziejų srities apibrėžimas

Muziejus yra institucionalizuota santykio su tikrove forma, pasižyminti tikslingu ir sistemingu tam tikrų tikrovės daiktų išskyrimu, rinkimu, išsaugojimu, tyrimais ir tolesniu naudojimu šiuolaikinėje kultūroje.

Muziejų srities veiklų sąrašas

Svarbiausios muziejų veiklos yra:

1. Kultūros ir gamtos paveldo kaupimas ir išsaugojimas
2. Paveldo tyrimai
3. Paveldo komunikacija

Muziejų srities produktų ir paslaugų sąrašas

Muziejaus kuriami produktai ir paslaugos yra:

Veikla	Produktas	Paslauga
Kultūros ir gamtos paveldo kaupimas ir išsaugojimas	Muziejaus rinkiniai	Komunikacinių produktų kūrimas Mokslinių produktų kūrimas
Paveldo tyrimai	Moksliniai produktai (žr. tekstinės dalies 1 lentelę)	Ekspertinės, užsakomųjų ir taikomųjų tyrimų paslaugos
Paveldo komunikacija	Komunikaciniai produktai (žr. tekstinės dalies 2 lentelę)	Komunikacinės paslaugos (žr. tekstinės dalies 2 lentelę)

Muziejų srities raidos apibrėžimas

Muziejų srities raida – tai srities evoliucija socialiniame, technologiniame, teisiniame–administraciniame ir ekonominiame kontekstuose.

Muziejų srities projekto apibrėžimas

Muziejų projektas – laike (chronologiškai) apibrėžta kryptingos veiklos priemonių visuma, kurios tikslas – sukurti muziejaus veiklos produktą ar paslaugą (aprepiant visas muziejaus veiklas: rinkinių kaupimą ir išsaugojimą, rinkinių tyrimus, paveldo komunikaciją bei muziejaus resursų ir valdymo plėtrą).

Muziejų srities raidos vertinimo kriterijai

Eil. Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Matavimo rodiklis
Paveldo kaupimas ir išsaugojimas			
1.	Rinkinio apibūdinimas	Šiuo kriterijumi matuojamas muziejaus rinkinio dydis, jo išsaugojimas ir plėtra. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis). Naujų eksponatų įsigijimas matuojamas susumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Rinkinio dydis (eksponatų skaičius) Naujai įsigytų eksponatų skaičius per laikotarpį. Rinkinio kultūrinė vertė (vietinės, nacionalinės, regioninės vertės eksponatų skaičius rinkinyje). Rinkinio sudėtingumas saugojimo požiūriu (medžiagų, technologijų įvairovė, medžiagų stabilumas). Rinkinio būklė (gera, vidutinė, bloga, eksponatų, reikalaujančių konservavimo / restauravimo skaičius)
2.	Rinkinio panaudojimas	Šiuo kriterijumi matuojamas muziejaus rinkinio naudojimas mokslui tyrimams ir komunikacijai. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Mokslui tyrimams naudota rinkinio dalis. Komunikaciniams produktams ir paslaugoms kurti panaudota rinkinio dalis
Paveldo tyrimai			
3.	Moksliniai rezultatai	Šiuo kriterijumi matuojami muziejaus mokslinės veiklos rezultatai ir moksliniai rezultatai, sukurti naudojant muziejaus rinkinius ir duomenų rinkmenas. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Muziejaus mokslinių produktų skaičius ir pobūdis. Ne muziejaus publikacijų, kuriose naudojami muziejaus saugomi rinkiniai ir muziejuje sukurtos duomenų rinkmenos, skaičius ir pobūdis
4.	Mokslinės paslaugos	Šiuo kriterijumi matuojamos muziejaus suteiktos mokslinės paslaugos. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Suteiktų mokslinių paslaugų skaičius
5.	Rinkinio naudotojai moksliniais tikslais	Šiuo kriterijumi matuojamas muziejaus rinkinių naudojimas mokslui tikslais iš vartotojų pozicijos. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų skaičius. Rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų poreikiai.
Paveldo komunikacija			
6.	Komunikacijos produktai	Šiuo kriterijumi matuojama muziejaus komunikacijos produktų pasiūla. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis).	Muziejaus siūlomų komunikacijos produktų skaičius
7.	Komunikacijos paslaugos	Šiuo kriterijumi matuojama muziejaus komunikacijos paslaugų pasiūla. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis).	Muziejaus siūlomų komunikacijos paslaugų skaičius
8.	Muziejaus lankytojai	Šiuo kriterijumi matuojamas muziejaus komunikacinių paslaugų naudojimas. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Muziejaus realizuotų komunikacinių produktų skaičius. Muziejaus realizuotų komunikacinių paslaugų skaičius. Lankytojų skaičius. Muziejaus komunikacinių produktų ir paslaugų naudojimas virtualioje erdvėje
9.	Muziejaus socialinis poveikis	Šiuo kriterijumi siekiama pamatuoti muziejaus produktų ir paslaugų poveikį visuomenės socialiniam kapitalui. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Muziejaus socialinio poveikio metrika. Metrikos klausimyną užpildžiusių asmenų sociodemografinės charakteristikos

Eil. Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Matavimo rodiklis
Muziejaus resursai ir valdymas			
10.	Personalas	Šiuo kriterijumi siekiama pamatuoti ir įvertinti muziejaus personalo potencialą ir poreikius. Matuojama konkrečiame chronologiniame taške (konkrečios dienos duomenimis).	Muziejaus darbuotojų skaičius. Muziejaus darbuotojų pasiskirstymas pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas. Muziejaus darbuotojų išsilavinimo lygis ir profesinės kvalifikacijos pagal veiklų grupes. Muziejaus darbuotojų patirtis pagal veiklų grupes.
11.	Finansai	Šiuo kriterijumi siekiama pamatuoti ir įvertinti muziejaus finansų potencialą ir poreikius. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Muziejaus biudžeto dydis. Muziejaus biudžeto dalis, tenkanti reguliarioms išlaidoms (komunalinės paslaugos, darbuotojų atlyginimai). Muziejaus investicijos pagal muziejaus veiklų grupes: investicijos į rinkinių kaupimą ir išsaugojimą, investicijos į mokslo tyrimus, investicijos į komunikacinių produktų ir paslaugų kūrimą, investicijos į personalą; investicijos į infrastruktūrą
12.	Infrastruktūra (patalpos ir kt.)	Šiuo kriterijumi siekiama pamatuoti ir įvertinti muziejaus infrastruktūros potencialą ir poreikius. Matuojama sumuojant / apibendrinant duomenis per konkretų laikotarpį (chronologinis intervalas).	Muziejaus patalpų dydis. Muziejaus patalpų pasiskirstymas pagal muziejaus veiklų grupes: patalpos rinkinių saugojimui, ekspozicijų ir parodų patalpos, patalpos edukacinėms veikloms, darbuotojų kabinetai, infrastruktūra lankytojams (laukiamieji, kavinės ir kt.)

Muziejų srities raidos rodikliai

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetą	Galimos panaudoti, Lietuvoje taikomos, matavimo metodikos / duomenų rinkiniai
1.	Rinkinio dydis (ekspонатų skaičius)	Bendras muziejaus rinkiniuose saugomų eksponatų skaičius.	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus rinkinio charakteristika“, laukas „Muziejaus rinkiniuose saugomų eksponatų skaičius“
2.	Naujai įsigytų eksponatų skaičius per laikotarpį	Bendras per chronologinį laikotarpį įsigytų naujų eksponatų skaičius	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus rinkinio charakteristika“, laukas „Įsigytų eksponatų skaičius“
3.	Rinkinio kultūrinė vertė (vietinės, nacionalinės, regioninės vertės eksponatų skaičius rinkinyje)	Rinkinio kultūrinė vertė, nustatoma ekspertiniu būdu, įvertinant eksponatų vertę ir nurodant kiekvienai grupei priskirtų muziejaus saugomų eksponatų skaičių.	Vienetai pagal kiekvieną kultūrinės vertės grupę, santykių skalė	–
4.	Rinkinio sudėtingumas saugojimo požiūriu (medžiagų, technologijų įvairovė, medžiagų stabilumas)	Rinkinio sudėtingumas nustatomas ekspertiniu būdu, įvertinant eksponatų medžiagų, technologijų įvairovę, medžiagų stabilumą ir kt. susijusius dalykus.	Aprašomojo pobūdžio ekspertinė išvada	Iš dalies galima panaudoti duomenis, esančius muziejų rinkinių inventorinėse knygose
5.	Rinkinio būklė (gera, vidutinė, bloga)	Rinkinio būklė nustatoma ekspertiniu būdu.	Aprašomojo pobūdžio ekspertinė išvada	Iš dalies galima panaudoti duomenis, esančius muziejų rinkinių inventorinėse knygose
6.	Eksponatų, reikalaujančių konservavimo / restauravimo, skaičius	Bendras eksponatų, kuriems būtinas konservavimas ir restauravimas, skaičius	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus rinkinio charakteristika“, laukas „Būtinų konservuoti ir restauruoti muziejaus rinkiniuose saugomų eksponatų skaičius“

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas	Galimos panaudoti, Lietuvoje taikomos, matavimo metodikos / duomenų rinkiniai
7.	Mokslo tyrimams naudota rinkinio dalis	Bendras per chronologinį laikotarpį eksponatų, naudotų muziejaus ar išorinių mokslininkų tyrimų tikslais, skaičius.	Vienetai, santykių skalė	–
8.	Komunikaciniams produktams ir paslaugoms kurti panaudota rinkinio dalis	Bendras per chronologinį laikotarpį eksponatų, naudotų muziejaus komunikaciniams produktams ar paslaugoms kurti, skaičius.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik daliai komunikacinių produktų – ekspozicijai) pagal Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Nuolatinės ekspozicijos ir parodos“, laukas „Eksponuotų muziejaus rinkiniuose saugomų eksponatų skaičius“
9.	Muziejaus mokslinių produktų skaičius ir pobūdis	Bendri per chronologinį laikotarpį muziejaus darbuotojų parengtų ir išleistų mokslinių produktų skaičiai pagal produktų grupes (šios ataskaitos 1 lentelė).	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies kasmetinio mokslo rezultatų vertinimo metodika. Vertinimą vykdo Lietuvos mokslo taryba. Vertinimo dokumentai pateikiami: https://www.lmt.lt/index.php/lt/mokslukokybe/mokslo-menoveiklos-rezultatuvertinimas/kasmetinismokslo-meno-veiklosvertinimas/2885
10.	Ne muziejaus publikacijų, kuriose naudojami muziejaus saugomi rinkiniai ir muziejuje sukurtos duomenų rinkmenos, skaičius ir pobūdis	Bendri per chronologinį laikotarpį kitų institucijų (ne muziejaus) darbuotojų parengtų ir išleistų mokslinių produktų skaičiai pagal produktų grupes (šios ataskaitos 1 lentelė), sukurti naudojant muziejaus rinkinius ar duomenų rinkmenas.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies kasmetinio mokslo rezultatų vertinimo metodika. Vertinimą vykdo Lietuvos mokslo taryba. Vertinimo dokumentai pateikiami: https://www.lmt.lt/index.php/lt/mokslukokybe/mokslo-menoveiklos-rezultatuvertinimas/kasmetinismokslo-meno-veiklosvertinimas/2885
11.	Suteiktų mokslinių paslaugų skaičius	Bendras per chronologinį laikotarpį muziejaus darbuotojų suteiktų ekspertinių konsultacijų, taikomųjų ir užsakomųjų tyrimų skaičius.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies kasmetinio mokslo rezultatų vertinimo metodika. Vertinimą vykdo Lietuvos mokslo taryba. Vertinimo dokumentai pateikiami: https://www.lmt.lt/index.php/lt/mokslukokybe/mokslo-menoveiklos-rezultatuvertinimas/kasmetinismokslo-meno-veiklosvertinimas/2885
12.	Rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų skaičius	Bendras per chronologinį laikotarpį muziejaus rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų ir tyrėjų skaičius. Esant galimybei skaičiuojama tiek fiziniėje, tiek virtualioje erdvėje.	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Lankytojai ir edukacinė veikla“, laukas „Fondų lankytojų skaičius per ataskaitinius metus“
13.	Rinkiniais pasinaudojusių mokslininkų poreikiai	Apibendrinti muziejaus rinkiniais per chronologinį laikotarpį pasinaudojusių ir užklausias teikusių mokslininkų poreikiai.	Aprašomojo pobūdžio apibendrinimas	–
14.	Muziejaus siūlomų komunikacijos produktų skaičius	Bendri muziejaus siūlomų komunikacinių produktų skaičiai pagal produktų grupes (šios ataskaitos 2 lentelė). Šiuo rodikliu siekiama įvertinti muziejaus komunikacinių produktų pasiūlą.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik daliai komunikacinių produktų) pagal Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Nuolatinės ekspozicijos ir parodos“, laukai „Surengtų parodų skaičius“, „Išleistų muziejaus rinkinius populiarinančių leidinių skaičius“, „Per ataskaitinius metus išleista leidinių (kiti leidiniai)“
15.	Muziejaus siūlomų komunikacijos paslaugų skaičius	Bendri per chronologinį laikotarpį muziejaus siūlomų komunikacinių paslaugų skaičiai pagal paslaugų grupes (šios ataskaitos 2 lentelė). Šiuo rodikliu siekiama įvertinti muziejaus komunikacinių paslaugų pasiūlą.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik daliai komunikacinių paslaugų) pagal Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Lankytojai ir edukacinė veikla“, laukas „Siūlomų edukacinių užsiėmimų temų skaičius“
16.	Muziejaus realizuotų komunikacinių produktų skaičius	Suminiai per chronologinį laikotarpį muziejaus realizuotų komunikacinių produktų skaičiai pagal produktų grupes (šios ataskaitos 2 lentelė). Šiuo rodikliu siekiama įvertinti muziejaus komunikacinių produktų faktinį naudojimą. Esant galimybei skaičiuojama tiek fiziniėje, tiek virtualioje erdvėje.	Vienetai, santykių skalė	–

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas	Galimos panaudoti, Lietuvoje taikomos, matavimo metodikos / duomenų rinkiniai
17.	Muziejaus realizuotų komunikacinių paslaugų skaičius	Suminiai per chronologinį laikotarpį muziejaus realizuotų komunikacinių paslaugų skaičiai pagal paslaugų grupes (šios ataskaitos 2 lentelė). Šiuo rodikliu siekiama įvertinti muziejaus komunikacinių paslaugų faktinį naudojimą. Esant galimybei skaičiuojama tiek fiziniėje, tiek virtualioje erdvėje.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik daliai komunikacinių paslaugų) pagal Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Lankytojai ir edukacinė veikla“, laukas „Surengtų edukacinių užsiėmimų skaičius“, „Surengtų renginių skaičius“.
18.	Lankytojų skaičius fiziniėje erdvėje	Bendras per chronologinį laikotarpį muziejaus lankytojų skaičius fiziniėje (ne virtualioje) erdvėje.	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Lankytojai ir edukacinė veikla“, laukas „Lankytojų skaičius“
19.	Muziejaus komunikacinių produktų ir paslaugų naudojimas virtualioje erdvėje	Bendras per chronologinį laikotarpį muziejaus lankytojų / vartotojų / naudotojų skaičius virtualioje erdvėje pagal muziejaus siūlomų virtualių komunikacinių produktų ir paslaugų grupes (šios ataskaitos 2 lentelė)	Vienetai, santykių skalė	Galima naudoti virtualių paslaugų teikėjų įrankius (pvz., <i>Google Analytics</i>).
20.	Muziejaus socialinio poveikio metrika ir Metrikos klausimyną užpildžiusių asmenų sociodemografinės charakteristikos	Matuojamas muziejaus socialinis poveikis. Anketinio tyrimo būdu surenkami empiriniai duomenys, remiantis kuriais skaičiuojamas poveikio indeksas.	Indeksas, rangų skalė	Kultūros socialinio poveikio metrika. Laužikas R., Plikynas D., Dulskis V., Sakalauskas L. ir Miliauskas A. (2020) „Agentinio modeliavimo taikymas kultūros tyrimų informacijos valdymui“, <i>Informacijos mokslai</i> , 880, p. 8–28. doi: 10.15388/Im.2020.88.29.
21.	Muziejaus darbuotojų skaičius	Bendras muziejaus darbuotojų skaičius (etatų skaičius ir juose dirbančių žmonių skaičius).	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik žmonių, ne etatų skaičiui) Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus darbuotojai“, laukas „Muziejaus darbuotojų skaičius iš viso“.
22.	Muziejaus darbuotojų pasiskirstymas pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas	Bendri muziejaus darbuotojų skaičiai (etatų skaičius ir juose dirbančių žmonių skaičius) pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas.	Vienetai, santykių skalė	Iš dalies (tik žmonių, ne etatų skaičiui) Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus darbuotojai“, laukai „Administracijos darbuotojų skaičius“, „Muziejinių skaičius“
23.	Muziejaus darbuotojų išsilavinimo lygis pagal veiklų grupes	Bendri muziejaus darbuotojų išsilavinimo lygio skaičiai pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas.	Vienetai, santykių skalė	Išsilavinimo lygiai matuojami pagal Lietuvos išsilavinimo klasifikatorių (Valstybės žinios, 2005-0407, Nr. 45-1487, aktuali redakcija: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.253594/asr)
24.	Muziejaus darbuotojų profesinės kvalifikacijos pagal veiklų grupes	Bendri muziejaus darbuotojų profesinės kvalifikacijos skaičiai pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas.	Vienetai, santykių skalė	Profesinės kvalifikacijos klasifikuojamas pagal Lietuvos švietimo klasifikatoriuje nustatytas švietimo sritis ir posričius (Valstybės žinios, 2005-0407, Nr. 45-1485, aktuali redakcija: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.253592/asr)
25.	Muziejaus darbuotojų patirtis pagal veiklų grupes	Apibendrinta muziejaus darbuotojų profesinė (darbo) patirtis pagal muziejaus veiklų grupes: rinkinių kaupimas ir išsaugojimas, mokslo tyrimai, komunikacija, administracinis personalas, techninis personalas.	Aprašomojo pobūdžio apibendrinimas	–
26.	Muziejaus biudžeto dydis	Bendras muziejaus metinis biudžetas (Eur).	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus patalpos ir gautos lėšos“, laukas „Gauta lėšų (iš viso)“

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas	Galimos panaudoti, Lietuvoje taikomos, matavimo metodikos / duomenų rinkiniai
27.	Muziejaus biudžeto dalis, tenkanti reguliarioms (einamosioms) išlaidoms (komunalinės paslaugos, darbuotojų atlyginimai)	Bendras muziejaus lėšų kiekis (Eur), išleidžiamas einamosioms išlaidoms (ne investicijoms) apmokėti.	Vienetai, santykių skalė	–
28.	Muziejaus investicijos pagal muziejaus veiklų grupes: investicijos į rinkinių kaupimą ir išsaugojimą, investicijos į mokslų tyrimus, investicijos komunikacinių produktų ir paslaugų kūrimą, investicijos į personalą; investicijos į infrastruktūrą.	Bendri muziejuje per metus investuotų lėšų skaičiai (Eur) pagal muziejaus veiklų grupes: investicijos į rinkinių kaupimą ir išsaugojimą, investicijos į mokslų tyrimus, investicijos komunikacinių produktų ir paslaugų kūrimą, investicijos į personalą; investicijos į infrastruktūrą.	Vienetai, santykių skalė	–
29.	Muziejaus patalpų dydis	Bendras muziejaus patalpų dydis (plotas kv. m.)	Vienetai, santykių skalė	Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus patalpos ir gautos lėšos“, laukas „Muziejaus patalpų plotas“
30.	Muziejaus patalpų pasiskirstymas pagal muziejaus veiklų grupes: patalpos rinkiniams saugoti, ekspozicijų ir parodų patalpos, patalpos edukacinėms veikloms, darbuotojų kabinetai, infrastruktūra lankytojams (laukiamieji, kavinės ir kt.), muziejaus kitiems asmenims išnuomos patalpos			Iš dalies (tik daliai veiklų grupių) Lietuvos kultūros ministerijos nustatytos muziejų veiklos metinės statistinės ataskaitos dalis „Muziejaus patalpos ir gautos lėšos“, laukai „Muziejaus parodoms ir vidaus ekspozicijoms skirtas plotas“, „Rinkinių saugyklų plotas“, „Išnuomotų muziejaus patalpų plotas“

Muziejų srities projekto vertinimo kriterijai

Eil. Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Matavimo rodiklis
1.	Projekto įgyvendinimas	Kriterijus yra skirtas įvertinti, ar pasiekti projekto rezultatai atitinka projekto finansavimo sutartyje numatytus įsipareigojimus.	Projekto įgyvendinimo lygis
2.	Projekto poveikis	Kriterijus yra skirtas įvertinti projekto poveikį muziejų sričiai ir projekto metu sukurtą pridedamųjų vėrtių kūrimo muziejų srityje potencialą.	Projekto rezultatai
3.	Projekto efektyvumas	Kriterijus yra skirtas įvertinti projekto išteklių (lėšų, laiko, kompetencijų ir kt.) panaudojimo veiksmingumą (kaštų–naudos analizė).	Projekto efektyvumo lygis
4.	Projekto rezultatų tvarumas	Kriterijus yra skirtas įvertinti projekto rezultatų galimą poveikį ilguoju (10 metų laikotarpiu) projektui pasibaigus.	Projekto rezultatų tvarumo lygis

Muziejų srities projekto rodikliai

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas
1.	Projekto įgyvendinimo lygis	Rodikliu vertinama projekto sutartyje numatytų įsipareigojimų ir realių projekto rezultatų formali atitiktis.	Aprašomojo pobūdžio ekspertinė išvada. Atitiktis matuojama trijų lygmenų rangų skalėje: (i) paraiškoje numatyti įsipareigojimai neįgyvendinti; (ii) paraiškoje numatyti įsipareigojimai įgyvendinti iš dalies; (iii) paraiškoje numatyti įsipareigojimai visiškai įgyvendinti. Ekspertinėje išvadoje turi būti pateikiamas ne tik vertinimas, bet ir šio vertinimo pagrindimas objektyviais argumentais (rodikliais).
2.	Projekto rezultatai	Rodikliu vertinamas projekto rezultatų poveikis muziejų srities raidai.	
3.	Projekto efektyvumo lygis	Rodikliu vertinamas projekto rezultatų ir jam sunaudotų išteklių (lėšų, laiko ir kt.) santykis. Vertinimo metu siekiama identifikuoti optimaliausius sprendimus, kai rezultatas pasiekiamas mažiausiomis įmanomomis sąnaudomis. Taip pat vertinamas taupus išteklių naudojimas, galimybės pasiekti tokius pat rezultatus mažesniais ištekliais.	Atitiktis matuojama trijų lygmenų rangų skalėje, išskiriant: (i) aukšto efektyvumo lygmens projektus, (ii) vidutinio efektyvumo lygmens projektus ir (iii) neefektyvius projektus. Ekspertinėje išvadoje turi būti pateikiamas ne tik vertinimas, bet ir šio vertinimo pagrindimas objektyviais argumentais (rodikliais).
4.	Projekto rezultatų tvarumo lygis	Rodikliu vertinama ilgalaikė (10 metų trukmės) projekto rezultato paskatinta perspektyva ir projekto rezultatų palaikymas ilguoju (10 metų trukmės) laikotarpiu. Vertinimo metu siekiama nustatyti, ar projektu pasiekta tik trumpalaikio situacijos pagerinimo, ar rezultatai bus veiksmingi ilgą laiką. Taip pat analizuojamas išteklių poreikis projekto rezultatų palaikymui ilguoju laikotarpiu ir papildomų investicijų poreikis projekto rezultatų atnaujinimui (tam, kad jų veiksmingumas nemažėtų) ilguoju laikotarpiu.	Projekto tvarumas matuojamas keturių lygmenų rangų skalėje, išskiriant: (i) ilgalaikę perspektyvą turinčius ir mažų palaikymo kaštų projektus, (ii) ilgalaikę perspektyvą turinčius, bet didelių palaikymo kaštų reikalaujančius projektus, (iii) ilgalaikės perspektyvos neturinčius ir mažų palaikymo kaštų projektus; (iv) ilgalaikės perspektyvos neturinčius ir didelių palaikymo kaštų reikalaujančius projektus. Ekspertinėje išvadoje turi būti pateikiamas ne tik vertinimas, bet ir šio vertinimo pagrindimas objektyviais argumentais (rodikliais).

